

e-Governance Academy

KAASAV EELARVE TARTU LINNAS 2013

Planeerimisest elluviimiseni

Aruanne

*e-Riigi Akadeemia
jaanuar 2014*

Eessõna

Käesolev aruanne annab ülevaate Tartu linnas läbiviidud kaasava eelarve menetluse (edaspidi tekstis KEM) pilootprojekti ettevalmistamisest, läbiviimisest ja tulemustest. Et Tartu oli esimene omavalitsus Eestis, kus kaasavat eelarvet on katsetatud, on tegemist unikaalse kogemusega, mida antud aruanne kogu nüansirikkuses kajastada üritab. Viimane osa aruandest on soovitusel, mis aitavad Tartu linnal protsessi järgmisteks kordadeks paremaks muuta.

Antud aruandes kajastub ka grupi Tartu Ülikooli ajakirjanduse, kommunikatsiooni ja infoteaduste instituudi magistrantide panus, kes e-Riigi Akadeemia eksperdi Kristina Reinsalu juhendamisel analüüsisid protsessi kommunikatsiooni. Tudengite töö fookus on senise protsessi kommunikatsioonitegevuste tulemuslikkuse hindamisel. Kes ja mis põhjusel jäid esimesel korral eemale? Millised kanalid ei töötanud? Millisest infost puudust tunti?

Kindlasti tasub teistelgi omavalitsustel kaaluda kaasava eelarve katsetamist ühel või teisel viisil, ühes või teises mahus. Mudeli selle protsessi läbiviimiseks peaks iga omavalitsus ise koostöös vabaühenduste ja kogukonnaga välja töötama. Maailmapank ja Ühinenud Rahvaste Arenguprogramm on kuulutanud kaasava eelarve parimaks demokraatia innovatsiooni praktikaks.

e-Riigi Akadeemia tänab Tartu linna meeldiva koostöö eest selle põneva projekti ühisel ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning loodab huvitavale koostööle ka tulevikus.

Aruande koostas Kristina Reinsalu

e-Riigi Akadeemia kohalike omavalitsuste programmi direktor, kaasava eelarve ekspert
kristina@ega.ee

Albumist „Tartu pilte siit ja sealt ajast“

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.10151471559214208.514682.170821139207&type=3>

ARUANDE SISU

<i>Ülevaade protsessist</i>	6
<i>Uuringute tulemused</i>	22
<i>Lõppjärelused</i>	34
<i>Soovitused</i>	34
 <i>Lisad:</i>	
<i>Lisa 1, Kommunikatsioonistrateegia</i>	45
<i>Lisa 2, Tartu Linnavalitsuse kommunikatsiooni üldine kaardistus</i>	53
<i>Lisa 3, Uurimiskava kommunikatsioonitegevuste hindamiseks</i>	82
<i>Lisa 4, Klientorganisatsiooni vaatlus</i>	91
<i>Lisa 5, Kokkuvõtted uuringutest ja soovitused edasiseks</i>	114

Sissejuhatus

Paljudel omavalitsustel on uutes, 2013. a. kohalike valimiste järel sündinud koalitsioonilepetes kirjas kaasavam ja avatum valitsemine ja kaasav eelarve on üks viis seda teha. Avaliku raha kasutamine on ikka teema, mille vastu kodanikud alati suurt huvi tunnevad ning ka otsuste tagajärgi kõige selgemini tunnetavad. Kaasava eelarve puhul on tegemist põhimõttega, millest kohalik volikogu eelarve kavandamisel lähtub ja selle idee on lihtne – mingi osa kohaliku omavalitsuse eelarvest eraldatakse otsustamiseks omavalitsuse elanikkonnale.

On heameel tõdeda, et Tartu tõestas oma avatust uutele ideedele ning algatustele ja oli esimeseks Eesti omavalitsuseks kaasava eelarve katsetamisel. Kaasav eelarve on küll kasvav trend maailmas, kuid siiski uudne ja unikaalne kaasamisprojekt, mida ei ole Tartuga võrreldavas mastaabis katsetatud isegi meie lähiriikides.

Konsultatsiooni ja kaasamisalgatusi on Tartus olnud ka varem. Näiteks kutsutakse kodanikke teavitama laste- ja noortesõbralikest tegudest või informeeritakse inimesi Supilinna teemaplaneeringu avalikust väljapanekust üleskutsega: „[Kui teile Supilinna asjad korda lähevad, siis mõelge ja rääkige kaasa!](#)“.

Kuigi seadus on planeeringute puhul palju kaasamisetappe ära määranud, on Tartus katsetatud ka enamaga. Heade näidetena võiks tuua [kesklinna üldplaneeringu arengustsenaariumite](#) välja töötamise, kuhu kaasati palju erinevaid huvigruppe ja üsna pika aja jooksul ning kaasamisel kombineeriti online-konsultatsiooni meetodeid töötubade ja koosolekutega. Veel võib tuua ka lihtsamaid näiteid, mida kogukonnatunde tekitamiseks on samuti mõistlik teha. Üheks selliseks näiteks on linlaste poolt ühiselt kokku pandud ja linnavalitsuse poolt välja antud raamat "Meie Tartu", mis pandi kokku üksnes linlaste tekstide ja fotode põhjal.

Loetletud näidete puhul on tegemist siiski pigem konsultatsioonidega. Kaasav eelarve on aga otsedemokraatia ellurakendamise viis, kus inimestega mitte lihtsalt ei konsulteerita, vaid antakse võimalus teha ka lõplik valik.

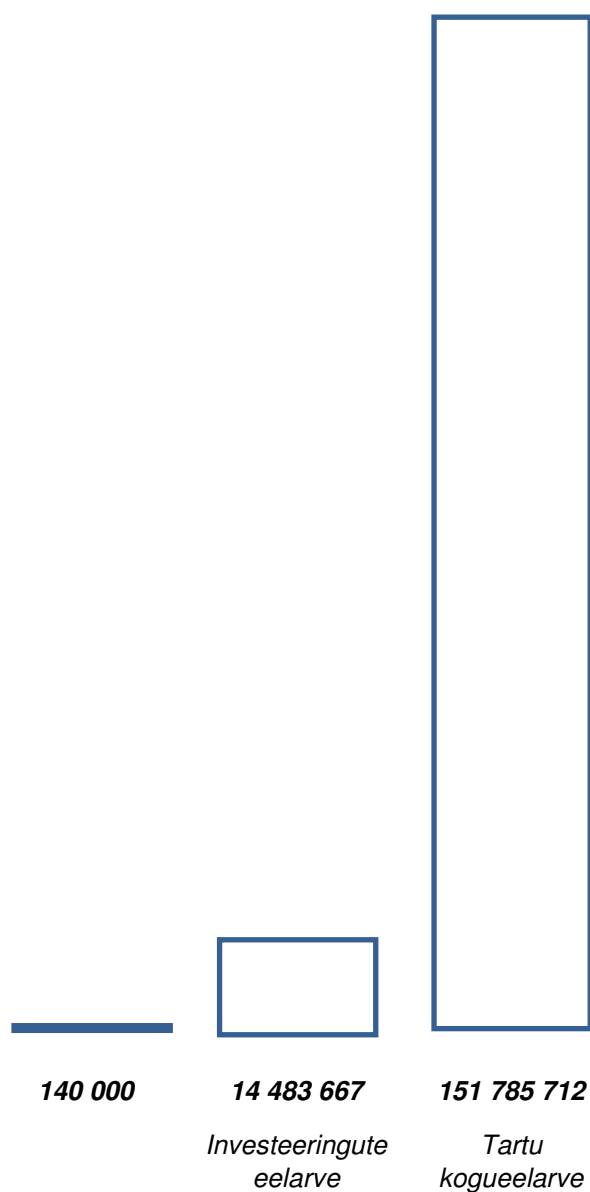
Kaasavat eelarvet hakati Tartus kavandama juba 2011. aastal, kui e-Riigi Akadeemia sel teemal seminari korraldas. Uuesti asuti teemaga tegelema 2013.a. kevadel, mil linnavalitsuse juurde moodustati kaasava eelarve töögrupp.

Tartu puhul võeti otsustamiseks 1 % investeringute eelarvest (140 000 eurot) ning otsustati, et valitav idee peab kvalifitseeruma investseeringuks, olema teostatav 1 aasta jooksul ja sellest võidab avalik linnaruum ja saavad kasu paljud (vt. joonis 1, kus on välja toodud nii Tartu eelarve jagunemine kui ka tingimused valitavale objektile). Märtsist juunini 2013 töötati e-Riigi juhtimisel välja Tartu kaasava eelarve stsenaarium, augustis-septembris pakkusid linlased ideid, oktoobris hindasid eksperdid ideede realiseeritavust ja detsembris said linlased ideede üle hääletada. Enim hääli (773 häält) sai idee „Investeering Kultuurikvartali esitlustehnikasse“ milles soovitakse soetada kaasaegne heli-, valgus- ja videotehnika Magasini ja Laia tänava piirkonnas asuvasse kultuurikvartalis. Linnavolikogu kinnitas 19.detsembril järgmise aasta linnaeelarve, millega anti rahaline võimalus Tartu kaasava eelarve võiduidee elluviimiseks.

Alljärgnev aruanne annab sellest protsessist detailse ülevaate ja toob soovitud edasiseks.

Täpsemalt saab Tartu kaasava eelarve protsessiga tutvuda [Tartu linna kodulehel](#).

Tartu linn jätkab kaasava eelarvega loodetavasti 2014. aastal.

**Summa kaasavaks eelarve-
menetluseks pilootprojektis
kujunes nii:**

- **otsustamiseks anti 1 % linna 2013. aasta investeeringute eelarvest (mis omakorda on 9,5% linna kogueelarvest, mis ümardatult oli 140 000 eurot)**
- **seega pidi esitav idee:**
  - **olema objekt (hoone, ese vms) avalikus linnaruumis, millest võimalikult suur hulk linlasi osa saab**
  - **olema teostatav 140 000 euro eest**
  - **olema teostatav 1 aasta jooksul**

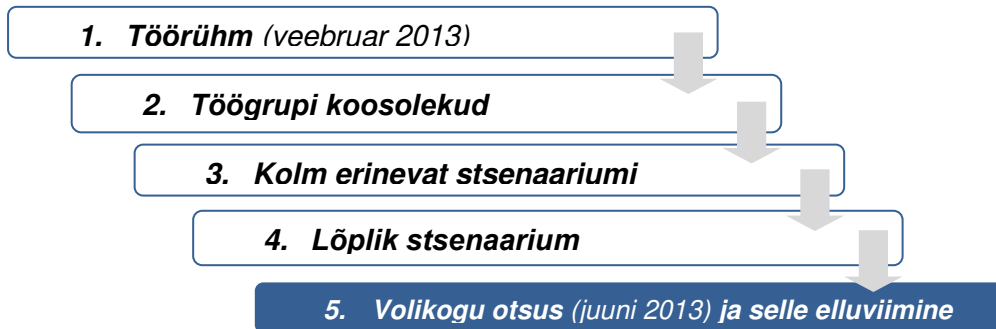
Joonis 1. Tartu linna eelarve 2013 ja kaasava eelarve osa selles

Allikas: <http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/VOLM2012122000078>

I Ettevalmistamine

Kaasava eelarve kasutusele võtmise ettevalmistamisel oli üheks esimeseks sammuks 9. detsembril 2011 a. e-Riigi Akadeemia korraldatud seminar, kus tutvustati kaasava eelarve põhimõtteid Tartu linnajuhtidele, ametnikele ja volikogu liikmetele. Uuesti ja sel korral juba konkreetset kerkis teema üles veebruaris 2013.

Joonisel 2. on toodud välja peamised sammud kaasava eelarve ettevalmistamisel Tartu linnas. Igat sammu kirjeldatakse allpool detailsemalt.

Joonis 2. Kaasava eelarve pilootprojekti ettevalmistamise etapid

1. Töörühm:

Vastavalt linnavalitsuse 26. veebruari 2013. a istungi protokollile nr. 16 päevakorrapunktile 2 otsustati moodustada kaasava eelarvemenetluse rakendamise analüüsimiseks töörühm, kuhu kuulusid linnapea, linnasekretär, abilinnapead, avalike suhete osakonna töötajad, juristid ja e-Riigi Akadeemia (eGA) ekspert. Töörühma kaasati ka kõigi volikogu fraktsioonide esindajad.

2. Arutelud:

eGA nõustamisel hakati välja töötama Tartule sobilikku kaasava eelarve mudelit. eGA ekspert Kristina Reinsalu tutvustas töörühmale erinevaid maailmas kasutusel olevaid stsenaariume. Peamine töö töögrupis toimus aprillist juunini toimunud ühiste arutelude (4. aprillil, 2. mail, 6. juunil 2013) ning mailidiskussioonide tulemusena. Esimesel koosolekul (4.04) olid päevakorral kaasava eelarve põhimõttelised küsimused: kas ja kuidas kaasava eelarve protsessi läbi teha, millised on maailmapraktikas esinevad mudelid ning millist neist võiks kasutada Tartu kontekstis, millised on kaasava eelarve etapid ja rahalised ressursid.

Konkreetse ja kvaliteetse diskussiooni huvides saatis eGA kirjalikult iga töörühma kohtumisele eelnevalt ülevaate viimati tehtud tegevustest, nende tulemustest-järeldustest ning olulised küsimused, millele töörühm peaks järgmisel koosolekul vastused pakkuma.

Juba arutelude alguses soovitas eGA lähtuda sellest, et ehkki maailmas on kasutusel palju mudeleid (täpsemalt annab neist ülevaate vaheleht järgmisel lehel), ei ole ükski neist mudelitest „parim“. Parim mudel Tartu jaoks tuli alles paika panna eGA ettevalmistatud materjalide põhjal töögrupi koosolekutel. Mudelid arutati läb eesmärgiga vastata nende abil küsimustele, mis aitaks Tartu kontekstis kõige sobivama tegutsemisstsenaariumini jõuda. **Ehkki algselt oli kaalumisel ka stsenaariumi paikapane avaliku konsultatsiooni teel, otustati siiski, et esmased mängureeglid paneb ikkagi paika töörühm. Rõhutati, et on oluline neid reegleid selgitada ja lubada (ning hiljem täita), et tegemist on pilootprojektiga, mille käigus õpitakse, tehakse tõenäoliselt vigu, et järgmisel korral osavam ja targem olla.**

Aruteludes käsitleti ka Tartu senist kaasamiskogemust ja 2011. a. kaasavat eelarvet esmakordselt tutvustaval seminaril kogutud tagasisidet.

Mis on kaasav eelarve ja kuidas seda on ellu viidud?

Kaasavat eelarvet peetakse üheks väljapaistvamaks demokraatia innovatsiooniks (sellise hinnangu on andnud nii Maailmapank kui paljud akadeemilised käsitlused). Avaliku raha kasutamine on ikka teema, mille vastu kodanikud alati suurt huvi tunnevad ning ka otsuste tagajärgi kõige selgemini tunnetavad. Kaasava eelarve puhul on tegemist põhimõttega, millest kohalik volikogu eelarve kavandamisel lähtub ja selle idee on lihtne – mingi osa kohaliku omavalitsuse eelarvest eraldatakse otsustamiseks omavalitsuse elanikkonnale.

Sündinud 1989 festivali linnas Porto Allegre, nüüd levinud kõikjale üle maailma. Sünnikohas on mudel pea 20 aasta jooksul nõ paika loksunud ja ka otsustamiseks antav osa eelarvest on ajas pidevalt suurenenud (kogu investeeringute osa, ligi 10% kogu eelarvest, versus Euroopas tavaliselt 1%). Näiteks 2001a. otsustati kaasava eelarve protsessina kogu investeeringute eelarverida (14,22% kogueelarvest).

Samas on Porto Alegres tegu keeruka mudeliga, kus selle määramiseks, kui palju % eelarvest igale regioonile otsustamiseks antakse, rakendatakse valemeid. Arvesse läheb regiooni elanikkond, see, kas selles piirkonnas on piisavalt avalikke teenuseid ja avalikku infrastruktuuri. Igale linnaosale antakse siis mingi proportsiooni ulatuses raha otsustamiseks. Peamiselt tuuakse teadustekstides protsessi tulmustena esile kõnniteede asfalteerimist, kooliskäivate laste arvu suurenemist jne.

Porto Alegre mudelis toimuvad igas linnaosas rahvakoosolekud, valitakse linnaosade delegaadid, kes moodustavad iga linnaajao objektide pingerea, aasta jooksul tuleb kokku

kaasava eelarve nõukogu, mis neid objekte arutab. Elanikud saavad seal nõ vaba mikrofoni, seal osalevad ka linnapea ja admin. Kohtumisest võtavad osa linnaametnikud. Lõplik läbi vaieldud ja hääletatud nimekiri objektidest esitatakse linnavolikogule. Linna volikogu saab teha ettepanekuid muutuste sisseviimiseks, kuid ei saa neid nõuda. Eelarve saadetakse linnapeale, kes saab selle veto õiguse peale panna, kuid seda ei ole kunagi praktikas juhtunud.

Maailmas on mudeleid palju. Väga laias laastus võib need jagada nii:

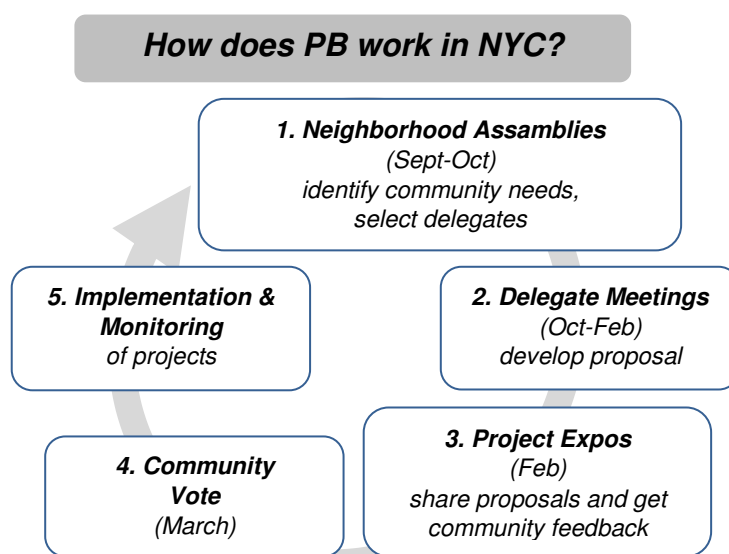
Brasiilia mudel, kus kodanikud nõ otsustavad läbi valitud delegaatide

Saksamaal – pigem levinud kogueelarve konsulteerimine, tehakse ettepanekud, aga midagi hääletusele ei panda ja otsuse teeb siiski volikogu.

Inglismaal levinud mudel on kogukonna kaasav eelarve (Community grants) – antakse ette nii summa (näiteks 1% investeeringute eelarvest) kui ka valdkond – sisuliselt ongi tegu projektikonkursiga – kodanikeühendused esitavad ideed, elanikud hääletavad, valitud projektid saavad rahastuse ja esitajad viivad ellu.

Nagu öeldud, need on peamised lähenemised ent iga omavalitsus on kohandanud mudelit oma vajadustele ja leidnud uusi lähenemisi. Montevideos näiteks toimub konsultatsioon investeeringute 5. a plaani üle.

Viimasel ajal enim tuntust kogunud New Yorgi mudel on kujutatud alljärgneval joonisel:

Allikas: <http://pbnyc.org/>

3. Stsenaariumid

Aprilli lõpus esitles eGA töörühmale **kolm erinevat stsenaariumi**, mis erinesid üksteisest nii loogika, tegevuste, eesmärkide kui ka aruteludemokraatia osakaalu poolest. Iga stsenaariumi puhul toodi eraldi välja nii stsenaariumi tugevused kui nõrkused ning võimalik aja- ja tegevuskava.

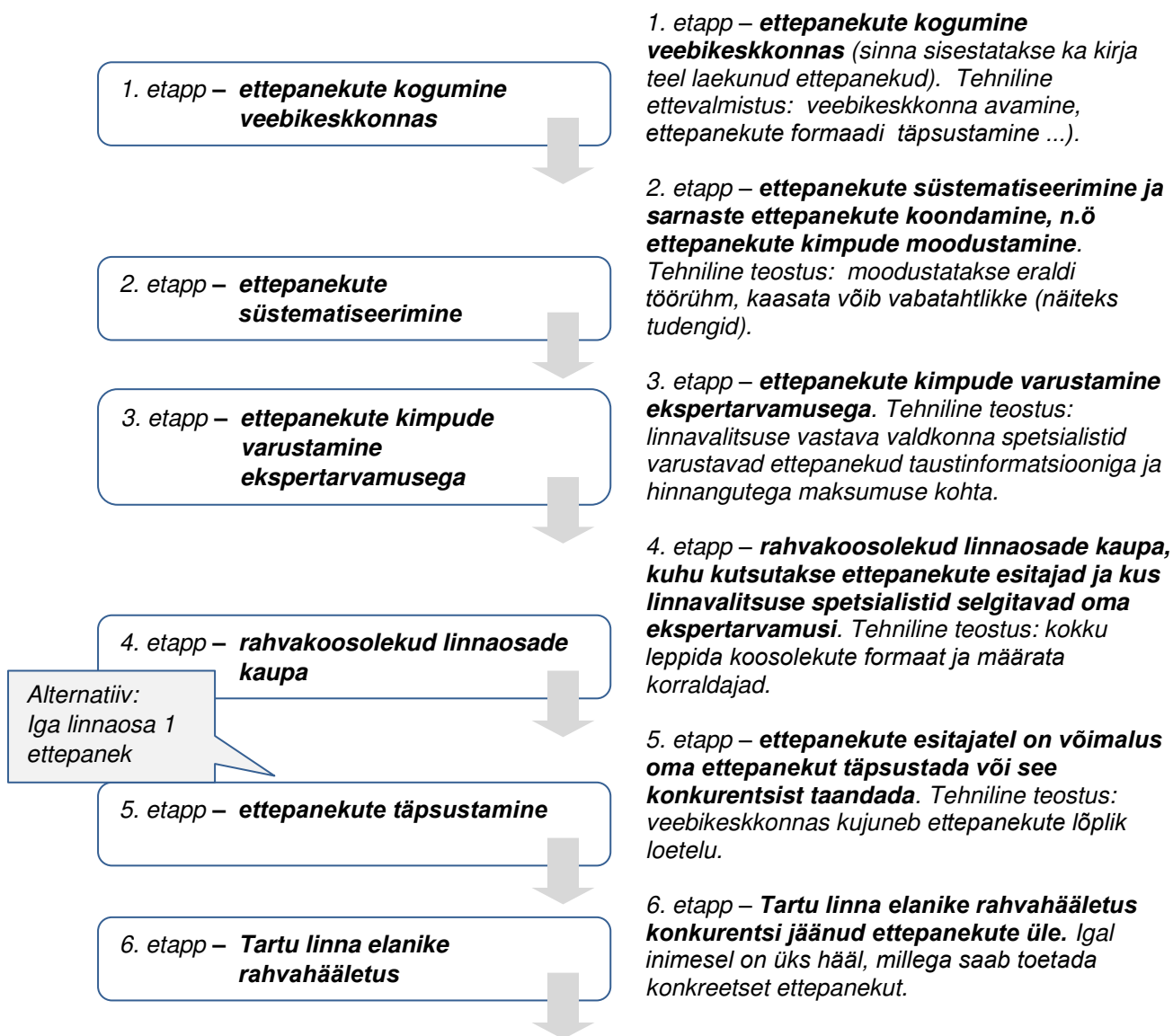
Mudeleid kujutatakse ja kirjeldatakse detailselt alljärgnevatel joonistel.

1. stsenaarium

Linnaosade ärgitamine uuenduslike lahenduste leidmisele

Eesmärk: Aktiviseerida linnakogukondi, nii üksikisikuid kui ka vabaühendusi, koostööle ühise elukeskkonna arendamiseks parimal võimalikul moel (**raha kasutamise valdkonda ei piiritleta**).

Soovitav tulemus: Võimalikult paljudes linnaosades käivituvad uued algatused, mille inimesed ise on välja pakkunud.

7. etapp – **tulemuste selgitamine**. Ettepanekud järjestatakse saadud häälte järgi. Edukateks osutuvad ettepanekud alates esimesest, mis mahuvad KEM-iks eraldatud summa piiridesse.

ALTERNATIIV: Lisatingimus – linnaosa ei saa rohkem, kui ühe ettepaneku teostamise

Plussid:

- motiveerib linnaosade kogukondi koonduma ja oma vajaduste üle aru pidama;
- linnavalitsus saab uusi ideid inimestele oluliste probleemide lahendamiseks;
- valikuvõimalus on põhimõtteline ja kaasamine tegelik, mitte näiline;
- annab kõigile linnaosadele võimaluse täiendavat ressursi hankida.

Miinused:

- tekib konkurents linnaosade vahel, mis võib olla takistuseks edasisele koostööle;
- protsessi on n.ö sisse kirjutatud pettunud, sest kõigi ettepanekuid ei saa ellu viia. Oluline on protsessi reegleid, valikukriteeriume, erinevate valikute mõju, tehtud otsust selgitada;
- stsenaarium eeldab olulist inimressurssi, et kogu protsess korralikult läbi viia. Keerukaks teeb ametnike ressursi etteplaneerimise see, et kuna alguses valikut teemade osas ei piirata, siis selgub alles hiljem, millised ametnikud peavad panustama.

2. stsenaarium

Linna kui terviku arendamine

Eesmärk: Aktiviseerida linnaelanikke mõtlema **Tartu linnale tervikuna**, et arendada Tartut kui heade mõtete linna.

Soovitav tulemus: Tartu linnakeskkonda lisandub vähemalt üks uus objekt (nähtus), mis äratav tähelepanu ja positiivseid emotsioone. Objekt ei pea olema ilmtingimata praktilise otstarbega, sellel võib olla ka linnakujunduslik vm väärtus.

1. etapp – **ettepanekute kogumine objekti kohta**

1 etapp - Linnaelanikele esitatakse üleskutse pakkuda välja **objekt**, millele (uue, täiendava vms) funktsiooni ja vormi andmiseks rakendatakse KEM-i. Seda tehakse nii veebis kui ka traditsioonilistes kanalites.

Alternatiiv:
LV annab
objekti ette

2. etapp – **hääletamine objekti üle**

2. etapp - **Hääletamine** objekti valiku üle.

ALTERNATIIV: võib kaaluda ka esimese kahe sammu asendamist sellega, et objekti annab linnavalitsus ise ette ja KEM-i rakendatakse vaid objektile uue sisu ja vormi andmiseks! Tegemist võiks olla pigem sümboolse objektiga (a la näiteks hetkel TÜ omanduses olev jahutusbassein Tähe tänava füüsikahoone kõrval), millele soovitakse anda uus funktsioon või vorm (võib ka lähtuda vaid esteetilisest printsiipidest). Põhimõte on, et kodanike pakutud idee põhjal tehakse midagi korda, mis seni laokil, omanikuta vms).

3. etapp – **ekspertid + töörühm kehtestab summa, valikukriteeriumid ajakava**

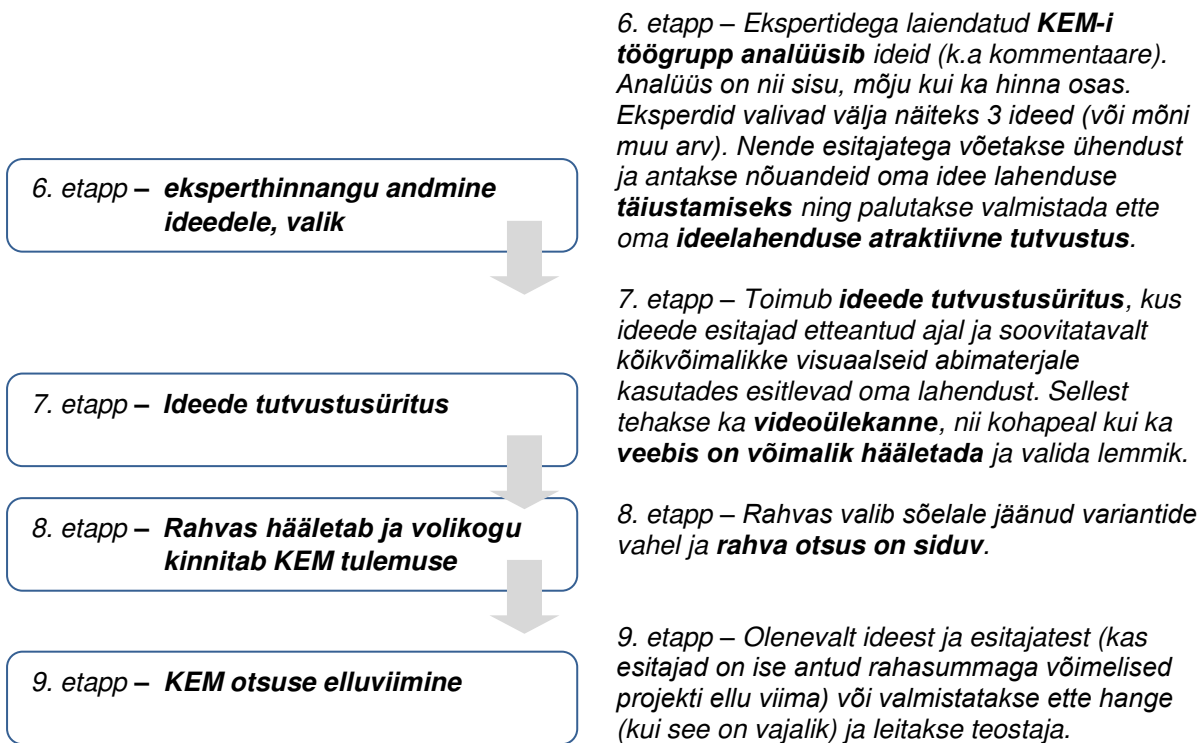
3. etapp – Olenevalt objektist kaasatakse vastavad **linna osakonnad või teenistused**, lepatakse kokku lõplikus summas, mis seatakse ideede puhul orientiiriks. Pannakse paika täpne ajakava, valikukriteeriumid, protseduurireeglid jne. (Linnaülene sisu, realiseeritavus ühe aasta jooksul vms. **Ei kirjutata ette mingit konkreetset lähteülesannet.**)

4. etapp – **ideede kogumise konkurss**

4. etapp – Kuulutatakse üle linna kõigis kanalites välja **ideede kogumise konkurss**. Sõltub objektist, kuid selle stsenaariumi puhul on mõttekas saata ka otsekutsed võimalikele ideelahenduste pakkujatele, kellelt võiks eeldada huvi ja vastavat pädevust (kõrgkoolide vastavate erialade tudengitele, seltsidele jne). **Üleskutset toetatakse visuaalsete materjalidega** (kaart, kus näha, kus objekt paikneb, fotod objektist jne).

5. etapp – **ideede avalikustamine**

5. etapp – Erinevate kanalite vahendusel laekunud **ideed** kogutakse kokku ja **avalikustatakse**. Ühtegi vähegi mõistlikku ja heas usus pakutud ideed ei lükata esimeses faasis tagasi, kõik on nii kodulehel väljas kui ka infotahvil selle objekti juures (on see mõeldav?). Ka kõigil inimestel on **võimalik neid kommenteerida**.

Plussid:

- inimesed tunnevad end kaasatuna, et nende arvamust kuulatakse ja tegutsetakse lausa vastavalt sellele;
- probleemne objekt saab rakenduse ja suure tõenäosusega kogukond valvab selle järel hoolikamalt;
- ideekonkurss meelitab palju uusi „sõpru“ linna kanalitesse, kellele on edaspidi kergem infot vahendada ja osalusele motiveerida. Ideede esitluse veebiülekanne on selles mõttes eriti suur „präänik“

Miinused:

- selle piirkonna elanikud, kus see objekt paikneb, tulevad kaasa, kuid teised võivad tunda, et „nemad ei ole midagi saanud“;
- protsessis domineerivad „profid“ või ei laeku üldse lähedaid ideid. (Kuna ideekonkurssi on ennegi olnud ja ka rahva häält kuulatud, siis selle stsenaariumi puhul ei saa inimesed ehk üldse aru, et midagi on muutunud, et linnavõim oleks avatum ja kaasavam kui varem jne);
- „objekt“ jääb pärast aktsiooni unarusse.

3. stsenaarium

Vabaühendustele võimaluste loomine linnakeskkonna arendamiseks

Eesmärk: soov ennekõike vabaühendusi tegutsema kutsuda, sest peale linnamajanduse valdkonna linn eriti nn vaba raha ise ei realiseeri (realiseerivad nt kultuuriühingud üritusi korraldades või spordiklubid alaealistele huvitegevust pakkudes jne). Seega tekiks kaasava eelarve kontekstis veel teine võimalus linna rahale pretendeerida, sõltumata volikogu kehtestatud kordadest.

Alternatiiv 1:
probleemid sõnastavad
inimesed

Alternatiiv 2:
KEM nõukoda sõnastab
ka probleemi

1. etapp – **KEM tööriühm valib valdkonna ja koondab probleemi-sõnastused**

2. etapp – **KEM nõukoda töötab välja valikukriteeriumid, kuulutab ideekonkursi**

3. etapp – **vabaühendused esitavad ideekirjeldused**

4. etapp – **ideede valik, nõustamine**

5. etapp – **ideede tutvustusüritus**

6. etapp – **hääletamine**

7. etapp – **volikogu kinnitab valiku**

1. etapp – KEM-i tööriühm valib välja konkreetse valdkonna (probleemi ette ei sõnasta) ja pöördub kõigi vabaühenduste poole üleskutsega sõnastada selle valdkonnaga seotud probleemid.

ALTERNATIIV 1. Ühe variandina võib kaaluda lasta probleemid sõnastada inimestel ning alles seejärel pöörduda vabaühenduste poole, et need esitaksid kaardistatud probleemidele lahendusideed.

ALTERNATIIV 2. KEM-i tööriühm ise sõnastab lühidalt ka probleemi.

2. etapp – KEM-i tööriühma, kuhu kuuluvad erinevalt eelmistest stsenaariumitest ka vastava valdkonnaga seotud ärisektori esindajad, laiendatakse ka nn eelarvesaadikutega (näiteks igast linnajaost 3?), et moodustub laiem nõ KEM-i nõukoda. KEM-i nõukoda paneb paika ka valikukriteeriumid (lisaks mahtumisele etteantud rahasumma piiresse) ja kuulutab välja sisuliselt midagi projektikonkursi sarnast.

3. etapp – Kodanikeühendused esitavad erinevaid ideid lühikeste projektikirjeldustena.

4. etapp – KEM-i nõukoda valib välja a la 10 ideed ja nõustab (koolitusseminaril või muul moel) ideekirjeldusi esitanud kodanikeühendusi.

5. etapp – Sarnaselt eelmise stsenaariumiga korraldatakse seejärel kodanikeühendustele täienenud ideede esitlusüritus (videoülekanne veebis vms).

6. etapp – Kõigil linnakodanikel on võimalik hääletada.

7. etapp – Valik on linnale siduv, valitud projekt (või kui lepatakse algusest kokku, et mitu) saab rahastuse ja see viiakse KEM-i nõukoja jälgimise all koostöös linnaga ellu.

8. etapp – KEM otsuse elluviimine

8. etapp – KEM nõukoja liikmed roteeruvad teatud aja tagant (erinevatel aastatel on ka ju erinev valdkond fookuses)

Plussid:

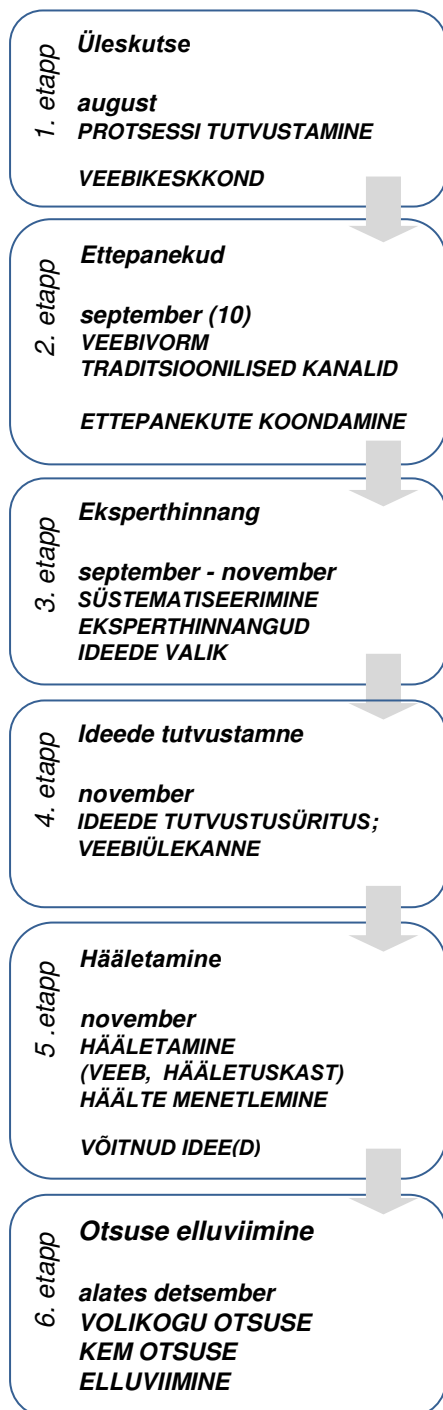
- kergem eelnevalt ette valmistada, kuna kohe on teada valdkond, see omakorda määrab ära, keda KEM-i nõukoja töösse kaasata;
- KEM-i nõukoja olemasolu ja plaanitud koosseis (erasektor, vabakondade esindajad) mõnes mõttes hajutab ka linnavalitsusepoolset riski, et ideede edasiarendust ei osata pädevalt nõustada vms;
- see, et ideid esindavad juba koondunud kodanikuühendused, tagab ideede kindlama teostatavuse.

Miinused:

- keeruline on korraldada nn eelarvesaadikute valimist, sest kõik linnajaod pole organiseerunud jms;
  - KEM-i laienenud nõukoja tegevust on keeruline korraldada, keegi peab seda nõukoda pidevalt vedama;
  - muud riskid, mis on iga teisegi stsenaariumiga seotud: kus ja kuidas korraldada hääletused; tehnilised lahendused on kallid; lisaks peab kindlasti pakkuma võimalust ka mingis kohas (kus?) füüsiliselt hääletada.
-

4. Tartu mudel (stsenaarium)

Sellisel moel jõuti Tartule sobiliku mudelini, mis esitati koos ettepanekuga kaasava eelarve summa osas (1% 2014 a. linna investeeringute eelarvest, ümardatuna 140 000 eurot) volikogule juunis 2013. Mudel ajakava ja tegevustega oli alljärgnev:

Peamiste protsessi eesmärkidena sõnastati:

- Isiklik osalus eelarveprotsessis loob selgema arusaama sellest, millised on üldse valikuvõimalused ja kuidas välja selgitada ühishuvi. Lühidalt: mõistetakse paremini eelarveloogikat ja väheneb kriitika.
- Paraneb arusaam avaliku võimu teostamisest ning suureneb võimu usaldusväärsus ja legitiimsus kodanike silmis.
- KEMi rakendamine võib kaasa aidata nii kogukonna sees toimuva koostöö ja teineteisemõistmise suurenemisele kui ka kogukondadevahelise koostöö suurenemisele.
- Protsessi kavandamine ja läbiviimine on kõigi osapoolte jaoks valupunktidele mõtlema sundiv ja lahendusi genereerima motiveeriv.
- Kodanike osalusmotivatsioon ka muudes ettevõtmistes suureneb, kuna kaasav eelarve võimaldab kogeda suhteliselt lühikese ajaga saavutatavat käegakatsutatavat tulemust.

Joonis 3, juuniks 2013 väljatöötatud mudel kaasava eelarve projektiks Tartus

5. Volikogu otsus

Tartu Linnavolikogu võttis 27. juunil 2013 vastu määruse nr 95 „Kaasava eelarve menetluse rakendamine Tartu linna 2014. a eelarve koostamisel“ (<http://bit.ly/1i0Gzz6>), millega otsustati 2014. a eelarve koostamisel rakendada kaasava eelarve menetlust ning arvestada kaasava eelarve osa suurusega 140 000 eurot. Volikogu määruses on üldjoontes kirjas kaasava eelarve põhimõtted alustades ideede kogumisest kuni tulemuste väljaselgitamiseni.

Lisaks toimusid järgmised paralleelsed ettevalmistustööd:

Hääletamiskeskonna arendamine

Juunis alustati ka läbirääkimisi Siseministeeriumi haldusalas arendatava kohalike omavalitsuste istungite infosüsteemi VOLIS rakendamiseks Tartu kaasava eelarve hääletamiskeskonnana. VOLIS kasutamise kasuks rääkisid erinevad aspektid: tegemist on avatud lähtekoodiga keskkonnaga, kuhu lisarakenduse tegemine ei ole nii kulukas kui läbinisti uue süsteemi arendamine; VOLIS kasutab osaliselt samasugust keskkonda nagu riigiportaal eesti.ee, on sellega liidestatud, mis tähendab, et päringute tegemise võimalus Rahvastikuregistrist oli juba olemas; olemas oli ka ID-kaardi ja mobiil-IDga autentimise osa; Siseministeerium oli huvitatud VOLISesse kaasava eelarve lisarakenduse tegemisest, mida võiksid ka teised omavalitsused kasutusele võtta ning seetõttu võttis riik osa arendamise kuludest enda kanda jne.

Kommunikatsioonitegevuste planeerimine

Niipea kui protsessi eesmärgd olid sõnastatud ja lõplik mudel paigas, jätkas eGA linna avalike suhete osakonnaga koos kaasava eelarve protsessi kommunikatsiooni planeerimist ja esitas juunis 2013 kommunikatsioonistrateegia (vt. lisa 1, Kommunikatsioonistrateegia).

Kommunikatsioonitegevusi planeerimas

Logo väljatöötamine juuli–august

Juuli keskpaigas tehti loomemajanduskeskuse viiele graafilise disainiga tegelevale ettevõttele pakkumine osaleda kaasava eelarve logo väljatöötamise konkursil. Tähtajaks laekus viis tööd neljalt ettevõtelt. Logosid hindasid avalike suhete osakonna juhataja Indrek Mustimets, avalike suhete osakonna teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka, eRiigi Akadeemia ekspert Kristina Reinsalu ja Tartu Kõrgema Kunstikooli meedia- ja reklaamikunsti osakonna juhataja Jaanus Eensalu, kes valisid võitjaks Ahto Sooaru (Mikser Disain) kavandi „KOOS“ (<http://bit.ly/1bDk3Xg>).

Joonis 5. Tartu kaasava eelarve logo

II Kaasava eelarve elluviimine

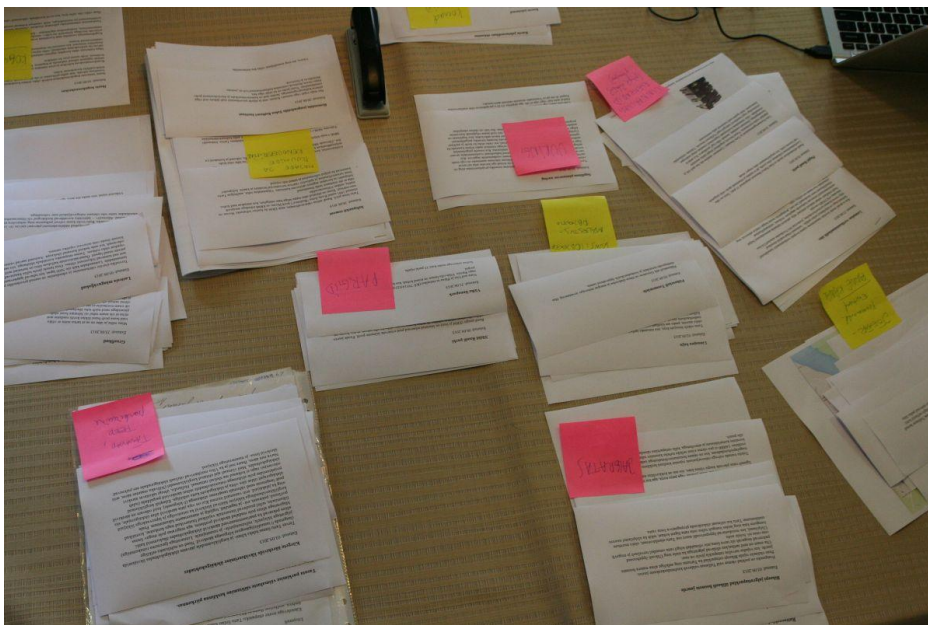
I etapp. Ideede esitamine

Ideid sai esitada 21. augustist 10. septembrini 2013 iga soovija Tartu kodulehel www.tartu.ee/kaasaveelarve. Üleskutses rõhutati peamiselt kahte põhimõtet: oodatud on ideed, mis kvalifitseeruksid eelarve mõttes investeerimistegevuseks ning oleksid eeldatava maksumusega kuni 140 000 eurot. 10. septembriks esitasid tartlased kaasava eelarve protsessi **158 ideed**.

**Tartlased
esitasid
158 ideed**

II etapp. Ideede analüüs

Tartu Linnavalitsuse 24. septembri 2013 korraldusega nr 962 (<http://bit.ly/1IEfYYH>) moodustati ekspertrühm ideede hindamiseks. Ekspertgrupi valimisel lähtuti eelkõige esitatud ideedest, st põhimõttest, et ekspertide hulgas oleksid esindatud eelkõige need spetsialistid, kelle valdkonda esitatud ideed kuuluvad. Ekspertgruppi kutsuti nii linnavalitsuse ametnikke (16), kuid samuti eksperte väljastpoolt (5). **Linnavalitsus-poolsete ekspertide ülekaal oli põhjendatud sellega, et kuna kaasava eelarve idee elluviimiseks planeeritakse raha linnaeelarvesse, siis tuleb idee ellu viia või korraldada ka linnaametnikel, kellel on otsuse langetamiseks kõige rohkem infot ja kogemusi.**

Esmane ideede jaotus teemade kaupa

Esitatud ideid analüüsiti septembris ja oktoobris 2013 nii iseseisvalt kui ka ühistel koosolekutel, sisult sarnased ideed koondati ning iga idee kohta koostati hinnang selle realiseeritavuse kohta. 158 idee hulgast valisid eksperdid hääletusele 74 ideed (selle aluseks oli 99 ideed, sarnased ideed grupeeriti). Välja jäi 59 ideed. Eksperdid lähtusid otsuse tegemisel üksnes idee teostatavusest: kas idee on ellu viidav 140 000 euroga 2014. aasta jooksul ning kas tegemist on investeringuga.

**Hääletusele
jõudis
74 ideed**

Ideede juurde lisati eksperthinnang. Kui idee oli arusaadav ja igati teostatav, siis lisati idee [hääletamisele minevate ideede nimekirja](#) ja põhjalikumat eksperthinnangut juurde ei lisatud. Nende ideede juurde, mis jäid hääletusnimekirjast välja, lisati [põhjendus, miks idee hääletamisele ei lähe](#). Eksperthinnangud olid lühikesed ja konkreetsed. Mõlemad nimekirjad avalikustati Tartu kodulehel. Ideede esitajatele anti tagasisidet. Kindlasti tasub välja tuua, et kaasava eelarve raames tekkis horisontaalne, nõ linnavalitsuse erinevate teenistuste ülene ekspertide kogu, mida linnavalitsuse igapäevases struktuuris tegelikult ei esine. Ühised arutelud aga avardasid ilmselt kõigi osalenute teadmist ja arusaama nii probleemidest kui lahendustest linna eri teemavaldkondades.

Eksperthinnangute koosolek

III etapp. Ideede tutvustamine

Ideede tutvustamiseks varustati kõik hääletusele minevad ideed fotodega ja kokkuvõtlike tutvustustekstidega. Fotosid saatsid idee esitajad väga vähe ja osalt olid need ebakvaliteetsed, mistõttu avalike suhete osakonna töötajad koos vabatahtliku abilisega pildistasid ise kõik objektid üle.

Ideedega sai novembris 2013 tutvuda Tartu kodulehel ja 19. novembril kell 17.30–19 toimus Tartu Loomemajanduskeskuse saalis ideede tutvustusüritus, kus ideede autorid said oma ideed esitleda. Võimalust oma ideed tutvustada kasutas 15 inimest, tutvustades enam kui 20 ideed. Ideede tutvustusürituselt tehti ka veebiülekanne ja salvestus (vt. Lisa 4, tudengite läbiviidud vaatlusepäeva analüüs)

15 inimest
tutvustas oma
ideed

Loomemajanduskeskus – tutvustusürituse toimumispaik

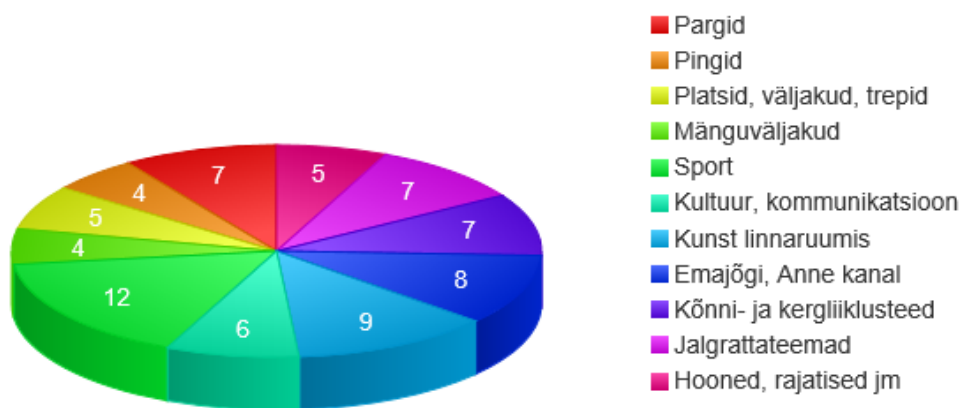
Hetki ideede tutvustamise ürituselt

IV etapp. Ideede hääletamine

2.–8. detsembril 2013 toimunud hääletusele läksid kõik ideed, mis olid realiseeritavad ja mahtusid eelarve piiresse (kokku 74 ideed, vt. joonist 6 ideede jaotusest teemade lõikes). Hääletada sai iga vähemalt 16-aastane isik, kelle elukoht oli hääletuse ajal rahvastikuregistri andmetel Tartu linn.

Elektroniliseks hääletamiskeskonnaks oli kohalike omavalitsuse istungite süsteem VOLIS (vt. joonis 7 ekraanipilti hääletuskeskkonnast), kus sai hääletada ID-kaardi või mobiil-ID abil. Hääletada sai ööpäevaringselt.

Joonis 6. Hääletusele läinud ideede jaotus teemade lõikes

EN EE SE A* Sisenemine

Koosseisud | Istung | Õigusaktid | Muud infosüsteemid | Algatused | Osale | Hetkel VOLIS-es 106 külast / sin 100 Otsing Otsisõnad Avalik info

Esitatud ettepanekud (hääli kokku: 1899)

1. Tartu Kommertsgümnaasiumi ja Tartu Descartes'i Lütseumi vahelise pargi korrastamine 59
2. Haridus- ja teadusministeeriumi esise pargi korrastamine 10
3. Vanemuise pargi korrastamine 22
4. Väikese linnapargi rajamine 4
5. Mathieseni pargi uuendamine 4
6. Lennukas vertikaalainoduslik idee 4
7. Silidid Raadi parki 2
8. Pingid Raadi mõisaparki -
9. Pingid Annelinna 5
10. Pingid Karlovasse 5
11. Toomemäe seljatoega pargipinkide puiduosa uuendamine 2
12. Senfii trepi rekonstrueerimine ja trepiäärse haljastuse korrastamine 10
13. Endise Tartu tapamaja värava, aia ja sissesõidutee restaureerimine 3

Vanemuise pargi korrastamine (22)

Kopeeri otselink

HAALETA

Vanemuise park on üks Tartu vanimaid parke, mis on linlaste ja üliõpilaste kogunemiskohaks nii suvisel kui ka talvisel ajal. Sää kogunetakse õppima, jalutama ja lihtsalt sõprade-tuttavatega suhtlema. Pargi vahetus läheduses on nii ülikooli õppehooned, ühiselamud kui ka mõlemad Vanemuise majad. Pargis asub rahvusliku liikumise suurlugu Jakob Hurda mälestusmärk. Siit saab alguse ka tudengite traditsiooniline voltrirongkäik. Park vajab korrastamist: kõnniteekatete uuendamist, tiigi vaateplatvormide korrastamist, pargimööbli uuendamist.

Originaalettepanekud:

- http://www.tartu.ee/?page_id=24647#11377756890
- http://www.tartu.ee/?page_id=24647#11378375856
- http://www.tartu.ee/?page_id=24647#11378852088
- http://www.tartu.ee/?page_id=24647#11378918789

Joonis 7. Ekraanipilt ideedele antud hääletest VOLIS-e keskkonnas (sellel hetkel oli hääletuskeskkonnas korraga 100 inimest!)

Pabersedeliga sai hääletada Tartu Linnavalitsuse infokeskuses (raekoja I korrus). Hääletamiseks pikendati igal tööpäeval infokeskuse lahtiolekuaega kuni kella 18ni ning samuti avati infokeskus nädalavahetusel. Hääletamine lõppes 8. detsembril kell 18.

Infokeskuses hääletamine

Hääletamisel anti kokku 2645 häält, sh 2370 elektroonilist ja 275 pabersedelil häält. Kõige enam häälid said idee nr 34 "Investeering Kultuurikvartali esitlustehnikasse" (773 häält), idee nr 20 "Lasteaedade mänguväljakute ühishange" (602 häält) ning idee nr nr 28 "Sportimisvõimaluste parandamine dendropargis" (277 häält). Lõplik tulemus: <http://www.tartu.ee/data/HAALED.pdf>

Hääleõiguslikke tartlasi (alates 16. eluaastast) oli kaasava eelarve protsessis 80 000. Seega käis hääletamas 3,3% hääleõiguslikest kodanikest.

Hääletamisel anti **2645** häält:
2370 elektroonilist ja **275** pabersedelil.

Võitis idee "**Investeering Kultuurikvartali esitlustehnikasse**" - **773** häält

Hääletamas käis **3,3%** Tartu hääleõiguslikest kodanikest

Kõige enam oli hääletajaid 30aastaste vanusegrupis.

- 16-19aastased: 66 hääletajat (3%)
- 20-29aastased: 584 hääletajat (22%)
- 30-39aastased: 958 hääletajat (36%)
- 40-49aastased: 540 hääletajat (20%)
- 50-59aastased: 284 hääletajat (11%)
- 60-69aastased: 113 hääletajat (4%)
- 70-79aastased: 77 hääletajat (3%)
- 80aastased ja vanemad: 23 hääletajat (1%)

Kõige vanem hääletaja oli 92aastane, kes andis oma hääle elektrooniliselt.

Hääletajate keskmine vanus oli 38 eluaastat. Mehi osales hääletusel 1106 ja naisi 1539.

V etapp. Otsuse kinnitamine

Otsuse kinnitas volikogu eelarve vastuvõtmisega 19. detsembril 2013:
<http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/VOLM2013121900003>

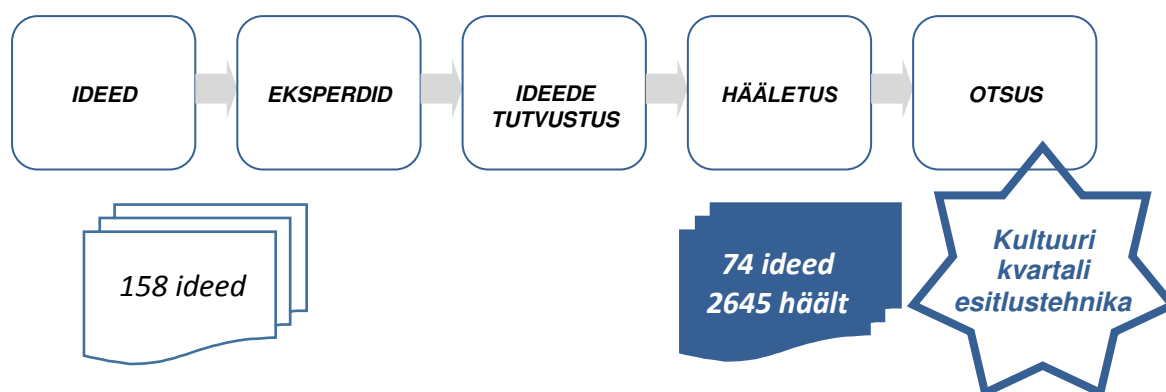
VI etapp. Idee realiseerimine

Vastavalt hääletustulemusele kuulub 2014. aastal realiseerimisele **idee nr. 34 "Investeering Kultuurikvartali esitlustehnikasse"**. Idee esitajatega lepitakse kokku, kuidas investeeringut Kultuurikvartali esitlustehnikasse ellu viia ja milline täpselt on soetatav tehnika ning selle soetamise ja kasutamise tingimused.

PROJEKTI MEESKOND

Projekti juhtis ja korraldas avalike suhete osakonna teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka. Lisaks olid meeskonnas veel avalike suhete osakonna juhataja Indrek Mustimets ja e-Riigi Akadeemia ekspert Kristina Reinsalu. Hääletusnädalal osalesid kodanike teenindamisel infokeskuses teabeteenistuse töötajad. Kui edaspidi on soov kaasava eelarve protsessi viia sisse suuremaid muudatusi, siis võib tekkida vajadus meeskonna laiendamiseks, kuna juba esimese aasta pilootprojekti läbiviimiseks oli projektijuht sunnitud osade etappide läbiviimisel kasutama oma isiklikku aega ning jätma paljuski kõrvale muud jooksvad tööülesanded.

Tartu kaasava eelarve etapid ja nende tulemused on kokkuvõtlikult joonisel 8.

Joonis 8. Tartu kaasava eelarve etapid ja tulemused.

Protsessi kommunikatsioon: Uuringute tulemused

Kuna kaasava eelarve edukal elluviimisel mängib võtmerolli kommunikatsioon, annab järgnev peatükk ülevaate läbiviidud kommunikatsioonitegevusest, annab hinnangud nende edukusele ja toob soovitud järgnevateks kordadeks.

Protsessi kommunikatsiooni analüüsimisse kaasati Tart Ülikooli kommunikatsioonijuhtimise magistrandid kursuse „Starteegia praktikad“ raames. Analüüsil tuginetakse erinevate uuringute käigus kogutud andmetele – läbi viidi nii dokumendianalüüs, vaatlusi, fookusgruppe, ekspertintervjuusid.

Kaasava eelarve põhimõtete sobituvus linna arengudokumentidega

Täpsema ülevaate sellest, kuidas kaasava eelarve aitab ellu viia linna visioonist ja eesmärkidest tulenevaid ülesandeid ning seostub erinevate linna arengudokumentidega, annab lisa 2, Tartu Linnavalitsuse kommunikatsiooni üldine kaardistus.

Linnakodanike kaasamist on ära märgitud mitmes dokumendis ning kommunikatsioonil, sealhulgas kaasava eelarve kommunikatsioonil on selles oluline roll. Üldiselt on ju kaasamise lõpptulemusest – tegusatest, loovatest ja õnnelikest linnainimestest juttu kaudsemalt enamuses visioonidokumentides (näiteks visioonidokument „Tartu 2030“, mis ühena väärtustest rõhutab just **osalust**: „aktiivne osalemine ja vastutus ühiste väärtuste loomisel, elukeskkonna kujundamisel ja ühiskondlike hüvede kasutamisel“).

Linnarahva kaasamise vajalikkust ning osalusdemokraatiat töid 2013. aasta kohalike omavalitsuste valimisprogrammides välja mitmed erakonnad. Kaasavat eelarvet konkreetselt on maininud sotsiaaldemokraadid ja Reformierakond. Ja ehkki veel [valimisprogrammis](#) väidab Keskerakond, et: „Me ei toeta kodanikuühiskonna arendamise asendamist „kaasava eelarvega“ vallandatud populistliku propagandakampaaniaga, millega piltlikult öeldes 1% eelarverahade avalikkuse ettepanekutel jagamisega püütakse varjata linnavolikogu opositsiooni kõrvale tõrjumist ülejäänud 99% kujundamisel“, on nad valimistejärgseks koalitsioonileppe sõlmimise ajaks meelt muutnud.

Eesti Reformierakonna, Eesti Keskerakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna vahel sõlmitud [Koalitsioonilepe Tartu linna juhtimiseks aastatel 2013-2017](#) toob ühise väärtusena välja **avatuse**: „linlaste laialdane kaasamine otsuste tegemisse. Tõdede, uskumuste, väärtuste ja elustiilide paljususe tunnustamine“. Koalitsioonileppe peatükis Targalt juhitud linn, tuuakse kaasava eelarvega jätkamine välja kui esimene tegevus nõ kodanike linnaks olemisel.

Kaasava eelarve kommunikatsiooni lähtekohad

Vastavalt Tartu mudelile koostatud kommunikatsioonistrateegia (vt. lisa 1) sätestas peamised kommunikatsiooni lähtekohana:

Tartu linn tõestab protsessi algatamisega oma avatust uutele ideedele ja valmisolekut kaasavaks juhtimiseks ning soovib olla siin teistele Eesti omavalitsustele suunanäitajaks.

Sihtrühmad, kellele kommunikatsiooniplaani alusel kommunikeerida:

- a) *Linnarahvas (laiemalt võttes, lisaks erinevad grupid, kellele erinevates protsessi etappides eraldi tähelepanu pöörata) - kodanikeühenduste esindajad, äriettevõtete esindajad, tudengid*
- b) *Tartu Linnavalikogu liikmed*
- c) *Tartu Linnavalitsuse ametnikud*

Peamine, millele linnaelanike puhul keskenduda sooviti oli:

- ✓ *Et inimestele oleks selge, millised on mängureeglid ja piirangud, et ei tekiks kahtlust, et tegelik otsus on juba tehtud. Inimestel tekib kohe tõrge osaleda, kui pole teada, kas ka tegelikult ettepanekuid kaalutakse ja tõsiselt võetakse.*
- ✓ *Et ideede puhul suudetaks ka võimalikul palju n.ö kastist välja mõelda, objekt ei pea olema ilmtingimata praktilise otstarbega, sellel võib olla ka linnakujunduslik vm väärtus.*

Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakond (ASO) on kaasava eelarve puhul tegevuste võtmerollis. Tegemist ei ole kindlasti fiskaal- vaid kaasamis- ja kommunikatsiooniprojektiga. Kuna linnavalitsuses ei ole sellist struktuuriüksust, kellele anda kaasava eelarvega seonduvad kohustused, siis valiti peakoordinaatoriks ASO, kuna neil on kaasamise teemal kõige rohkem kogemusi. Loomulikult on see kaasa toonud lisakohustusi mitte ainult ASO, aga ka paljude teiste struktuuriüksuste töötajatele. ASO korraldas nii töögruppide arutelud kaasava eelarve ettevalmistusprotsessis, valmistab ette materjalid ekspertidele, korraldas ekspertide koosolekud jne.

Samuti on olnud ja on edaspidi ASO ülesanne avalikkuse teavitamine erinevaid kanaleid pidi alustades kaasava eelarve tutvustamisest, protsessi selgitamisest, ideede esitamise kampaaniast ning lõpetades hääletustulemuste avaldamisega.

Kommunikatsioonistrateegiat mõjutavad tegevused ja protsessid

Kindlasti mõjutab strateegiat suuresti see, kui palju eraldatakse taolise projekti jaoks raha. Üks asi on raha projekti tulemi teostamiseks (midagi uut Tartu linnas), teine pool aga projekti läbiviimise kulutused (teavitustööks, projekti koordinaatorile).

Tegevust mõjutab loomulikult oluliselt ka poliitiline taust. Kui ametnikud on ka samad, siis ideoloogiad, plaanid jms võivad muutuda nii iga nelja aasta järel, kui ka veelgi varem.

Sisuline tegevus, mida peab kommunikatsioonis arvestama on, et kaasava eelarve puhul on vaja kommunikeerida mitme etapi sisu (kodanike ideede esitamine, hääletamine), kindlasti aga ka protsessi ennast – kuidas käib otsustamine, et kõik on aus ja õiglane; anda tagasisidet osalejatele, põhjendused eriti neile, kelle idee valituks ei osutunud. Selle juures peab arvestama peab erinevaid sihtgrupe – linnakodanikud, linnavalitsuse ametnikud.

Visuaal

Tartu kaasava eelarve logo (joonis 9.) autor on Ahto Sooaru Mikser Creative Studiost. Logo on autori sõnul inspireeritud urbanistlikust linna-keskkonnast ja demokraatliku ühiskonna ühest olulisemast kodanike kaasamise protsessist – hääletamisest. Lisaks sümboliseerib logo arvamuste ja ideede mitmekesisust.

Kaasava eelarve logo kasutati kõigis eelarvega seotud reklaammaterjalides ja pressiteadetes. Kuigi erinevat värvi käpikud ei pruugi luua esmast assotsiatsiooni osalusedemokraatia ja kaasatusega, lubavad kasutatud erinevad värvid mõelda käpikutest kui erinevatest mõtetest Tartu linna arendamiseks. Küsimus tekkis, kas ja kuidas oleks kaasava eelarve logo võimalik ühendada „Heade mõtete linna“ või „Tartus näeme“ logoga (nt samad värvid, sarnane stiil vms).

Lisaks logole töötas kommunikatsioonimeeskond (Lilian Lukka, Indrek Mustimets ja Kristina Reinsalu, protsesi II pooles lisandusid ka kommunikatsioonitüdengid) välja ka sõnumid plakatitele, bänneritele; valis välja plakatite väljapaneku kohad (kuulutustetulbad, infostendid jne) ning reklaami esitamise kohad (bännerid Postimehes, reklaamid Tasku ekraanil).

Joonis 9. Tartu kaasava eelarve logo

Alljärgnevalt näiteid reklaamidest ja nende eksponeerimisest linnaruumis.

Siin noorte jaoks eraldi kleebisega plakat (Loodusmajas)

Tartu Postimees.ee TARTUPOSTIMEES.EE KOLMAPÄEV « 04. DETSEMBER 2013 »

» REKLAAM
» TELLIMINE
» TÖÖTAJAD

» Tee koduleheks » Otsing » Arhiiv » Töötajad » Saada vihje Tartumaa kinnisvara

OTSI

Tartu Postimees

SISUKORD
ESILEHT
UUDISED
ARVAMUS
KULTUUR
TARBEJA
TEATED
VARIA
LÕUNA-EESTI
ÜLKOOLID
ERMI UUS MAJA
AHHA KESKUS
TARTU SPORT
SPORDITABLOO

Postimees.ee

Tartu Postimees.ee

Uudised leiad ka:
RSS feed
Mis on RSS?

TEADE Tartu Postimees on ka Facebookis

Päkapikud sibavad sel kuul jalad rakku

Oösiti täidavad päkapikud kodudes susse, päeval on aga paljud neist praegu ametis muuseumides, kus lapsed saavad jõulukuul ringi rahmeldada, silmaringi laiendada ja meisterdada. Tegevuskohti jätkub Tartus ja kaugemalgi.

Lahkuda või mitte lahkuda

Karjäärinõustaja aitab kriisis töötajat (1)

TARTU POSTIMEHE PIPARKOOGIVÕISTLUS

RAHVAHÄÄLETUS TOIMUB 2.-8. DETSEMBRIL

TPM VIDEOLOOD

Videolugu: linnapeakandidaadid proovisid Tartu rattaliiklust

GALERII

Galerii: rahvusülikool tähistas pidulikult 94. sünnipäeva(5)

GALERII

Pildid: Tartu raepplatsil süüdati esimene

Videod

Projekti kommunikatsioonimeeskond koostas ka lähteülesanded ja tellis kaks videoklippi – 1 enne ideede esitamise etappi ja teise hääletamise reklaamimiseks. Mõlemad videod on üleval [kaasava eelarve kodulehel](#).

Videoklipid ei esita taotluslikult otsest üleskutset esitada ideid või hääletada, vaid sõnumid on peidetumad. Nii näiteks räägivad inimesed teises klipis igaüks oma isiklikest valikutest. Mõni kirjeldab kõige olulisemat valikut, mida ta oma elus tegi. Teine kirjeldab väikseid valikuid, millega iga päev kokku puutub, näiteks eriala spetsialist, nt kunstnik, seletab kuidas ta värve valib. Kaadrid on ilusad ja soojad, ent klippide lõpus tuleb tekstina ka üleskutse ja muu oluline logistiline info. Kõlama jääb mõte, et valikud muudavad klipi tegelaste elu igapäevaselt või suuremas plaanis ja see linna kampaania on ka üks nendest valikutest.

Kuna kaasava eelarve projekt leiab 2013. aastal aset esimest korda, siis ei ole linnavalitsusel tehtud analüüsi ega eelnevaid uuringuid sihtrühmade kohta.

Edasise strateegia koostamiseks järgmiste kordade kommunikatsiooniks, on seega oluline teada, kuivõrd hästi on info KEMist linnaelanikeni jõudnud. Samuti on tähtis välja selgitada, mida ja kui hästi teavad linnaametnikud KEMi protsessist. Järgmise aasta kommunikatsiooni täpne planeerimine eeldab kõige efektiivsemate infokanalite tuvastamist ning sihtgruppe kõnetavate sõnumite loomist.

Et seda välja selgitada, sõnastasid tudengid alljärgnevad uurimisküsimused (vt. lisa 3, Uurimiskava)

Uurimisküsimused

- **Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist?**
- **Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?**
- **Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivsemad?**
- **Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?**
- **Millised on strateegiad kaasamaks projekti linnaametnikke?**
- **Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja –praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?**
- **Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?**
- **Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEMi kommunikatsiooni juures?**

Uuringud viidi läbi 2013. aasta novembris ja detsembris. Andmete kogumiseks kasutati fookusgrupi meetodit ja süvaintervjuud (ekspertintervjuud), vaatlust ja osalusvaatlust ning standardiseeritud küsitlust. Lisaks uuriti KEM-i meediakajastusi, et paremini teada saada lugejate seisukohta KEM projektist. Uuringute tulemusi kirjeldatakse detailselt lisades 4 ja 5.

Läbiviidud uuringute kirjeldused

Standardiseeritud miniküsitlus

Küsitlus viidi läbi linnakodanike ja linnavalitsuse töötajate seas 8. novembrist kuni 8. detsembrini 2013. aastal.

Linnakodanike seas läbi viidud küsitluse eesmärgiks oli teada saada, kui paljud tartlased on teadlikud kaasavast eelarvest ning milliste kanalite kaudu informatsioon nendeni jõudis. Küsiti lisaks kaasava eelarve projektile ka informandi vanust, et hiljem erinevad vanusegrupid ja neile iseloomulikud informatsiooni saamise/hankimise kanalid välja tuua. Küsitluses osales 185 inimest.

Küsitlus viidi läbi ka linnavalitsuse töötajate seas saamaks teada, kui hästi on linnavalitsuse sisemised sidus- ja sihtgrupid informeeritud kaasavast eelarvemenetlusest. Juhulvalimit kasutades küsitleti enne hääletusperioodi 32 linnavalitsuse töötajat.

Periood valiti just seetõttu, et sellesse ajavahemikku (8. november-8. detsember) jäid KEM kõige tähtsamad tegevused – lõpphääletusele pääsenud ideede avalikustamine, ideede tutvustusüritus ja hääletus. See andis lisaks informeeritusele võimaluse võrrelda, kas inimeste teadlikkus kaasavast eelarvest on muutunud ning mis on muutuste peamised põhjustajad. Samuti sai küsitlusega tõmmata rohkem tähelepanu ideede hääletusprotsessile.

Vaatlus

(detailselt lisas 4)

Uurimistegevustes kasutasid TÜ kommunikatsioonijuhtimise magistrandid erinevaid etnograafilise uurimuse meetodeid, sh vaatlust ja osalusvaatlust. Osalusvaatlust teostati Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna (ASO) kommunikatsioonikoosolekul (kahel korral) ning vaatlejatena osaleti ekspertide töörühma koosolekul ja ideede tutvustusüritusel. Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna koosoleku vaatluse kaudu saadi teada, kuidas toimub kaasava eelarve erinevate etappide kommunikatsiooni protsess. Ekspertide töörühma vaatluse eesmärgiks oli saada infot selle kohta, kuidas toimus ideede valikuprotsess. Ideede tutvustusüritusel vaadeldi, kuidas on see korraldatud ning kas valitud formaat õigustab end.

Fookusgrupid

(Detailselt lisas 5)

Fookusgrupi intervjuud viidi läbi 4. ja 6. detsembril vastavalt ideede esitajatega ning ekspertgrupi liikmetega.

Ideede autoritega läbiviidava fookusgrupiintervjuu eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas linnakodanikud tajusid kaasava eelarve menetlust. Uuriti, kuidas ideid esitanud inimesed mõistavad kogu kaasava eelarve protsessi – milliseid osasid nad protsessis eristavad, kuidas hindavad nende läbipaistvust, kui arusaadav kogu protsess nende kui osalejate jaoks on ning kui efektiivne oli linnarahvale suunatud kommunikatsioon. Idee esitanutega läbiviidav fookusgrupis osales kuus oma idee esitanud linnakodanikku, kes viibisid ka 19. novembril toimunud ideede tutvustusüritusel. Fookusgrupis osalenud inimeste arvu põhjal ei saa küll teha lõplikke järeldusi kõikide linnakodanike kohta, kuid intervjuu annab siiski väga hea ülevaate nõ aktiivsemate linnakodanike arvamusel – kõik fookusgrupis osalenud olid pikaajalised kodanikuühenduste ja -algatuste eestvedajad.

Ekspertidega läbiviidav fookusgrupiintervjuu eesmärgiks oli teada saada, mida ideid hinnanud ekspertide jaoks tähendas osalemine kaasava eelarve menetlusprotsessis: kas ja kuidas muutis see protsess ekspertide käitumispraktikaid ning kas ja kuidas mõjutavad väljapakutud ideed nende edasist tööd Tartu Linnavalitsuses. Ekspertidega fookusgrupist võttis osa viis respondenti.

Ekspertintervjuu

Ekspertintervjuu viidi läbi Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna teabeteenistuse juhataja Lilian Lukkaga, kes on KEMi kommunikatsioonitegevuste üks peavastutajaid. Intervjuu eesmärgiks oli paremini teada saada olemasoleva kommunikatsioonistrateegia tagamaid, kaardistada senised ressursid ning selgitada välja võimalikud tulevikuplaanid järgmise aasta kommunikatsiooniks. Intervjuu toimus 10. detsembril 2013, kui esimene KEM kommunikatsioon oli lõpusirgel. See andis võimaluse saada ülevaade kõigist KEM etappidest – alates planeerimisest ja lõpetades hääletustulemuste esitlemisega.

Meediakajastuste analüüs

Meediamonitooring viidi läbi jooksvalt novembris ja detsembris. Uuriti on-line keskkonnas avaldatud artiklite ja kommentaaride modaalsust, tonaalsust, kõneisikuid.

Kõik kaasava eelarve kohta väljasaadetud pressiteated ja meediakajastused on leitavad [siin](#).

Uuringutulemused (vastuseks lk. 31 toodud uurimisküsimustele)

- **Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist? Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?**

Uuringutest ilmses, et linnavalitsuse töötajad kui KEM sisemine sihtrühm olid projektist hästi informeeritud. Välimise sihtrühma – laiema avalikkuseni – kommunikatsiooniga nii hästi ei jõutud: 85% küsitletud inimestest ei olnud kuulnud kaasavast eelarvest ning paljudele oli selle sisu arusaamatu. Kõige vähemteadlikud olid noored vanuses kuni 25 eluaastat ja vene keelt emakeelena rääkivad tartlased.

- **Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivseimad?**

Linnavalitsuse töötajatele jagati infot KEM-i kohta linnavalitsuse siseveebi ja meililistide kaudu. Avalikkuse teavitamisel osutus kõige efektiivsemaks kanaliks Tartu Postimees (nii paber kui on-line väljaanne) ning internetikeskkond. Veebist leiti infot mitmest kohast – lisaks on-line meediale Tartu linna kodulehelt ja Facebookist.

- **Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM-i protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?**

Fookusgrupis osalenud linnakodanikud olid kursis kõikide KEM-i protsessi erinevate etappidega ning nende nüanssidega, oskasid välja tuua valukohti (nt vähene reklaam ja halvasti toimiv hääletussüsteem) kui ka hästi õnnestunud külgi (nt ideede esitamise lihtsus). Üldine kommentaar kõikide etappide kohta oli vajadus rakendada kaasamist kõikides nendes etappides. Seda avalike koosolekute, ideede-talgute, mitmete tutvustamisürituste ja hääletamisürituste abil.

- **Millised on strateegiad kaasamiseks projekti linnaametnikke?**

Linnaametnike jaoks on see igapäevane töö, mille kaudu uut informatsiooni linnas esinevate probleemide kohta saada. Eksperdikas kaasamisel tuleb rõhutada väärtusliku lisainformatsiooni saamist eksperdina ning teisest küljest raamist välja mõtlemise võimalust. Oluline on seejuures varakult kutse esitada ja kohustused/ülesanded kaardistada ning analüüsitava materjal hästi ette valmistada (eksperdid olid materjali ettevalmistusega sel korral väga rahul).

- **Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja –praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?**

Käesolev projekt ei toonud ajaliselt väga palju lisatööd ja ka mahu poolest olid eksperdi ülesanded argisesse töögraafikusse mahutatav. Oma rolli kaudu said nad teada, mis teeb tartlastele muret ja mis on neile südamelähedane. Samuti õppisid ja samas olid sunnitud ideid süvitsi analüüsima hoolimata sellest, et paljud ideed ei puudutanud nende igapäevast valdkonda. Selleks tuli neil tutvuda põhjalikult kaartide ja lisamaterjalidega ning mõnel juhul tekitas ka soovi minna vaatama asukohta, kuhu idee teostada sooviti. Edaspidi võetakse ideed arvesse oma valdkonna arengukava ja eelarve koostamisel.

- **Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?**

Eksperdid usuvad, et nende kui oma valdkonna spetsialistide analüüs ja arvamus ideede osas on oluline, et ideede teostatavus oleks hästi läbi mõeldud ja rakendatav, sest tihtipeale ei tea linnakodanik üksikasju seadusandluses, planeeringus või hinnakirjas. Nad peavad oma rolli oluliseks, sest nende hinnang ideele on esmane „sõel“, millest hääletusele pääsemiseks läbi tuleb pääseda. Eksperdid püüavad olla võimalikult objektiivsed (ei arvesta oma isikliku seisukohaga idee meeldivuse osas vaid lähtuvad üksnes kriteeriumidest), samas kui valdkondlikult vähemteadlik linnakodanik ei ole võib-olla otsustamisel objektiivne vaid pigem oma huvisid arvesse võttev individ.

- **Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEMi kommunikatsiooni juures?**

Tänavaküsitlus näitas, et informatsioon ei jõua inimesteni. Sõnumid kas ei kõneta inimesi (nt arvatakse, et tegu on valimispropagandaga) või ei ole sõnumid piisavalt järjepidevad, et inimesed oskaksid uut materjali otsida või oodata. Ka ideid esitanud linnakodanike fookusgruupiintervjuu näitas, et füüsiline reklaam ei täitnud oma eesmärki – nii mõnigi osalenu ei olnud reklaami linnapildis näinudki. Fookusgrupis osalenud leidsid, et linnavalitsusel on võimalusi küll ja reklaam peaks linnaruumist silma paistma, kuid antud juhul ei osatud lihtsalt kõiki võimalusi ära kasutada.

Linnakodanikud ei tunne ennast kaasatuna, sest neil ei ole võimalik oma mõtteid kusagil avaldada. Ainuüksi idee esitamine ei rahulda inimesi ja nad ei pea seda kaasamiseks. Üritusi (kokkusaamisi, mõttelalguid jne) tuleks korraldada nii ideede esitamise perioodil kui ka tutvustamise etapis.

Linnavalitsus soovib kaasava eelarve protsessi käigus selgitada inimestele eelarve koostamise ja rakendamise erinevaid etappe, et kodanikud mõistaksid paremini, kuidas poliitilisi otsuseid vastu võetakse. See eesmärk praegu täidetud ei saanud – kogu protsess ei olnud nii selgelt kommuniqueeritud, et linlastel oleks linnavalituse tegevustest ja KEM projektist adekvaatne arusaamine. Kodanikele tuleks detailsemalt protsessi kirjeldada. Ilmselt paljud inimesed ei seosta kaasava eelarve protsessi otseselt üldise eelarve protsessi tutvustamise ideega. Vaja on kommuniqueerida ka protsessi eesmärke!

Ideede autoritega suhtles lisaküsimuste korral Lilian Lukka (juhul, kui ekspertrühmal tekkis küsimusi või ettepanekuid idee autorile). Sellisel juhul toimus kahesuunaline kommunikatsioon. Idee autoritega toimus suhtlemine isiklikult e-kirja või telefoni teel. Samamoodi jagas Lilian Lukka tagasisidet ideede autoritele, kes hääletusele ei pääsenud (edastas ekspertide põhjenduse, miks ei sobi). Väga heaks peeti Lilian Lukka personaalset tagasisidet ideede kohta. See näitab, kui oluline on kaasamisprotsessis interaktiivne ja ka personaalne kommunikatsioon.

Noppeid linlaste kommentaaridest:

„Osalesin ka 19. novembri üritusel, ilma oma ettepaneku lisatutvustusega. Tahtsin tänada tagantjärele suurepärase eeltöö eest! Iga ettepaneku asupaiga kohta oli koostatud tore ja ülevaatlik fotomontaažidega stend! Kiidusõnad juba selle eest, et keegi oli vaevaks võtnud kohapeal käia! Ettepanekute eesmärkide järgi gruppideks jaotamine tundus ka huvitav, selliselt edasi arutledes võiks ka rahaliste vahendite jagamisel arvestada kõiki gruppe ehk siis eraldada iga grupi hääletuse võitja-ettepanekule vahendeid.“

„...segaseks jäi see, milliseid ideid tuleb täpselt esitada, sest mitmed esitatud teemad on ju sellised, millega linnavalitsus nagunii peaks tegelema - nt lasteaedade korrashoid, kõnniteede liiklejasõbralikkus ja uute rajamine. Näiteks facebookis oli kampaania, et hääletage klutuurikvartali helitehnika eest, kuna lasteaedadega tegeleb linnavalitsus nagunii. See võis saada ka hääletustulemustel kaalukeeleks.“

„Selgemini välja tuua, milliseid ideid tuleb esitada (eriti just see, milliseid EI TULEKS esitada). Võib-olla eelinfoks oleks vajalik, et juba on ka kõrvale panna kõik need projektid, mille jaoks on raha planeeritud (siis neid ei tasu esitada). Ehk oleks hea mõte selle ideede asja juures selgitada kogu linna eelarvet - millised on tulud, millised on nt püsikulud jne. Nii tekiks linnaelanikel ehk "tervikpilt" ja ehk saaks ka aru, millele ülejäänud raha ära kulub ning kui palju üldse on "mänguruumi".“

„Pärast ideede koondamist nimetada ära ideed, mis juba nagunii muu eelarve raames lahendatud saavad (s.t väljaspool hääletust)“

„Mitte kuulutada võitjaks vaid üht ideed, vaid nt 3-5 esimest. Lisaks lubada, et on planeeritud aeg kaaluda ka teiste ideede lisamist järgmise aasta eelarvesse. Lubada alla 16-aastaste hääletamine“.

„Jäi segaseks, miks hääletada võisid ainult täiskasvanud Tartu elanikud? Projektid, mis kõnetasid kas tudengeid või teismelisi jäid rahvahääletusel ilmselt kehvemasse seisu, sest sihtgrupp ise ei saanud sõna sekka öelda“.

„Ma ei poolda sellist reklaami nagu tegid need noored, kelle idee võidu sai. Minu meelest oli see see koht, kus linnakodanikud juhtisid tähelepanu asjadele, mida peaks muutma. Mõelge, kui me oleksime võtnud aluseks reklaami tegemise ja seda ikka tõsisel moel ning ühe kuuma teema - lasteaiakohad või mänguväljakud, millised massid oleksid liikuma hakanud?! Fantaseerides - oleksime jõudnud lausa meelevaldusteni sellel teemal. Seega selline propaganda tuleks kas nüüd just keelata kuid soovitada, et see ei ole kõige ilusam. Mõte on ikkagi, et pannakse kirja idee ja inimesed hääletavad selle poolt just nii palju, kui nad tunnevad ennast sellega seotuna. samas väga täpseid juhiseid on raske koostada seeõttu“.

Tähelepanekuid ideedele tehtavast kampaaniast

Üheks kaasava eelarvega alustades püstitatud eesmärgiks oli aktiveerida kogukondi ja motiveerida inimesi oma lähiümbruse heaks ka ise rohkem panustama.

See eesmärk kindlasti loodetud määral ei täitunud ja sellele peab järgmistel kordadel rohkem tähelepanu pöörama (vt. ka järgmises peatükis toodud soovitusi nii protsessile kui kommunikatsioonile).

Siiski saab välja tuua ilmekaid näiteid kampaaniatest, mida mõned ideede autoritest (oma ideedele toetuse kogumiseks läbi viisid).

Kui linn reklaamis kaasavat eelarvet linnaruumis plakatitega kuulutustetulpadel ja stendidel ja tänavabännereid ei kasutanud või kaubanduskeskustesse ei kolinud, siis näiteks Kultuurikvartali idee esitajad olid linnaruumi aktiivselt enda huvides ära kasutanud ning teinud Rüütli tänavale bännerid (vt. alljärgnevad fotod).

Tänavareklaamid Kultuurikvartali idee reklaamimiseks

Lisaks linnaruumis idee reklaamimisele, tegid sama idee esitajad jõulist kampaaniat ka sotsiaalmeedias. See sundis aga ülejäänud kogukonda Facebookis küsima, kust läheb piir eetilise ja ebaeetilise kampaania, lubatud ja lubamatute kampaaniavõtete vahel. Nii näiteks püstitas üks inimene oma FB kontol järgmise üleskutse:

Edgar Prass jagas viidet.
Eile · Muudetud

On viimane võimalus anda oma panus toetamaks Kultuurikvartali projekti kaasava eelarve hääletusel. Kui sulle meeldib selle tekstitüki piltillustratsioonil oleva kvartali tegevus, ning oled ametlikult Tartu linna elanik anna oma hääl ja agiteeri sõpru/naabreid/kaaslinlasi sama tegema. Häält saab anda lisaks internetile ka raekojas, Uue Teatri majas ja Genklubis. Hääleandjale kinopilet kingiks. Kõigest lähemalt lingil <http://kultuurikvartal.ee/kaasava-eelarve-haaletus/> Jaga/sheeri julgelt!

Kultuurikvartal | Kaasava eelarve hääletus
kultuurikvartal.ee

Sellel aastal on Tartu linn esimese omavalitsusena Eestis võtnud 2014. aasta eelarve koostamisel kasutusele kaasava eelarve, mis tähendab, et linlastele usaldatakse linnaeelarve ühe osa jagamine.

Mispeale idee esitanud Kultuurikvartal küll samas keskkonnas täpsustas:

Tartu Elektriteater

Suur tänu kõigile, kes meid toetasid ja kümnetele vabatahtlikele, kes kaasa aitasid.

Kuigi hääletus algas aeglaselt ja vaikselt, siis on täiesti uskumatu, kuidas nädala jooksul järjest rohkem inimesi kaasa tuli - kõik vabatahtlikult, omast ajast ja tahtmisest midagi ära teha. Selle käigus juhtus kahjuks, et üks meeskonna liige postitas omal algatusel isiklikule Facebooki seinale eksitava info, et hääletanule kingitakse kinopilet.

Levitatud info ei olnud kooskõlastatud Elektriteatri meeskonna ega Kultuurikvartali liikmetega. Palume vabandust, et me valeinfot õigeaegselt ei märganud ning seda kõrvaldada ei lasknud.

Kultuurikvartal

Valimispäeval olid sama idee esitajad üliaktiivsed pakkumaks ka füüsilist abi nende ideele toetushääle andmisel:

Otsi inimesi, kohti ja muud

kasutada võiks kaaluda ja võtta arvesse kaasa rohkem avalikust ja kohalikku elanikkonda volikogu ja valitsuse töösse, seda nii läbi parema ja kiirema info avalikustamise

Ahto Külvet
Kultuurikvartali eest saab Tartu kaasava eelarve raames hääletada veel 2 tundi ja 40 minutit. Laikimine ja kommenteerimine ei aita, vaja on häält.

Me teame, et hääletusüsteem ei olegi korralikult tööle saanud aga ära heida meelt, kui on probleeme, kutsu koju hääletustakso!

Allan Aint tuleb kas koos läpaka ja ID-kaardilugejaga su koju või korraldab su sõidu raekotta, et paberil hääletada. Helista Allanile 5348 5530, mõtleme vaid sulle!

Nii et meie oleme omalt poolt kõik teinud, tee sina ka!

<http://goo.gl/QwT0VF>

Meeldib · Kommenteeri · Jaga · 5 · 1 · 51 minutit tagasi · Muudetud

Aktiivsemad oma ideede promojad olid ka lasteaiad ja Tartu Maratoniklubi.

Edaspidi peaks arvestama sellega, et mõned ideede autorid võivad esineda väga oskuslikult ja välja tulla professionaalse turunduskampaaniaga. Mõned autorid on oma esinemisoskustega tagasihoidlikumad, mille tõttu võib idee põhisonum jääda ebaselgeks. Korraldajate poolt koostatud ideede grupeerimine, nende esitamine slaididena ja stendiväljapanekul on kindlasti hea lahendus. Mõelda tuleks rohkem sellele, kuidas tasakaalustada ja ühtlustada ideede autorite poolset ideede esitust ideede esitamise järgus.

Ka sel korral saatis linn ise välja mõned kirjad oma allasutustele (lasteaiadadele, koolidele), et aktiveerida sealseid töötajaid hääletusel osalema (andmata küll suunist hääletamiseks mingi konkreetse idee poolt!). Ometi tekitas see teatud avalikkuses vastuolulisi reaktsioone, seega peaks mõlema osapoole kampaaniareeglites järgmisel korral konkreetsemalt kokku leppima (vt. ka soovitusi).

Ette on heidetud üldist linnavalitsuse reklaami vähesust. Korraldajad on aga veendunud, et kaasava eelarve protsess ei tohi minna ebamõistlikult kulukaks, seetõttu planeeriti otseselt reklaamiks ja korraldamiseks kokku 7000 eurot (kaks etappi). Sellega ei saa teha suuri reklaamikampaaniaid, korraldajad panustasid paljuski meediasuhtele ja pingutasid ise väga palju selle nimel, et ajakirjanduses kaasava eelarve projektist juttu oleks. Meedia kajastas Tartu kaasava eelarve projekti väga aktiivselt. Eriti hästi toimis hääletusnädala esmaspäeval Terevisioonis olnud nn päevaintervjuu. Meediakajastuste kohta saab ülevaate siit: http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=24703

Aruandele lisanduvad märtsiks (kui on selge ka järgmise korra stsenaarium) eraldi osana täpsem edasiste kommunikatsioonitegevuste kava, kahe kommunikatsioonitegevuse täpne lahtikirjutus (nõ prototüüpide loomine), samuti soovitusel edasise kommunikatsiooni hindamiseks.

Mis puutub protsessi ennast, siis lähisammudena soovitame kiiremas korras kokku kutsuda töörühm, kuhu kuuluksid lisaks linnaametnikele ka kõigi volikogu poliitiliste jõudude esindajad, ning analüüsida kaasava eelarve pilootprojekti ja teha ettepanekud Tartu kaasava eelarve mudeli täiendamiseks või muutmiseks. Diskussiooni lähtekohana on mõislik arutada uuesti läbi ka pilootprojekti ettevalmistamisel koostatud tööstsenaariumid (vt. aruande I ptk), sest need sisaladavad mitmeid komponente, mille puudumist avalikkus nüüd ette on heitnud (rahvakoosolekud, kaasava eelarve nõukoda, kuhu kuuluks ka vabaühenduste, äri sektori jne. esindajad)

Kaasava eelarve protsess võiks edaspidi toimuda põhimõttel, et ideid kogutakse kevadel (vahemikus märts – apill) ning hääletamiseni jõutakse septembris enne kui linnaeelarvet hakatakse linnavalitsuses menetlema.

Järgmisel kuuel leheküljel tuuakse kokkuvõtlikult välja kogetud probleemid ja soovitusel nendega paremaks toimetulekuks nii kommunikatsioonis kui protsessi läbiviimisel.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED KOMMUNIKATSIOONIKS

Järeldused ja soovitusd kommunikatsiooniks

- *Linlased ei olnud protsessist piisavalt informeeritud.*
  - *Üheks soovitusdks on, et linnavalitsus peaks kasutama oskuslikumalt ära (vähesema ressursiga, kuid nutikamalt) avalikku linnaruumi, et kaasava eelarve eri etappe reklaamida. Kui protsess toimub järgmistel kordadel ajaliselt teisel ajal (kevadest detsembrini), siis loob ka see võimaluse ideede atraktiivsemaks esitamiseks linnaruumis. Näiteks võiks ideid (stendidega nagu sel korral vms) presenteerida Kaarsillal ja avalikel hoonetel vms. (eriti mõjus tudengipäevadel jne.)*
  - *Kommunikeerimisel võib aluseks võtta ka näiteid teiste linnade kaasava eelarve veebikommunikatsioonist: näiteks intervjuuerida osalejaid ja panna üles videoklippidena nende lood vms (vt. <http://www.participatorybudgeting.org/stories/>)*
  - *Ilmselt ei ole „kaasav eelarve“ väga selge ja kõitev nimetus protsessile, ent tegemist on siiski levinud rahvusvahelise mõistega, kindla põhimõttega. Võib küll kaaluda protsessi ümbersõnastamist, kuid hetkel on oht, et nüüdseks on osa avalikkust siiski selle nimetusega juba harjunud ja seostavad seda selle aasta kogemusega.*
- *Tagasisides toodi negatiivsena välja see, et protsess ei aidanud loodetud määral kaasa sellele, et kasvaks üldine teadlikkus linnaeelarve kujunemisest, alternatiividest, valikutest, erinevate objektide maksumusest.*
  - *Siin on kindlasti palju võimalusi. Ideaalis peaks kaasava eelarve lehel olema kõnekas visuaalne lahendus linna eelarve lahtiseletamiseks (sh millise osa üldeelarvest moodustab investeringute eelarve, ja sellest omakorda kaasava eelarve protsessiga rahva otsustamiseks antav summa). Eriti mõjus oleks mänguline lahendus (nagu <http://meieraha.ee> on riigieelarve tutvustamiseks). Üheks võimaluseks on esitleda seda ka vaimuka klipina (keegi humoorikalt selgitab teemat, midagi Valimiskooli sarnast).*
  - *Esimesel infoüritusel võiks tutvustada (visualiseeritult) nii kaasava eelarve haakuvust linna arengudokumentidega, kui ka tutvustada kogu linna eelarvet.*
  - *Oluline on tekitada ka näitena nimekiri objektidest, mis liigituks kaasava eelarve ideeks (ja mis mitte) koos igaühe ligikaudse maksumusega, mis aitab saada paremat pilti erinevate objektide maksumusest ja linna (piiratud) valikutest (a la laste mänguväljaku üks atraktsioon maksabki juba iseenesest 4000 eurot vms)*
  - *Oluline sõnum on ka see, et kaasava eelarve raha ongi linna eelarve osa ja sellest ei pea sündima midagi nõ linnavalitsuse põhitegevuse välist – lihtsalt inimesed näitavad nii ideede pakkumise kui ka valikuga, kuidas eelarveraha võiks ringi paigutada, kuhu seda eriti vaja on.*

- *Info kaasava eelarve kohta ei ole jõudnud noorteni. Kuigi paljud ideed oleks pidanud ka noori kõnetama, käis noori hääletamas väga vähe - 16-19 aastaseid oli 3% kõigist hääletajatest.*

- *Teha koostööd noorteorganisatsioonidega, käia koolides kohapeal protsessi tutvustamas, koostada noortele atraktiivsed materjalid ja esitleda neid kohtades, kus noored liiguvad.*

- *Protsessis osalenud linlased tõid positiivsena välja mõtet ennast, ideede esitamise lihtsust, personaalset suhtlust ideede esitajate ja ASO vahel, negatiivsena toodi välja vähest reklaami, halvasti toimivat hääletussüsteemi. Soovitakse rohkem avalikke koosolekuid, idee-talguid, hääletamisüritusi.*

- *Vaevalt õnnestub rahalist ja linnavalitsuse-poolset ressursi kaasava eelarve läbiviimiseks oluliselt ka edaspidi suurendada, seega on siin suur väljakutse aktiveerida nii kodanikeühenduste liikmeid kui kõiki linlasi olema protsessis ka ise aktiivsemad (eelarvesaadikutena vms).*
- *Linnavalitsus võiks edastada sõnumi, et ootab uue kaasava eelarve planeerimise perioodil ettepanekuid uue stsenaariumi osas (koos eeldatava läbiviimise maksumusega!) ka seekordsetelt osalejatelt, mida ollakse valmis ühiselt arutama.*
- *Ühistel aruteludel võiks linn anda soovitusi oma idee reklaamimiseks ja toetuse kogumiseks (kasutades selle aasta näiteid jne).*
- *Üks võimalus, kuidas ideede autorite omavahelist koandumist soodustada, on ka teha ideede autorid avalikuks koos kontaktidega (enne muidugi sellest teavitades), siis on võimalus inimestel võimalik ka ise omavahel arutellu laskuda ja oma ided ühiselt arendada.*

- *Linnavalitsuse sisekommunikatsioon oli väga hea, linnavalitsuse ametnikud olid hästi protsessist informeeritud, eksperdid mõistsid oma ülesannet ideede analüüsil ning olid rahul ka materjalide ettevalmistamisega. Kindlasti on ekspertide vaheetapp oluline, kuid hetkel jäi kahjuks avalikkuse eest varju ekspertide põhjalik ettevalmistustöö ja argumenteeritud arutelu iga idee üle.*

- *See on üheks järgmise korra väljakutseks, kuidas neid kahte osapoolt – eksperte ja ideede autoreid - ühisele arutelule tuua.*
- *Sisekommunikatsiooni ei tohiks siiski ka järgmisel korral unarusse jätta, sest kui sisse viiakse põhimõttelised muudatused (stsenaariumis, eesmärkides), tuleb sellest varakult informeerida ka linnavalitsuse töötajaid.*
- *Kuna suust-suhu kommunikatsiooni ei saa alahinnata, tuleks rohkem kaasata linnavalitsuse enda töötajaid ja aktiivseid tartlasi nõ agentidena ja info edasikandjatena.*

- *Paljud väljatoodud puudused on nii protsessi kohandamisega avalikkuse ootustele kui sellele vastava kommunikatsiooniga kõrvaldatavad. Samas jääb ilmselt suurimaks väljakutseks ikkagi kaasavat eelarvet läbiviiva inim- ja ajaressursi nappus. Võimalik, et seda probleemi aitab leevendada näiteks ASO ametnike töö ümberkorraldamine vms. Ideaalis võiks leida täiendava ressursi (inimesed, samas seotud see ka loomulikult rahaga) kaasamisega ja seal hulgas kaasava eelarvega tegelemiseks. Mitmes etapis takistas tulemuslikumat kommunikatsiooni ka varasema kogemuse puudumine.*

- *Järgmise korra kommunikatsioonis saab viidata eelmise korra kogemusele, sellele, mis läks hästi, aga tuues enesekriitiliselt välja ka selle, mis läks esimesel korral kehvemini.*
- *Järgmise korra kommunikatsioonis ei tasu olla ka liiga enesekriitiline! Sõnumites võib viidata sellele, et hääletajaid oli 2645 ja see teeb 3,3% hääleõiguslikest kodanikest. Kui võrrelda teiste maade samalaadsete projektidega, siis polnud osalus üldsegi madal. Seda 3,3% võib mingis mõttes võrrelda ka kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (Koks) ühe sättega, mis ütleb, et vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikel valla- või linnaelanikel on õigus teha kohaliku elu küsimustes valla- või linnavolikogu või -valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks algatusi. Nii et selles valguses pole samuti see 3,3% nii kehv tulemus.*
- *Praktilisteks soovitusteks ASO-le oleks, et uue vooru alguses tuleks koostada ja näiteks paber kandjal ja otsepostitusega (formaal nutikalt läbi mõelda) saata järgmised infomaterjalid: a) Üldise eelarve ja selle osade tutvustus, b) Näited sobilikest ja sobimatutest ideedest (vt. NY kaasava eelarve veebikeskkond - <http://d8.pbnyc.org/page/guidelines>), c) väike juhend kampaania tegemiseks.*
- *Lisaks võiks protsessi selgelt visualiseerida ja näidata tegevusi aegreala, vt. <http://pbnyc.org/sites/default/files/PBNYC%202013-2014%20Rulebook%20-%20backup.pdf>*
- *Fookusgruppide ja meediakajastusest tuli ka ilmekalt välja, et hinnangute andmisel ei hinnata mitte ainult seda protsessi, vaid antakse hinnang kogu LV senisele kommunikatsiooni- ja kaasamistegevusele. Nõ vanad lood hakkavad elama ja fookusgrupi meetod toob selle eriti ilmekalt esile. Kui ühele osalejale meenub mingi negatiivne kogemus linnaga, siis see grupis võimendub. Kaasava eelarve kommunikatsioonis tuleb arvestada sellega, et sõnumite edastamisel loeb üldine taust. Kui mingites muudest otsustusprotsessides tehakse kaasamise seisukohalt vigu, siis on väga raske veenvalt ka kaasava eelarve eesmärgi ja protsessi kommunikeerida.*
- *Tuginedes fookusgrupi uuringutele võib väita, et läbi ühiste arutelude said ka kodanikuühendused ise aru, et neil ei keelanud keegi olla ise aktiivsem ja nad peaksid tulevikus paremini ka oma rolli selles protsessis tajuma. Seekordses protsessis osalejad pakkusid fookusgrupis ka konkreetseid ideid, mida tasub järgmisel korral arvesse võtta: näiteks pakkuda ideede esitajatele võimalust ja abi Genialistide klubis oma ideede tutvustuseks videoid teha ja neid sotsiaalmeedias levitada, pakkuda oma ruume hääletuskohtadena jne.*
- *Ehkki peamisi kommunikatsioonieesmärgi ei saa enne täpselt defineerida kui uuenenud stsenaarium on paigas, tasuks seekord fookuseerida korraga*

vähematele eesmärkidele. Nii on suurem tõenäosus, et mõlemad pooled saavad eesmärkidest ühtemoodi aru ning on suurem tõenäosus neid täita. Üheks peamiseks kommunikatsioonieesmärgiks ei peaks näiteks olema mitte saada rohkem hääletajaid, vaid saada esmalt tugevamad, kogukonna poolt ühiselt läbitöötatud ideed (mis ilmselt tooks kaasa ka hääletajate hulga suurenemise). See tagab ka parima valiku antud raha investeerimiseks ja kogu protsessi legitiimsuse suurendamiseks.

Eespooltoodud soovitusel on üsna universaalsed ja kehtivad erinevate stsenaariumide puhul. Allpool esitame mõned järeldused ja soovitusel protsessi enda kohta. Loodetavasti selgub täpsem järgmise aasta kaasava eelarve läbiviimise stsenaarium hiljemalt veebruaris ja TÜ tudengid saavad märtsiks välja töötada uuele kavale vastavad kommunikatsioonitegevuste kirjeldused.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED PROTSESSI KOHTA

Järeldused ja soovitused protsessi muutmiseks

Stsenaariumid ja valikud

- *Palju oli kriitikat selle aadressil, et nimekirjas on valikud, mida linn peab niikuinii tegema.*
  - *Üks selgitus, mille avalikkusele võiks anda on, et tegemist ongi ju linnaeelarve rahaga ja selle valikuga näitavad inimesed, kuhu piltlikult öeldes eelarve sees raha liigutada. Samas võiks kaaluda ka uuesti seda varianti, et tegemist oleks küll investeeringuga ja sellest eelarvest, kuid oodatakse midagi, mida linnaruumis seni ei ole, mingi uue väärtusega, uudse lähenemisega objekti, asja. Seda on keeruline kommunikeerida, on oht, et inimestele jääb ikkagi arusaamatuks, milliseid ideid neilt oodatakse, kuid tulemus võib olla seda innovaatilisem.*
  - *Üks võimalus on paluda inimestel juba nüüd veebruaris hääletada 3 stsenaariumi vahel. Diskussiooni aluseks võiks uuesti tulla tagasi algse 3 tööstsenaariumi juurde (vt aruande I peatükki) ja minna sellelt pinnalt edasi.*
  - *Võib kaaluda näiteks valdkondlikult läheneda – et igal aastal valitakse kaasava eelarve läbiviimiseks välja üks valdkond, mida ideed peavad puudutama (näiteks kui aasta 2014 on liikumise aasta, peavad ideed seostuma selle teemaga vms).*
- *Parema võimaluse peaks andma väikeideedele (a la koorinagi ja rularamp). Suured projektid tõmbasid sel korral ära enamuse hääletajate hääled ja väikeprojektidel ei olnud võimalust.*
  - *Tasub kaaluda võimalusi korraldada hääletamine mitmes voorus, kogudes ideid eraldi väikeprojektide ja suurprojektide kohta vms.*
- *Rohkem võiks luua võimalusi hääletamiseks*
  - *Luua hääletamise võimalus ka kaubanduskeskustes ja muudes rahvarohketes kohtades. Kui isegi volikogude jm valimistel on hääletamine kolinud kaubanduskeskustesse, siis võiks hääletamiskohti kaasava eelarve puhul olla oluliselt rohkem.*
  - *Võiks olla nõ rändav kast, mis ühel päeval on ühes koolis, järgmisel teises. See võimaldab paremini ka kogu kaasava eelarveloogikat lahti seletada, kui inimesed käivad kohpeal.*
  - *Võib kaaluda ka seda, et esimeses ringis toimubki mingi eelhääletus nagu Kölnis. Ja siis esimese 10 enim hääli saanud idee osas asutakse avalikku diskussiooni töötubade vms vormis ideede autorite ja ekspertide vahel ja pannakse nõ täpsem hinnasilt külge igale ideele. Siis lähevad need ideed alles lõpphääletusele. Igal juhul võiks lõpphääletusel olla vaid maksimaalselt 10-15 ideed.*

- Üles kerkis ka valimisea ja sissekirjutuse teema. Ilmselt valimisiga enam langetada (ega ka tõsta) ei ole mõistlik, sest niigi oli noori valijaid vähe ja pigem tuleb tegeleda 16aastaste ja veidi vanemate huvi köitmisega. Küll aga tasub diskuteerida selle üle, kas tudengite kõrvalejätmine hääletusest Tartu-suuruses linnas on ikka parim valik. See muidugi tõstatab küsimuse riskidest, et kui autentimist ei küsita, saavad massiliselt hääletada ühed ja samad inimesed või ka Tartuga üldse mitte seotud inimesed.
- *Puudus hea vahelüli linnavalitsuse ja vabakonna vahel*
    - Võiks olla näo 2-kihiline formaat – igal aastal valitaks igast linnaosast 3 esindajat (nn eelarvesaadikut), kes korraldaks kogukonnas koosolekuid, kus diskuteerida iga piirkonna prioriteetide üle ja tulla välja ühise ideega. Alles see olekski tõeline crowd-sourcing, kui leiduks vabatahtlikud, kes aitaks ideede kohta koostada planeeringud, atraktiivsed visandid, videoklipid jne.
    - Ideid uueks stsenaariumist võiks ammutada ka teiste linnade kaasava eelarve veebidest – Kaasav eelarve Chicagos

Protsessi üritused

- *Ideede tutvustusüritus sellises formaadis ja etapis ei tööta.*
  - Pigem võiks korraldada kohe protsessiga alustades (niipea kui on selgunud lõplik stsenaarium ja volikogu selle kinnitanud) **protsessi tutvustusürituse**.
  - Sellele järgneks küll veebis ideede esitamise etapp, kuid ideede esitamise järel toimuksid **arutelukoosolekud**, kus on võimalik oma arvamust avaldada ja küsimusi esitada, ideid arutada, liita, lahutada ja täiendada. Selle tulemuseks oleksid sisukamad ideed, mille taga seisab rohkem inimesi ning ka kaasamine toimuks kogu protsessi vältel läbi erinevate ürituste. Sellistel üritustel saaks lisaks ideede koondamisele ideede autoritele kommunikeerida ka võimalust ja vajadust oma idee eest tugevamalt seista. Kindlasti ei lähe taolise mõttega kaasa kõik ideede esitajad, kuid see annab võrdsema stardipositsiooni kõigile soovijatele. Kokku võiks leppida ka oma ideede toetuseks tehtava **kampania nõ heas tavas** (ideede varase konsolideerimise ja inimeste koondumise korral on oodata ka massivsemaid kampaniaid oma ideede toetuseks).
  - Kui konkureerima on jäänud vaid väike ring ideid, kuhu igaühe taha on koondunud märkimisväärne hulk toetajaid, alles siis on mõttekas läbi viia **ideede tutvustusüritust**. Ka sel juhul on oluline, et selle kutse ja vorm oleks piisavalt atraktiivne. Oluline on ka tagada, et esitatavatel ideedel oleks seal nõo sarnane alus esitlemiseks. Ehk saaks siin koostööd teha mõne vabaühendusega, et aidata ideede esitajatel näiteks kokku panna ideid tutvustavad videoklipid vms (vt. ka soovitusi eesmpool).

- Täpsemalt on vaja planeerida ajakava –mitte jätta olulisi tegevusi puhkuste ajaks, hääletuse perioodi paika pannes tuleb arvestada, et see ei jääks teiste suurte ürituste lähedusse (jaanipäev, Hansapäevad, 1. september vms).
- Kogu protsessi kaasavamalt läbiviimiseks võiks ju korraldada ka näiteks mingeid ühiseid site-visit-eid koos fotode tegemisega jne. Kindlasti oleks oluline motiveerida järgmisel korral ieede autoreid ka rohkem ise panustama oma idee atraktiivsesse esitusse (sel aastal käis ASO meeskond ise iga idee juurde pilte tegemas..)

Tehniline keskkond

- *Tehnilised lahendused, VOLISe keskkond ning hääletamissüsteem vajavad täiustamist..*

- Kindlasti väärriks kaasava eelarve ka eraldi oluliselt atraktiivsemat ja interaktiivsemat veebilehte ning cross-media vahendite kasutamist. Kuna see aga tõenäoliselt jääb lähiajal ressursi puudumise tõttu täies mahus saavutamata, siis tuleks hoolikalt läbi mõelda paar prioriteetset eesmärki ja fokuseerida nende täitmist toetavale kommunikatsioonile läbi tehnoloogia (klipp kogu linna eelarve koostamisest vm, vaata ka soovitusel kommunikatsioonile).
- Tasub mõelda, kas hääle jagunemine ikkagi peaks olema hääletamise ajal nähtav? Tundub, et see võib tekitada ebatervet konkurentsi. Esimesel korral võis see olla vajalik inimeste nõu ligitõmbamiseks, järgmistel kordadel võiks tegu olla siiski pigem nõu pimesi hääletamisega, kus valikut ei hakka mõjutama ühe idee edu või ebaedu.
- VOLIS-e süsteemi kasutamine hääletuseks vajaks kindlasti edasiarendust, sest süsteemis esines palju tõrkeid.
- Kui VOLIS-e puhul teatud tehnilised eripärad säiliks ka järgmisel korral, siis tuleks koostada hästi lihtsad juhised erinevate tehnoloogiate (brauserite jne) kasutajatele. Oleks hea kui oleks ka tehnilise toe telefon olemas. Et kui keegi hätta jääb, saab kohe helistada inimesele, kes jagab tehnoloogiat ja teab neid erinevate brauserite iseärasusi jne.

Peamine eesmärk järgmiseks aastaks võiks olla:

Hääletamisele jõuab 10-15 ideed, mis on sisult uudsed ning mille eesmärk ja teostus on kogukonna sees ja ka linna esindajate vahel ühiselt läbi arutatud. Igal ideel on oma tugev toetajaskond, kes oma ideed aktiivselt tutvustab. Vähemalt 10% hääleõiguslikest linlastest osaleb hääletusel ja teeb teadliku sisulise valiku.

LISAD

*Lisade 2-5 autorid on Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste
Instituudi kommunikatsioonijuhtimise eriala magistrandid*

*Astra Pintson-Käo, Elena Sipria-Mironov, Eliise Ott,
Kai Reinfeldt, Kätlyn Metsmaa*

Lisa 1, Kommunikatsioonistrateegia

Kommunikatsiooniplaan kaasava eelarvemenetluse (KEM) läbiviimiseks Tartus

Sissejuhatus

Käesolev kommunikatsiooniplaan on kirja pandud Tartu linna kaasava eelarvemenetluse protsessi läbiviimisest teavitamiseks ja kõigi osapoolte aktiivseks kaasamiseks. Kommunikatsiooniplaan hoolitseb selle eest, et kõigil linna huvirühmadel, kellel on soovi ja tahtmist oma linna arengule kaasa aidata, oleksid vajalikud taustateadmised ja hea ülevaade selle protsessi kõigist etappidest ja oodatavast tulemusest.

Kommunikatsiooniplaani eesmärk on ennekõike olla abimaterjaliks Tartu linnavalitsuse ametnikele, kes on KEMi protsessiga selle erinevates etappides seotud (linnapeast kuni ametnikeni, kes on ekspertide rollis protsessi 3. etapis). Tabeli kujul esitatud täpne taktikaline plaan aitab Tartu linna avalike suhete osakonnal, kellel on protsessis kõige aktiivsem roll, pidada järge tegevustel, püsida ajakavas, lähtuda oodatavatest tulemustest ja sõnastada täpsed sõnumid.

Kommunikatsiooniplaani koostas e-Riigi Akadeemia ekspert Kristina Reinsalu koostöös Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna juhataja Indrek Mustimetsa ja teabeteenistuse juhataja Lilian Lukkaga. E-Riigi Akadeemia nõustas Tartu linnavalitsust KEMi meetodika väljatöötamisel ja protsessi ettevalmistamisel.

Avaliku raha kasutamine on teema, mille vastu kodanikud alati suurt huvi tunnevad ning ka otsuste tagajärgi kõige selgemini tunnetavad. Selleks et avada kohaliku eelarve kujundamine kodanike osaluseks, on kasutusele võetud kaasav eelarvemenetlus (KEM). KEMi läbiviimine varieerub riigiti, kuid selle põhimõtte on selge ja arusaadav: kohalik volikogu otsustab mingi osa omavalitsuse eelarvest eraldada otsustamiseks kohalikule kogukonnale. Selle protsessi käigus toimuvad elanike arutelud nii näost-näku kohtumistel kui ka virtuaalkeskonnas. Arutelud on ette valmistatud ja struktureeritud, protsess lõpeb hääletamisega sõelale jäänud variantide vahel.

Valitud stsenaariumi peamine **eesmärk** ja **soovitud tulemus** on:

Kaasav eelarve
Tartu linnas 2013
Planeerimisest elluviimiseni
RAPORTI LISAD

- ✓ Aktiviseerida linnaelanikke mõtlema **Tartu linnale tervikuna**, et arendada Tartut kui heade mõtete linna. Eesmärgiks on ka hoogustada kogukondlikku koostööd, et motiveerida otsima oma ideele toetust.
- ✓ Tartu linna keskkonda lisandub vähemalt **üks uus objekt (nähtus)**, mis äratav tähelepanu ja positiivseid emotsioone.

Peamine üldine **kommunikatsiooni lähtepunkt** on seega:

Tartu linn tõestab protsessi algatamisega oma avatust uutele ideedele ja valmisolekut kaasavaks juhtimiseks ning soovib olla siin teistele Eesti omavalitsustele suunanäitajaks. Kuna teema on üsna uudne ka maailmas, siis pakub Tartu selle algatusega ka rahvusvaheliselt kõneainet ja kogub tuntuust.

Sihtrühmad, kellele kommunikatsiooniplaani alusel kommunikeerida:

- a) **Linnarahvas** (laiemalt võttes, lisaks erinevad grupid, kellele erinevates protsessi etappides eraldi tähelepanu pöörata) - kodanikeühenduste esindajad, äriettevõtete esindajad, tudengid (ennekõike Kõrgema Kunstikooli tudengid, EMÜ maastikuarhitektuuritudengid jne)
- b) **Tartu Linnavolikogu liikmed**
- c) **Tartu Linnavalitsuse ametnikud**

Peamine, millele **linnaelanike** puhul keskenduda on:

- ✓ Et inimestele oleks selge, millised on mängureeglid ja piirangud, et ei tekiks kahtlust, et tegelik otsus on juba tehtud. Inimestel tekib kohe tõrge osaleda, kui pole teada, kas ka tegelikult ettepanekuid kaalutakse ja tõsiselt võetakse.
- ✓ Et ideede puhul suudetaks ka võimalikul palju n.ö kastist välja mõelda, objekt ei pea olema ilmtingimata praktilise otstarbega, sellel võib olla ka linnakujunduslik vm väärtus.

Protsessi eesmärgid, mis on ühtlasi aluseks sõnumitele sisekommunikatsiooniks (ametnikele, poliitikutele) on:

- *Isiklik osalus eelarveprotsessis loob selgema arusaama sellest, millised on üldse valikuvõimalused ja kuidas välja selgitada ühishuvi. Lühidalt: mõistetakse paremini eelarveloogikat ja väheneb kriitika.*
- *Paraneb arusaam avaliku võimu teostamisest ning suureneb võimu usaldusväärsus ja legitiimsus kodanike silmis.*
- *KEMi rakendamine võib kaasa aidata nii kogukonna sees toimuva koostöö ja teineteisemõistmise suurenemisele kui ka kogukondadevahelise koostöö suurenemisele.*
- *Protsessi kavandamine ja läbiviimine on kõigi osapoolte jaoks valupunktidele mõtlema sundiv ja lahendusi genereerima motiveeriv.*
- *Kodanike osalusmotivatsioon ka muudes ettevõtmistes suureneb, kuna kaasav eelarve võimaldab kogeda suhteliselt lühikese ajaga saavutatavat käegakatsutavat tulemust.*

Joonis 1. KEMi etapid, tegevused ja ajakava.

TABEL 1. Taktikaline kommunikatsioonitegevuste plaan (tegevused ja kommunikatsioonitegevused; eesmärgid ja oodatav tulemus; kanalid; sõnumid):

<i>KEMi tegevus ja kommunikatsioonitegevused</i>	<i>Eesmärk, oodatav tulemus</i>	<i>Kanalid</i>	<i>Sõnumid</i>	<i>Ressurss</i>
<p><u>1. Etapp. Üleskutse linnaelanikele</u> August 2013</p> <p>- selgelt eristuva visuaali (logo) väljatöötamine (augusti 1.-2. nädal)</p> <p>- Tartu linna veebilehele KEM alamlehe loomine ja sisustamine (vt. Joonis 2) (al 2. nädal)</p> <p>-aktiivne KEM – protsessist teavitamine (al 1. augusti nädal kuni 10. september)</p>	<p><i>KEM protsess ja selle oodatavad tulemused on kõigile mõistetavad. Ei esine valearusaamu.</i></p> <p><i>Võimalikult suur nende osalejate arv, kellel on kõrge osalusmotivatsioon, eelnev kogemus, head ideed jne.</i></p>	<p><i>LV sisemised sihtrühmad:</i> Siseveeb - linnapea pöördumine ja KEM lühitutvustus</p> <p><i>Välised sihtrühmad:</i> veebileht, FB, Twitter+ reklaamid Tasku ekraanil suur kuulutus Tartu Postimehes, suur reklaam Tartu Ekspressis, artikkel Tartu Postimehes (kõneisik linnapea), Kuku linnatunnid</p>	<p><i>Elanikele:</i> Tartu on suunanäitaja avatud valitsemises, avatud uutele ideedele, avatud diskussioonile nende üle.</p> <p>KEM on võimalus valukohtadele lahendus leida.</p> <p>Iga ettepanek saab hinnangu, elanike hääletus otsustab, mitte linnavalitsus.</p> <p>Tegemist pole ühekordse protsessiga, vaid nii hakkabki olema.</p> <p>Ootame värskaid ideid, kuid headele tavadele mittevastavad ideed kõrvaldatakse konkurentsist.</p> <p><i>Ametnikele:</i> Läbi KEMi protsessi paraneb arusaam eelarve koostamise protsessist laiemalt ja väheneb kriitika linnavalitsuse ostuste suhtes</p>	<p><i>ASO, juristid eGA</i></p>
<p><u>2. Etapp. Ettepanekute kogumine veebikeskkonnas</u></p> <p>September 2013 (kuni 10. kuupäev)</p> <p>- teavitamine avatud ettepanekute perioodist,</p>	<p><i>Palju uudseid, kuid samas rakendatavaid ideid</i></p>	<p><i>Tartu veebi KEMi alamleht, FB, Twitter</i></p>	<p>Ideedel pole piire, kõik hea tava piiresse jäävad ettepanekud kuuluvad edasisele arutamisele ja saavad ekspertide hinnangu</p>	<p><i>ASO, IT-teenistus</i></p>

Kaasav eelarve
Tartu linnas 2013
Planeerimisest elluviimiseni
RAPORTI LISAD

<p><i>ettepanekute esitamise viisidest, sellele järgnevast ekspertiisi andmise etapist (augusti lõpp kuni 10. september)</i></p>				
<p><u>3. Etapp. Ettepanekute konsolideerimine ja varustamine ekspertarvamusega september – november 2013</u></p> <p><i>-Kommunikatsioon ametnike suunal, et need eksperdiks olema nõustuks, et saadaks enda ülesandest aru (septembri algus)</i></p> <p><i>-kodanike suunal, et selgitada selle etapi olemust ja tulemit (terve September)</i></p>	<p><i>Kõik laekunud ideed, mis ekspertiisi väärivad, saavad hästisõnastatud ja põhjaliku hinnangu mõju, teostatavuse, hinna jne kohta.</i></p> <p>Ekspertarvamused on avalikud.</p>	<p><i>LV siselistid, otsemailid ekspertidega suhtlemiseks, KEMi alamleht, VOLIS-e rakendus?</i></p>	<p><i>Ekspertide suunal</i></p> <p><i>Ideed aitavad LV-d edasises tegevuses sujuvamalt töötada, mida põhjalikum on antav ekspertiis, seda olulisemat sisendit LV saab.</i></p> <p><i>Ekspertihinnang aitab ettepanekut „lihvida“</i></p> <p>Ettepanekute esitajatele</p> <p>Kui idee hetkel piirangute vms tõttu ei vasta protsessi kriteeriumidele, on seda võimalik edasi arendada.</p>	<p><i>Ekspertid, ASO</i></p>
<p><u>4. Etapp. Ettepanekute tutvustamine november 2013</u></p> <p><i>Aktiivne reklaam tutvustusüritusele alates novembri keskelt</i></p> <p><i>Kuidas täpselt ja mida reklaamida olenevalt ürituse formaadist ja ligipääsetavusest (kas VOLIS) võimaldab</i></p>	<p><i>Atraktiivseid esitlused, hea kvaliteediga videoülekanne, palju vaatajaid.</i></p> <p>Läbimõeldud läbiviimise korral meelitab ideekonkurss palju uusi „sõpru“ linna kanalitesse, kellele on edaspidi kergem infot vahendada ja osalusele motiveerida. Ideede esitluse veebiülekanne on selles mõttes eriti suur „präänik“.</p>	<p><i>KEM alaleht, sotsiaalmeedia (FB, Twitter, Youtube)</i></p>	<p><i>Kui sa ei saanud (ei jõudnud vms) osaleda sellel korral, siis saa inspiratsiooni teiste headest ideedest ja osale järgmisel korral! Vaata siit (aadress, ust jälgida veebiülekanne)</i></p>	<p><i>ASO, EEnet või VOLISE meeskond</i></p>
<p><u>5. Etapp. Hääletamine novembri lõpp 2013</u></p> <p><i>Hääletusprotseduuri täpne</i></p>	<p><i>2 nädala jooksul toimub aktiivne hääletus. Hääletajad jagunevad enam-vähem võrdselt üle linna.</i></p> <p>Kõik sujub tehniliselt.</p>	<p><i>Kõik kanalid + kuulutused hääletamise esimesel päeval Tartu PM-s</i></p>	<p><i>Ka ideed, mis KEMi otsusel võitjaks ei osutunud, võivad ühel või teisel kujul teostuda.</i></p> <p><i>Linnavalitsus kaalub kõiki ettepanekuid.</i></p>	<p><i>ASO; Infopunkti ametnikud</i></p>

Kaasav eelarve
Tartu linnas 2013
Planeerimisest elluviimiseni
RAPORTI LISAD

<p><i>tutvustamine (alates hääletamise esimesest päevast)</i></p> <p><i>Hääletustulemuse tutvustamine, põhjendamine, tagasiside andmine. Võitja/võitjate premeerimine (novembri lõpp)</i></p>				
<p><u>6. Etapp. Volikogu kinnitab KEM protsessi tulemuse ja otsustatu viiakse ellu</u></p> <p>detsember 2013</p> <p><i>Volikogu otsuse kommunikatsioon (otsuse hetkel)</i> <i>Linnaelanikelt tagasiside kogumine kogu KEM kohta (kohe peale otsust)</i> <i>Järgmise perioodi KEM-i tutvustamine (al detsember kuni reaalselt uue KEMiga alustamiseni)</i> <i>Põhjalik ülevaate andmine edasisest – millal ja kuidas valmib, kuidas käigust informeeritakse jne. (al detsember kuni objekti valmimiseni)</i></p>	<p><i>Otsus võetakse vastu, keegi ei sea kahtluse alla protsessi õiguspärasust. LV saab asuda tulemust ellu viima</i></p>	<p><i>Kõik kanalid</i></p>	<p><i>Enim hääli kogunud ettepanek viiakse ellu (või mitu, kui mahub summa sisse) , nii nagu lubati.</i></p> <p>Elanikele antakse pidevalt aru KEM protsessi tulemuse elluviimisest.</p>	<p><i>ASO, volikogu</i></p>

Riskid (kommunikatsioonieesmärkide saavutamisel):

Üldine taust:

- ✓ Planeeringute, konkreetse objekti ehitamisega seotud ettevõtmise jaoks on üldine taust hetkel halb – seoses ehituslubade jms skandaalidega on ajakirjanike ja osa linnaelanike suhtumine kriitiline või skeptiline.
- ✓ Lisaks võivad pingeid või skepsist suurendada lähenevad kohalikud valimised.

Protsessi loogikaga seotud riskid:

- ✓ tekib konkurents linnaosade või ka üksikisikute vahel, mis võib olla takistuseks edasisele koostööle;
- ✓ selle piirkonna elanikud, kus see objekt paikneb, tulevad kaasa (ka edaspidi), kuid teised võivad tunda, et „nemad ei ole midagi saanud“; protsessi on n.ö sisse kirjutatud pettunud, sest kõigi ettepanekuid ei saa ellu viia.
- ✓ Linnaelanikel võib siiski puududa senine kaasamiskogemus ja nad ei ole motiveeritud osalemaks KEM-s.
- ✓ Kui ka osaletakse, siis populistlike ning mitteteostavate ideedega.

Riskide maandamiseks on oluline on protsessi reegleid, valikukriteeriume, erinevate valikute mõju, tehtud otsust selgitada.

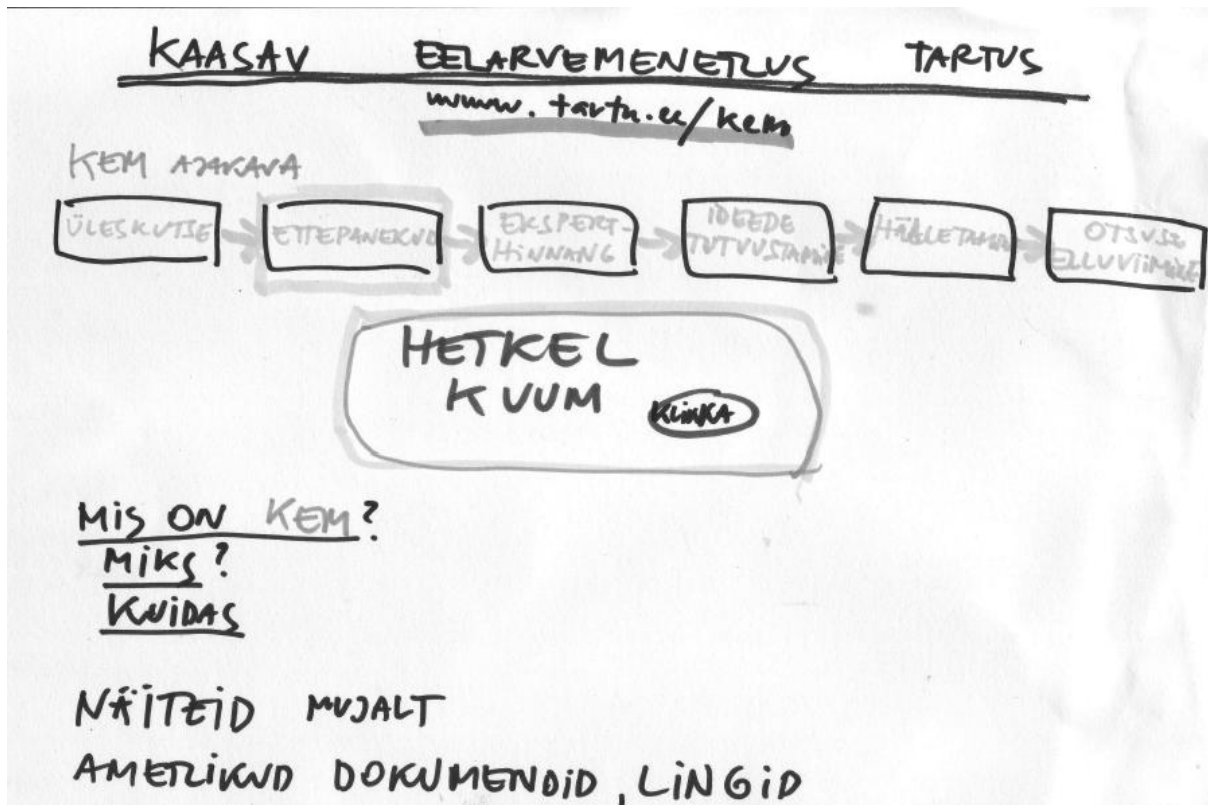
Ametnikud:

- ✓ stsenaarium eeldab olulist inimressurssi, et kogu protsess korralikult läbi viia. Keerukaks teeb ametnike ressursi etteplaneerimise see, et kuna alguses valikut teemade osas ei piirata, siis selgub alles hiljem, millised ametnikud peavad panustama.
- ✓ Ametnikud ei ole motiveeritud „lisatööd“ tegema

Riskide maandamiseks on oluline on paika täpsed põhimõtted, et kogu protsess ei oleks niivõrd sõltuv konkreetsetest isikutest või läbi nende organisatsioonini jõudvatest võimalustest.

Tõsine kommunikatsiooni-alane väljakutse võib olla kommunikeerida ka sellist olukorda, kui algselt eksperthinnang pakub, et saadakse hakkama selle summaga, aga tegelikult hanke alguses ikkagi selgub, et see summa ei ole piisav.

Joonis 2. Tartu linna veebilehe KEMi alamlehe võimalik struktuur

Lisa 2, Tartu Linnavalitsuse kommunikatsiooni üldine kaardistus

---

Astra Pintson-Käo, Elena Sipria-Mironov, Eliise Ott, Kai Reinfeldt, Kätlyn Metsmaa

Meie töö eesmärgiks on vaadata, kuidas on korraldatud Tartu Linnavalitsuse kaasava eelarve kommunikatsioon ning kas ja kuidas aitab see ellu viia linna visioonist ja eesmärkidest tulenevaid ülesandeid. Linnakodanike kaasamist on ära märgitud mitmes dokumendis ning kommunikatsioonil, sh kaasava eelarve kommunikatsioonil on selles oluline roll. Keskendume oma töös kaasava eelarve kommunikatsiooni funktsionaalsuse uurimisele lähtuvalt linnavalitsuse ülesannetest, tegevusest ja väärtustest.

1. Organisatsiooni eesmärgid

1.1. Organisatsiooni missioon, visioon ja põhiväärtused

Efektive valitsemine eeldab jagatud linnavisiooni. Tartu Linnavalitsus ja Tartu Linnavolikogu lähtuvad oma töös kogu Tartu linna visioonist, mis on ära toodud arengustrateegias „Tartu 2030“. See on 2005. aastal volikogu ja linnavalitsuse väljatöötatud linnajuhtimise alusdokument, koostööplatvorm ja tegevusjuhised Tartu Linnavolikogu ja -valitsuse praegustele ning järgmistele koosseisudele ja sidusrühmadele. „Tartu 2030“ koostamisel on aluseks Tartu linna üldplaneering ja arengukava, valdkondlikud arengustrateegiad, Agenda 21 jms. Visiooni kujundamisel võeti arvesse Eesti olulisemaid strateegilisi dokumente sh „Säästev Eesti 21“, üleriigiline planeering „Eesti 2010“, „Teadmistepõhine Eesti“, ühiskondlik lepe jne. „Tartu 2030“ koostamisel osalesid poliitikud, spetsialistid, ametnikud, teadlased, ettevõtjad ja mittetulundussektori esindajad – kokku 114 tartlast, kellele on oluline Tartu linna käekäik.

Visioon „Tartu 2030“ – Tartu on tegusate, loovate ja õnnelike inimeste linn.

Tartu on Eesti vaimupealinn ja kogu Lõuna-Eesti arengut edendav keskus. See on traditsioone hoidev nooruslik ülikoolilinn, kus loovus ja avatud mõtlemine toetavad arendustegevust ja

innovatsiooni ettevõtluses. See on modernse ja kompaktse elukeskkonnaga ning turvaline Eesti linn, kus hoolitakse linnaelanike heaolust.

Tartu visioon on esitatud viie läbipõimunud allvisioonina:

- Tartu on teadmuslinn
- Tartu on ettevõtluslinn
- Tartu on modernse elukeskkonnaga linn
- Tartu on hooliv linn
- Tartu on loov linn

Ühendades endas traditsioonid ja suunatuse modernsusele, toetub Tartu väärtustele, millest juhindutakse linnaelu korraldamisel:

- **Innovatiivsus** – uute ideede ja lahenduste väljatöötamine, kasutamine ja tunnustamine traditsioonide ja mineviku aus hoidmise kõrval;
- **Avatus** – erinevate uskumuste, väärtuste ja elustiilide tunnustamine ja sallivus;
- **Osalus** – aktiivne osalemine ja vastutus ühiste väärtuste loomisel, elukeskkonna kujundamisel ja ühiskondlike hüvede kasutamise otsustamisel;
- **Sünergia** – koostöö stimuleerimine ja piiriülesete integreeritud ettevõtmiste arendamine.

([http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/0/799F44D51584F640C2257AEA005A214B/\\$FILE/lisa-%20arengustrateegia%20tartu%202030.pdf](http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/0/799F44D51584F640C2257AEA005A214B/$FILE/lisa-%20arengustrateegia%20tartu%202030.pdf))

Linnarahva kaasamise vajalikkust ning osalusdemokraatiat on 2013. aasta kohalike omavalitsuste valimisprogrammides välja toonud mitmed erakonnad. Alljärgnevalt on välja toodud kolme enim hääli saanud erakonna valimislubadused kaasamise ja osalusdemokraatia seisukohalt lähtuvalt. Kaasava eelarve poolt ei räägi küll keskerakond, kuid näha on, et see teema ei jäta parteid ükskõikseks.

Reformierakonna valimisprogramm kohalike omavalitsuste valimisel 2013

Reformierakond lubab kaasa aidata, et linnaosaseksid muutuksid tugevamaks, demokraatlikumaks ning oleksid linnale abiks elanike kaasamisel ning ettevõtlust puudutavate otsuste vastuvõtmisel kaasatakse valdkonna ettevõtjaid.

Tartu linna juhtimisel lähtutakse avatuse ja kaasamise põhimõtetest. Tartlasel on ülevaade kuidas ja mille alusel linna kujundavaid otsuseid vastu võetakse. Juba käesoleval sügisel alustab Tartu esimese linnana Eestis kaasava eelarvemenetluse projektiga, mis annab kõigile

vähemalt 16-aastastele linnaelanikele võimaluse teha oma ettepanekud, kuidas kulutakse 140 000 eurot järgmise aasta linnaeelarvest.

(<http://www.reform.ee/piirkond/tartu-linn/tartu-valimisprogramm>)

Keskerakonna valimisprogramm kohalike omavalitsuste valimisel 2013

Eesti Keskerakond seab oma sihiks euroopaliku kodanikuühiskonna ehitamise, mille vundamendiks on kohalik omavalitsus, mis teostab avatud juhtimist ning kaasab oma tegevusse maksimaalselt kodanike loomingulist initsiatiivi.

Keskerakonna lubadus kaasamaks Tartu arenguks kõigi kodanike loomingulist energiat on luua osalusdemokraatia toimimiseks vajalik keskkond, tagada linlaste õigeaegne informeeritus neile oluliste otsuste ettevalmistamisest ning võimalus otsustusprotsesse mõjutada. Tartu linna elu aktiivsesse kujundamisse lubatakse kaasata erinevate huvi- ja esindusorganite kaudu kõik ühiskondlikult aktiivsed tartlased. Iga tartlane peab tundma, et tema arvamusega arvestatakse. Keskerakond lubab anda kodanikualgatusele ning erinevatele kodanikuühendustele (avaramad võimalused linna asjades kaasa rääkida ning oma loomingulist initsiatiivi rakendada ning langetada suurt avalikku huvi pakkuvaid otsuseid alles peale nende põhjalikku läbiarutamist kodanikeühendustega või piirkondlike seltsidega.

Keskerakond ei leia, et kaasav eelarve linna juhtimise seisukohalt oleks vajalik:

Me ei toeta kodanikuühiskonna arendamise asendamist „kaasava eelarvega“ vallandatud populistliku propagandakampaaniaga, millega piltlikult öeldes 1% eelarverahade avalikkuse ettepanekutel jagamisega püütakse varjata linnavolikogu opositsiooni kõrvale tõrjumist ülejäänud 99% kujundamisel.

Programmis on ära toodud ka erinevad kaasatavate grupid: „kaasata tippspetsialiste“, „kaasame FIE-d“, „kaasame lastehoiuteenuse“, „kaasame multikeelseid noori“, „kaasame puuetega noori“, „kaasame teadlasi“, „kaasame senisest enam Tartu ülikoolide teaduspotsiaali“, „kaasata tulevasi tööandjaid“.

(<http://www.keskerakond.ee/images/stories/Tartu%281%29.pdf>)

Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogramm kohalike omavalitsuste valimisel 2013

IRL-i valimisprogramm on kõige tagasihoidlikum, kuid lubab samuti kaasata linnajuhtimisse kodanikuühendusi ja asumiseltse, kuulata noorte arvamust ja leida rohkem võimalusi noortele linna asjades kaasa rääkimiseks.

(<http://www.irl.ee/tartu#programm>)

2013. aasta 31. oktoobril sõlmitud koalitsioonilepingus on ära toodud linna eesmärgid 2013–2017. aastaks ja väärtused, mida oma tegevustes järgitakse ja mis aitavad kaasa Tartu linna pikaajaliste strateegiliste eesmärkide täitmisel.

„Tartu visiooniks aastaks 2030 on olla tegusate, loovate ja õnnelike inimeste linn. Tartu on Eesti vaimupealinn ja traditsioonidega ülikoolilinn: nooruselinn, kus loovus ja avatud mõtlemine toetavad arendustegevust, ettevõtlust ja innovatsiooni. Tartu on unikaalse kultuuripärandiga ja modernse elukeskkonnaga, turvaline, säästvalt arenev ja aktiivset koostööd tegev euroopalik linn; atraktiivne ja turvaline reisisiht ning Eesti arengut edendav keskus.“

Kirja on pandud ühised väärtused, mis meie poolt on juba eespool mainitud: avatus, innovatiivsus, säästlikkus, sünergia, hoolivus.

[http://info.raad.tartu.ee/teated.nsf/0ddc6c63534c1819c2256c4e003069d6/1b004549ea3c2620c2257c150036e9bc/\\$FILE/Koalitsioonilepe%202013-2017.pdf](http://info.raad.tartu.ee/teated.nsf/0ddc6c63534c1819c2256c4e003069d6/1b004549ea3c2620c2257c150036e9bc/$FILE/Koalitsioonilepe%202013-2017.pdf)

Kaasav eelarve kui lubaduste ja eesmärkide täitmise vahend

Kaasav eelarvemenetlus on kasutusel paljudes maailma riikides, kus kohalikul kogukonnal on võimalik eelarve koostamisel teatud summa osas kaasa rääkida. Kodanikud saavad pakkuda ideid elu edendamiseks ja hääletada parimate ideede poolt. Tartu alustas kaasava eelarve protsessiga esimese Eesti linnana. Kaasavat eelarvet hakati kavandama juba 2012. aastal. 2013. aasta veebruaris moodusti töörühm, kuhu kuulusid lisaks linnajuhtidele ja ametnikele ka kõigi volikogu fraktsioonide esindajad. Töörühm töötas e-Riigi Akadeemia juhtimisel kaasava eelarve protsessi metoodika Tartu linna jaoks. Kaasava eelarve ideid saavad esitada kõik Tartus registreeritud eraisikud ja organisatsioonid. Kaasava eelarve abil elluviidav idee peab kvalifitseeruma eelarve mõttes investeerimistegevuseks ning olema eeldatava maksumusega kuni 140 000 eurot, mis on umbes üks protsent Tartu investeeringute eelarvest.

Kaasava eelarve laiem eesmärk on läbi osaluse inimestele selgitada, millised on linna eelarve planeerimisprintsipiibid. Linnaelanike osalemine eelarveprotsessis loob selgema arusaama sellest, millised on valikuvõimalused, mis valdkonnad on linnavolikogu kordadega kaetud jms. See aitab paremini mõista eelarveloogikat, vähendab kriitikat ja näitab linnavalitsuse tegevust läbipaistvana.

Kaasav eelarve aitab välja selgitada linnaelanike ühishuvid ja läbi selle suurendada hoolivust. Täites osalusdemokraatia eesmärgi aktiveerib nii üksikisikuid kui kogukondi koostööle ning juhib tähelepanu linnaosade valukohtadele ühise elukeskkonna paremaks arendamiseks.

Kaasamisega ja aktiivse osalemisega linnaelus suureneb kodanike teadlikkus. See on aktiivse osalemise eelduseks edaspidistes linna valitsemist puudutavates ja ühisosa loovates ettevõtmistes. Toetades osalusmotivatsiooni võimaldab kaasav eelarve näha lähiaja jooksul saavutatud silmnähtavat tulemust.

Tartu kaasava eelarve logo autor on Ahto Sooruu Mikser Creative Studiost. Logo on inspireeritud urbanistlikust linnakeskkonnast ja demokraatliku ühiskonna ühest olulisemast kodanike kaasamise protsessist – hääletamisest. Lisaks sümboliseerib logo arvamuste ja ideede mitmekesisust.

(http://www.tartu.ee/index.php?page_id=36&lang_id=1&menu_id=6&lotus_url=/teated.nsf/web/viited/622D5F4111D69242C2257B970043E3F5?OpenDocument)

Kaasava eelarve logo kasutatakse eelarvega seotud reklaammaterjalides ja pressiteadetes. Kuigi erinevat värvi käpikud ei pruugi luua esmast assotsiatsiooni osalusdemokraatia ja kaasatusega, lubavad kasutatud erinevad värvid mõelda käpikutest kui erinevatest mõtetest Tartu linna arendamiseks. Küsimus tekkis, kas ja kuidas oleks kaasava eelarve logo võimalik ühendada „Heade mõtete linna“ või „Tartus näeme“ logoga (nt samad värvid, sarnane stiil vms).

1.2. Linnavalitsuse põhitegevus ja eesmärgid

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest tulenevalt on Tartu kohaliku omavalitsuse – linnavolikogu ja linnavalitsuse – põhitegevuseks kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ja korraldamine. Omavalitsus peab tagama kõigi elanike seaduslikud õigused ja vabadused ning tagama avalike teenuste kasutamise. Omavalitsuse tegevus peab olema avalik ning seadusega kooskõlas. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12849896>)

2014.–2017. Aastateks sõlmitud koalitsioonilepingus on ära toodud põhisuunad ja eesmärgid, millele oma tegevuses rohkem tähelepanu pööratakse:

Parima elukeskkonnaga linn

- Tartu kui kultuurilinn
- Mugavad ühendused Tartus ja Tartuga
- Roheline ja targalt planeeritud linn
- Sotsiaalne turvatunne

Parim linn arenemiseks

- Tartu kui Eesti hariduskeskus
- Terve Tartu

Targalt juhitud linn

- Kodanike linn
- Vaba ettevõtluskeskkond
- Tartu koostöövõrgustikes ja linna ruumiline areng

([http://info.raad.tartu.ee/teated.nsf/0ddc6c63534c1819c2256c4e003069d6/1b004549ea3c2620c2257c150036e9bc/\\$FILE/Koalitsioonilepe%202013-2017.pdf](http://info.raad.tartu.ee/teated.nsf/0ddc6c63534c1819c2256c4e003069d6/1b004549ea3c2620c2257c150036e9bc/$FILE/Koalitsioonilepe%202013-2017.pdf))

Omavalitsuse ülesanded ja pädevus

Linnavalitsus täidab ülesandeid, mis seaduse, põhimääruse ja teiste volikogu õigusaktidega on antud linnavalitsuse pädevusse. Tartu Linnavalitsuse ülesandeks on korraldada Tartu linnas sotsiaalabi ja -teenuseid, hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, linnasisest ühistransporti ning linnatänavate korrashoidu. Omavalitsuse ülesanne on vastutada ka Tartu

linna omanduses olevate haridusasutuste, huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste jms ülalpidamise eest. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12849896>)

Linna arengustrateegia

Tartu linna arengukava koostamisel arvestatakse tasakaalustatult majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi. Arengukava koostamisel tuleb tagada kõikide huvitatud isikute kaasamine. Arengukava peab olema kooskõlas kohustuslike valdkondlike arengukavade ja üldplaneeringuga. Arengukavas toodud eesmärkide saavutamiseks koostatakse eelarvestrateegia, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/422022013004>)

Tartu linna juhtimise lähtealuseks on pikaajalisi arengueesmärke ja tegevussuundi sisaldav arengustrateegia aastani 2030 ja linna arengukava aastani 2020, kus on määratletud lähiaastateks kavandatud tegevused. Lisaks on koostatud valdkondade arengukavad, mis täpsustavad ja täiendavad linna arengukava erinevate valdkondade arengusuundi ja kavandatavaid tegevusi. Linna ruumilist arengut kajastab üldplaneering, kus on määratletud erineva funktsiooniga maa-alad ehk lihtsamalt öeldes võib üldplaneeringust näha, kuhu on võimalik ehitada uut lasteaeda, kooli, elumaja, tööstusettevõtet või millised piirkonnad tuleks arendada puhke- ja virgestusaladeks. (<https://www.tartu.ee/data/Tartu%20linna%20AK%202013-2020.pdf>)

Kommunikatsiooni roll põhitegevuses

Kommunikatsiooni eest vastutava avalike suhete osakonna (ASO) ülesannetes on ära toodud, et kommunikatsioon peab kajastama ja avalikustama linnavalitsuse tegevusi ning korraldatavaid üritusi. Kommunikatsioon toimub eelkõige läbi pressiteadete ja arvamusartiklite avaldamise kaudu trükimeedias, linnavalitsuse kodulehel ja sotsiaalmeediakanalites. Olulisteks ülesanneteks on veel linnaelanike kaasamine, linna maine kujundamine ja tutvustamine turismisihtkohana.

(<http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/0/D74B91D8F97B740AC2257BE20032F5BB>)

Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakond on kaasava eelarve puhul tegevuste võtmerollis. Kuna linnavalitsuses ei ole sellist struktuuriüksust, kellele anda kaasava eelarvega seonduvad

kohustused, siis valiti peakoordinaatoriks ASO, kuna neil on kaasamise teemal kõige rohkem kogemusi. Loomulikult on see kaasa toonud lisakohustusi mitte ainult ASO, aga ka paljude teiste struktuuriüksuste töötajatele. ASO töötajad on osalenud töögruppide aruteludel kaasava eelarve ettevalmistusprotsessis, kahel ekspertide koosolekul jms. Samuti on olnud ja on edaspidi ASO ülesanne avalikkuse teavitamine erinevaid kanaleid pidi alustades kaasava eelarve tutvustamisest, protsessi selgitamisest, ideede esitamise kampaaniast ning lõpetades hääletustulemuste avaldamisega.

Kaasav eelarve kui juhtimisfunktsioon

Kommunikatsioon on alati juhtimise tööriist. Kaasava eelarve kommunikatsiooni ülesanne on näidata, kuidas linnavalitsus realiseerib koalitsioonilepingus kinnitatud lubadusi ning erinevates dokumentides välja toodud ülesandeid. Lisaks on kaasava eelarve roll parandada arusaamist avaliku võimu teostamisest ning seeläbi suurendada võimukandjate usaldusväarsust ja legitiimsust linnaelanike silmis. Alljärgnevalt on kirjas, millistele eesmärkidele aitab kaasa kommunikatsiooni sh kaasava eelarve kommunikatsioon.

Ülesannete, visiooni, väärtuste ja sõnumite seotus

Tartu Linnavalitsuse kommunikatsioon sh kaasava eelarve kommunikatsioon toetab igati linna visiooni ja väärtusi. Erinevates kanalites edastatud sõnumid kannavad endas kõiki seatud eesmärke ja loogiliselt seotud linnavalitsuse ülesannetega:

- linnavalitsuse ja -volikogu istungite kajastamine (ja jälgimine veebist) ning linnavalitsuse liikmete kohtumised linlastega näitavad, et linnavalitsus on oma tegevustes avalik ning seadustega kooskõlas;
- teated koostööst Tartu teadus- ja haridusasutustega ning lisaelarve raha suunamine hariduse arendusse näitavad püüdlust selle poole, et Tartut tunnustatakse nii lähedal kui kaugel teadmus- ja teaduslinnana, ühisprojekte tehakse ka Tartu Teaduspargiga;
- linnavalitsus toetab ja kajastab linnas ettevõtlusnädala läbiviimist, ettevõtluse arendamist, sotsiaalse ettevõtluse inkubaatori tegevusi, tunnustab parimaid oma ala tegijaid jms;
- kaasaegse elukeskkonna loomiseks algatab linnavalitsus mitmeid projektikonkursse ja ideevõistlusi ning soodustab avaliku ruumi planeeringul kaasaraäkimist edastades üleskutse ja andes osalusvõimaluse läbi erinevate meediakanalite;

- koondades ühise nimetaja „Terve Tartu“ alla linnas toimuvad tervisespordiüritused ja erinevad tervislikku eluviisi edendavad tegevused ning osaledes eakate tervisevajaduste hindamisel näitab linnavalitsus, et hoolib linnaelanike tervisest ja tervislikest eluviisidest;
- Tartu Linnavalitsus otsib koostöös Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Maülikooli ja Tartu Kõrgem Kunstikooli ning Paberimuuseumiga Tartu linnaruumile uutmoodi lahendusi. Tartu linnavalitsus toetab koolide loovtööde ideelaata, propageerib Tartu Loomemajanduskeskuse tööd jms;
- olles noori väärtustav, nendega arvestav ja kaasajaga sammu pidav linn, kasutab linnavalitsus teatud avalike sihtrühmadega suhtlemisel erinevaid sotsiaalmeediakanaleid (Twitter, Facebook)
- algatades kaasava eelarve projekti ja selle kommunikatsiooni näitab linnavalitsus, et on innovatiivne ja avatud uutele ideele. Kaasav eelarve aitab suurendada linnakodanike aktiivset osalust ning vastutust ühiste väärtuste loomisel, elukeskkonna kujundamisel ja ühishüvede kasutamisel. Samuti aitab see kujundada Tartu mainet ning suurendada tuntuks, sest kaasava eelarve teema on uudne nii maailmas kui Eestis.

2. Organisatsiooni sisekeskkond

2.1. Linnavalitsuse kui organisatsiooni tüüp

Kaasava eelarve projekti eestvedajaks on Tartu linn, mis kohaliku omavalitsusena kuulub avalikku sektorisse ning selle tööd ja olemust reguleerivad Eesti Vabariigi seadused ning lepingud. Siseministeeriumi kirjelduse alusel on kohaliku omavalitsuse olemuslikuks ülesandeks kogukonna elu juhtimine ning ka selle funktsioonid on oma iseloomult kogukondlikud. (<https://www.siseministeerium.ee/5979/>)

Omavalitsuse ülesandeks, nagu ka eelpool mainitud, on korraldada sotsiaalabi- ja teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu, korraldada koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvialakoolide, raamatukogude, rahvamajade,

muuseumide, spordibaaside, turva- ja hoodlekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist. Ehk kohalik omavalitsus, antud juhul Tartu linn, korraldab terve linna elu väga erinevates aspektides. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/782508>)

Tartu linna omavalitsusorganiteks on linnavolikogu ja linnavalitsus, esimesse kuulub 49 liiget ja teise 5 liiget. Erinevates struktuuriüksustes kokku töötab sadakond töötajat/ ametnikku.

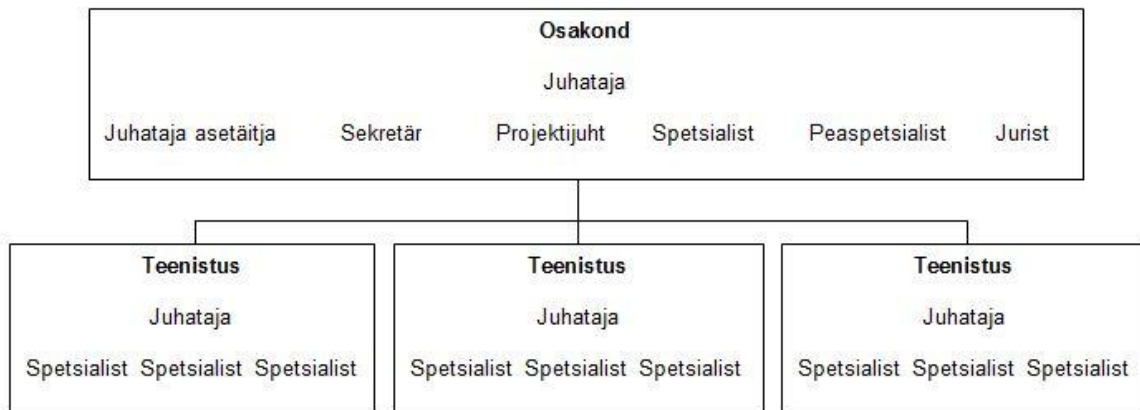
Kuna omavalitsuse töö hõlmab enda alla väga palju erinevaid valdkondasid, on kindlasti üheks oluliseks aspektiks ka see, kuidas kommunikeerida planeeritavat, töös olevat või tehtut linnakodanikele, et kohalikel oleks piisav ülevaade linna juhtimisest ning ei tekiks olukorda, kus linnakodanikele jääb mulje, et omavalitsus viib midagi läbi salaja või varjates ning paneb neid kahtlema võimuse ja selle otsustes. Ka kaasava eelarve üheks ohukohaks võib lugeda olukorra, kus tekivad arvamused, et Tartu linn laseb kohalikel inimestel otsustada linna eelarve üle 1% ulatuses – kas ülejäänud eelarve ei tulene siis nende soovidest lähtuvalt?

Tartu linnavalitsuse sisekommunikatsiooni aspektist mängib valdkondade rohkus ilmselt samuti olulist rolli – omavaheline mitteformaalne grupeerumine toimub tõenäoliselt valdkondade keskselt ning suure organisatsiooni sees on väga palju väikseid rühmasid.

2.2. Töökorraldus, tööjaotus ja spetsialiseerumine

Tartu linnavalitsuses toimub töö vägagi spetsialiseeritult – kõik omavalitsuse hallatavad valdkonnad koonduvad erinevate osakondade vahel ning jaotuvad veelgi spetsiifilisemalt nende lõikes. Sellele vastavalt toimub ka töökorraldus – iga teenistus (nt maine- ja turismiteenus või sporditeenus) tegeleb ühe kindla valdkonnaga, igal töötajal on spetsiifilised ülesanded (ja tööd teevad spetsialistid) ning spetsialiseerumise aste on kõrge.

Tööjaotus on osakondade ja teenistuste sees järgnev:

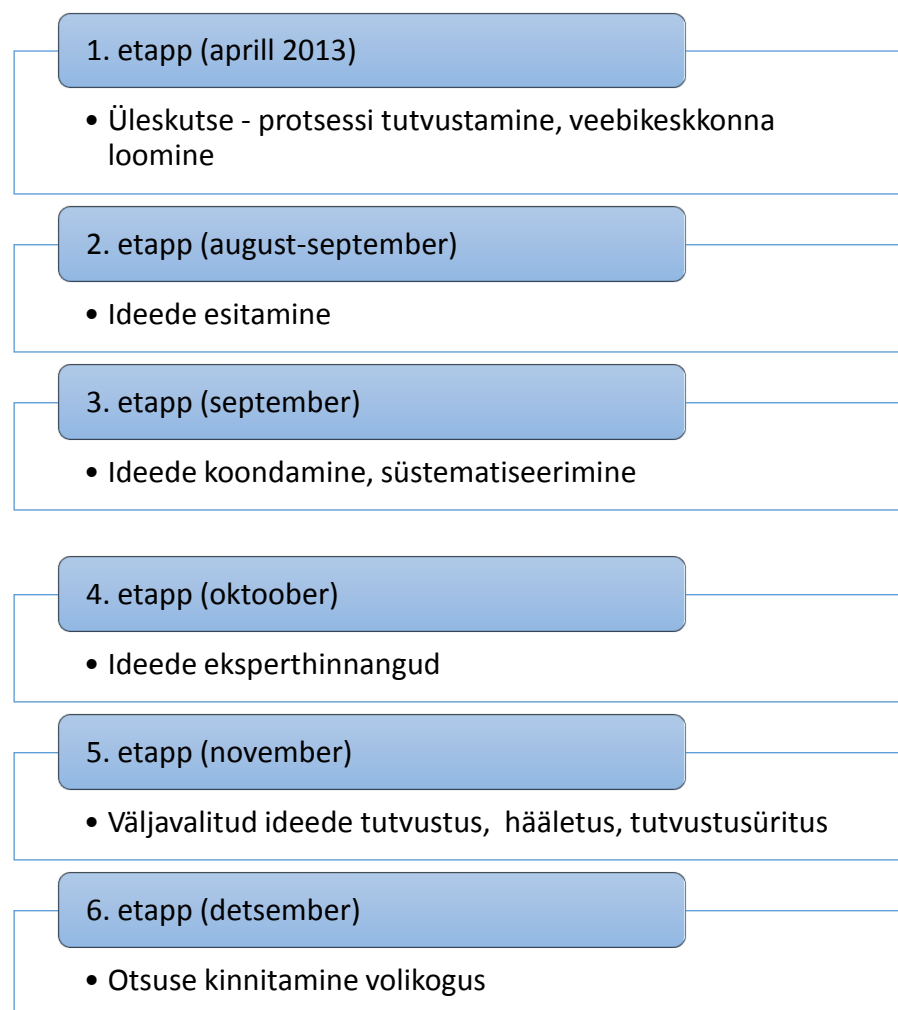
Iga osakonda juhib juhataja. Lisaks juhatajale on sõltuvalt osakonna suuruselt osakonnas ka sekretär, projektijuht, juhataja asetäitja, spetsialist, peaspetsialist ja jurist. Väiksemates osakondades piirduakse juhataja ja sekretäriaga, suuremates on esindatud kõik nimetatud. Iga osakond jaguneb omakorda erinevateks teenistusteks, mis koosnevad juhatajast ja spetsialistidest.

Kui muidu töötavad linnavalitsuse spetsialistid oma valdkonna keskselt ning kindla teenistuse ülesannetest lähtudes, siis kaasava eelarve tegevusest ühe osa moodustab erinevatest linnavalitsuse spetsialistidest koosnev tööühik, kelle ülesandeks on välja selgitada laekunud ideede teostatavus. Seega loob kaasav eelarve olukorra, kus spetsialistid ei tööta mitte oma valdkonna siseselt vaid esindavad oma valdkonda „ühise laua taga“ koos teiste spetsialistidega. Seega mõnes mõttes tekib eraldi „üksus“, mida linnavalitsuse igapäevases struktuuris tegelikult ei esine. Ekspertidest moodustatud tööühik on käinud koos kaks korda. Oma valdkonna esindajad on juba enne kokku saamist tutvunud esitatud ideedega, koosolekul on nende ülesandeks anda hinnang iga projekti teostatavusele.

Ekspertide koosolekutele eelnesid linnavalitsuse ja volikogu liikmete kaasava eelarve kommunikatsiooniprotsessi ettevalmistustööd planeerivad arutelud. Esimene neist toimus 4. aprillil 2013. Koosolekul olid päevakorral kaasava eelarve põhimõttelised küsimused: kas ja kuidas kaasava eelarve protsessi läbi teha, millised on maailmapraktikas esinevad mudelid ning millist neist võiks kasutada Tartu kontekstis, millised on kaasava eelarve etapid ja rahalised ressursid. Järgnevalt analüüsiti konkreetset Tartu eesmärkidest lähtuvat mudelit, eeltingimusi, kriitilisi tegureid; millised on erinevate protsesside reeglistikud ja millest lähtuda kommunikatsioonis – kuna kaasata avalikku, millised on kasutatavad kanalid jne.

Aprilli lõpus esitleti töörühmale eGa poolt ette valmistatud kolme erineva stsenaariumi tugevusi ja nõrkusi ning võimalikku aja- ja tegevuskava. Mai alguses toimunud töögrupi koosoleku eesmärk oli välja valida Tartu kaasavale eelarvele sobivaim mudel ja stsenaarium, paika panna rahaline piirmäär ning võimalikult täpne ajakava. Konkreetsuse ja kvaliteetse diskussiooni huvides saatis eGA kirjalikult töörühma kohtumisele eelnevalt ülevaate viimati tehtud tegevustest, nende tulemustest-järeldustest ning olulised küsimused, millele töörühm peaks järgmisel koosolekul vastused pakkuma.

Kaasava eelarvemenetluse protsess

2.3. Organisatsiooni struktuur ja hierarhia

Tartu linnavalitsuse struktuur on välja toodud linnavalitsuse kodulehel: http://tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=21

Tartu linnavalitsus on oma struktuurilt jäik ja mehaaniline – võim on tsentraliseeritud, reegleid ja protseduure on arvukalt. Kõiki tegevusi iseloomustab formaalsus, reeglite rohkus ning spetsialiseeritus.

Suhtlemine toimub vastavalt hierarhiale, vastavalt struktuurile – juht räägib oma alluvatega, teiste juhtide alluvad tema võimupädevusse ei kuulu. Raskendatud on üldine Linnavalitsuse horisontaalne osakondade vaheline suhtlus ja koordineerimine. Natuke teisiti toimub kommunikatsioonitegevus ja arutelu kaasava eelarve projekti raames. Osaledes kaasava eelarve ekspertrühma koosolekul võib öelda, et edukalt toimib ka horisontaalne ja diagonaalne suhtlemine. Suhtlemisstiil oli vähemalt ekspertgrupi koosoleku vaatluse põhjal üsna pingevaba ning inimesed tundsid end üsna võrdsetena. Kindlasti on suhtlemine – nii horisontaalne kui vertikaalne – seotud konkreetsest ülesandest. Kaasava eelarve kontekstis, kus oluline on erinevate osakondade koostöö, on vaieldamatult efektiivsem horisontaalne kommunikatsioon.

Lisaks sellele, et organisatsiooni struktuur jagab Tartu linnavalitsuse eraldiseisvateks osakondadeks, süvendab eraldiseisvust ka osakondade paiknemine – linnavalitsuse erinevad osakonnad ja teenistused asuvad eraldiseisvates asukohtades. Sisekommunikatsiooni aspektist tähendab selline eraldatus ühtsuse tunde puudumist, inimesed jäävad osakondade väliselt üksteisele suhteliselt võõrasteks ja anonüümseteks.

Edasises uurimistöös tuleks kindlasti keskenduda organisatsiooni sees toimuvatele kommunikatsioonisündmustele, vaadeldes kogu sisekommunikatsiooni ning analüüsides, kas ja kuidas sisekommunikatsioon liidab omavalitsuse erinevaid osasid omavahel kokku või kasutatakse koosolekuid, infokirjasid jms ükses info edastamise eesmärgil.

2.4. Organisatsioonikultuur

Kuna Tartu linnavalitsuse näol on tegemist omavalitsusega, kehtib selles palju reegleid, seadusi ja ettekirjutusi, mida ei saa vältida. Seega võib üheks peamiseks väärtuseks avalikkuse silmis selle organisatsiooni puhul lugeda lojaalsust reeglitele ning sõnakuulelikkust. Väljastpoolt vaadatuna loodavad vaatlejad (ja eelkõige need, kelle elu-olu linnavalitsuse otsused otseselt mõjutavad) eelkõige seda, et linnavalitsuse töö oleks aus, läbipaistev, seaduskuulelik, linnarahvast prioritseeriv. Tegelikku organisatsioonikultuuri Tartu linnavalitsuses saab põhjalikult analüüsida alles peale pikemat uurimistööd, mis võimaldab välja tuua, kas avalikkuse poolt loodetavad väärtused on ka tegelikkuses need, mida organisatsiooniliikmed kannavad ja hindavad.

Esmase vaatluse võib järelda vaid mõningaid üksikuid asju. Koosseisu vaadates on näha spetsialistide kõrget hindamist. Koosolekute protokolle lugedes ning kaasava eelarvega algust tehes paistab olulise märksõnana silma selgus ning olulisena jääb kõlama ka erinevate variantide ja lähenemisvõimaluste kaalutletus. Ühe aspektina saab praegu juba välja tuua ka töötajate motiveerimise vajaduse. Seda eriti kaasava eelarve puhul – ametnikke sellega tegelemise eest ei tasustata (tegu on lisakoormusega juba olemasolevatele tööülesannetele) ning kommunikatsiooni ülesandeks on neid motiveerida linnaelanike ideedest leidma oma valdkonnaga haakuvaid valukohti. Taoline motiveerimise vajadus annab aimu sellest, et omavalitsuse ametnike eesmärgiks on peaaegjalikult täita neile tuttavaid ülesandeid, sissekulunud meetodite abil.

2.5. Strateegiaplaani võtmetegevused ja protsessid

Mõeldes kaasavale eelarvele, siis selle toimumine või mitte toimumine sõltub sellest, kas linnal on finantse taolist projekti läbi viia – niisiis on kogu projekti tulemi eelarve ja selle koostamine üsna kriitilise tähtsusega. Kui summa on teada, siis on üheks võtmeteguriks kindlasti ka inimeste leidmine, kes oleksid projekti toimimise eest vastutajad. Sealt edasi algab kaasava eelarve turundamine linnaelanike seas, kellelt oodatakse mõtteid raha kasutuseks – seega on linnaelanike kaasamine üks olulisemaid protsesse, mida pärast eelarve kinnitamist teha ja rääkides just sisekeskkonnast on selle juures oluline kaasata linnavalitsuses ka kõik eelnevate protsessidega tegelejad finantsosakonnast, kantseleist (personaliosakond),

avalike suhete osakonnast ja selles etapis, kui ideed linnaelanikelt juba olemas, ka väliseksperdid (siduda linnavalituse sisekeskkonda ja projekti protsessidesse). Edasi on oluline kommunikatsioon sellest, millised linnaelanike ideed jäid sõelale ning millised ja mis põhjustel valituks ei osutunud. Pärast hääletamist jääb välja kommuniqueerida võitnud idee vt skeem lk 12).

Tänaseks on protsess jõudnud teostatavate ideede välja valimise faasi (kõik eelmainitud tegevused on teostatud). Järgmiseks tegevuseks on väljavaliitud ideede koondamine (tegelikult tehti seda mingil määral juba ekspertgrupi koosolekul, kus ideede teostatavuse üle arutleti) ühiste kategooriate alla ning seejärel ideede autorid ühisüritusele kokku kutsuda, et oma idee kontseptsiooni soovi korral kommenteerida (täiendada). Pärast infoüritust avaneb linnakodanike ka võimalus oma lemmikidee poolt hääletada. Protsess peaks lõppema võiduideo välja kuulutamise ning teostamisega 2014nda aasta jooksul.

Kommunikatsioonistrateegiat mõjutavad tegevused ja protsessid

Ilmselt mõjutab strateegiat suuresti see, kui palju eraldatakse taolise projekti jaoks raha. Üks asi on raha projekti tulemi teostamiseks (midagi uut Tartu linnas), teine pool aga projekti läbiviimise kulutused (teavitustööks, projekti koordinaatorile). Kaasava eelarve idee turundamine ja teavitus on olulised kaasamaks veelgi enam linnakodanikke nii ideede väljakäimise protsessi kui ka realselt lemmiku poolt hääletama. Need kaks valdkonda mõjutavadki enim seda, milline saab olema ka meie kommunikatsioonistrateegia. Strateegiat tehes peame aga silmas pidama ka kindlasti seda, kui palju võib linnavalitsusel olla inimressursi taoliste projektide läbiviimiseks tulevikus.

Linnavalitsuse puhul ei saa üle ega ümber poliitikast – tegevust mõjutab suuresti see, milline poliitiline ühendus või erakond on võimul. Kui ametnikud on samad, siis ideoloogiad, plaanid jms võivad muutuda iga nelja aasta järel. Kuigi Tartu puhul on selles vallas olnud muutusi vähem, peab seda strateegiat tehes siiski meeles pidama.

Sisuline tegevus, mida peab kommunikatsioonis arvestama

Kaasava eelarve puhul on vaja kommuniqueerida mitme etapi sisu (kodanike ideede esitamine, hääletamine), kindlasti aga ka protsessi ennast – kuidas käib otsustamine, et kõik on aus ja õiglane; anda tagasisidet osalejatele, põhjendused eriti neile, kelle idee valituks ei osutunud.

Selle juures peab arvestama peab erinevaid sihtgrupe – linnakodanikud, linnavalitsuse ametnikud.

2.6. Organisatsiooni materiaalne, füüsiline ja tehniline keskkond

Tartu Linnavalitsuse näol on tegemist tugeva funktsionaalse struktuuriga organisatsiooniga, sisemist info liikumist raskendab geograafiline killustatus – osakonnad on erinevates majades, õnneks küll Tartu kesklinnas. Kolm peamist osakonda, kellega meie hetkel koostööd näeme on avalike suhete osakond, rahandusosakond ja linnakantselei personaliteenistus (inimressursi jagamise ja ka siskommunikatsiooniga seoses). Kõik kolm osakonda asuvad eri hoonetes; näiteks avalike suhete osakonna töötajad asuvad ise lausa mitmes majas. Kõik see mõjutab üldiselt organisatsiooni sisekultuuri ning selles toimuvat kommunikatsiooni.

2.7. Projekti jaoks olulised peamised dokumendid

Arengustrateegia „Tartu 2030“. See on 2005. aastal volikogu ja linnavalitsuse väljatöötatud linnajuhtimise alusdokument, koostööplatvorm ja tegevusjuhised Tartu Linnavolikogu ja -valitsuse praegustele ning järgmistele koosseisudele ja sidusrühmadele. Arengustrateegias on valdkonniti välja toodud erinevad arengusuunad ja tegevused ning ka linnaplaneering, mis on kaasava eelarve puhul oluline taustinfo. Lähima tuleviku kohta saab ülevaate Tartu linna arengukavast aastateks 2013–2020. (Mõlemad kavad kättesaadavad aadressil: http://tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=29)

Lisaks tuleb silmas pidada ka konkreetset kaasavat eelarvet puudutavaid määrusi ja korraldusi, kus on kirjas kaasava eelarve projekti läbiviimise reeglistik (kui palju raha eraldatakse, kes tohivad hääletusel osaleda, kes kuuluvad ekspertide rühma jne.) (http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=24651)

2.8. Projektiks vajaminevate ressursside esmane kaardistus

Lähtudes riskianalüüsist ja esmastest kokkupuudetest organisatsiooniga paistab, et ressursse on pigem vähem kui rohkem. Projekti läbiviimise kampaaniateks on eraldatud raha, kuid seda on üsna vähe. Projekti läbiviijad linnavalitsusest teevad seda põhitöö kõrvalt ja eraldi tasu ei

saa – seega võib esmase mulje põhjal öelda, et puudust on ka inimressursist (ning sellest tulenevalt ka ajast). Muu suhtes paistab aga linnavalitsusel kõik hea projekti läbiviimiseks olemas olevat (ürituste läbiviimise ruumid; eksperdid, kes laekunud ideid analüüsivad jne).

Esmalt peab strateegia olema teostatav – arvestades organisatsiooni võimalusi ja ressursse. Geniaalseid ideid välja käia pole nii raske, kui neid teostada – seega peavad kõik ideed ja soovitused olema reaalses elus ka rakendatavad. Antud juhul vähese raha- ja inimressursi kuluga.

Läbi tasub lugeda ja lahti analüüsida praegu tehtava kaasava eelarve projekti strateegia – vaadata kõrvalt, mis töötas või töötab ja mis mitte, ning teha konkreetsed muudatusettepanekud, mitte arutleda ainult selle üle, mis kehvasti on või läheneda teemale liiga laialt ja strateegia läbiviijatele arusaamatult.

Kõik muudatusettepanekud põhjendada – miks võiks selline lahendus töötada paremini, kui eelmine. Välja tuua iga konkreetse ettepaneku juures selle rakendamise võimalik tulemus.

3. Organisatsiooni väliskeskond:

3.1. Linnavalitsuse tegevust ja kommunikatsiooni mõjutavad dokumendid, otsused, reformid, seadused, muutused, probleemid organisatsiooni tegevusväljadest lähtuvalt

Kaasamisest räägitakse järjest enam nii Eestis kui ka mujal maailmas. Kaasamine loob ka linna otsuste tegemisse võimaluse vältida vigu ja saada paremaid tulemusi: saada põhjalikumalt infot tegelikust olukorrast, poolte eelistustest ning saavutada ka nende nõusolek, kellest sõltub otsuse ellurakendumise edukus. Eesti õigusruumis ei ole huvirühmade kaasamine poliitika kujundamisse kohustuslik. Siiski reguleerivad kaasamist üldisel tasemel mitmed õigusaktid. ([Kaasamise käsiraamat 2009](#))

Põhiseadus	annab kaasamistegevusele garantiid iga ühe õigusega saada vabalt üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni (§44). Nende õiguste teostamist aitavad kaitsta ka iga ühe õigus jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele (§41) ning õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil (§45).
Avaliku teabe seadus	näeb ette konkreetsemad reeglid, kuidas avalik võim peab info kättesaadavaks tegema. Info avaldamine loob aluse kaasamiseks.
Märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise seadus	annab lisaks selgituste küsimisele avalikkusele ka võimaluse teha riigi või kohaliku omavalitsuse või muu avalioigusliku juriidilise isiku organile ettepanekuid asutuse või organi töö korraldamiseks või valdkonna arengu kujundamiseks.
Vabariigi Valitsuse reglement	kirjeldab valitsuse otsuste ettevalmistamist. Selles öeldakse, et vajaduse korral tuleb esitada eelnõu ka huvirühmadele arvamuse saamiseks.
Vabariigi Valitsuse määrus „Õigustloovate aktide eelnõude normitehnika eeskiri“	reguleerib kodanike teavitamist ja nende osalemist seadusloomes.
Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus	selgitab, kuidas toimub valla- või linnaelanike osalemine kohaliku omavalitsuse teostamises. Näiteks omavalitsusüksus korraldab avalike arutelude kaudu kõigi huvitatud isikute kaasamise arengu kava koostamisse.
Vabariigi Valitsuse määrus „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“	ühtlustab riigiasutuste strateegilist planeerimist. Selles on seatud tingimuseks, et valdkonna arengukava koostamisse kaasatakse asjaomased huvitatud isikud ja asutused.

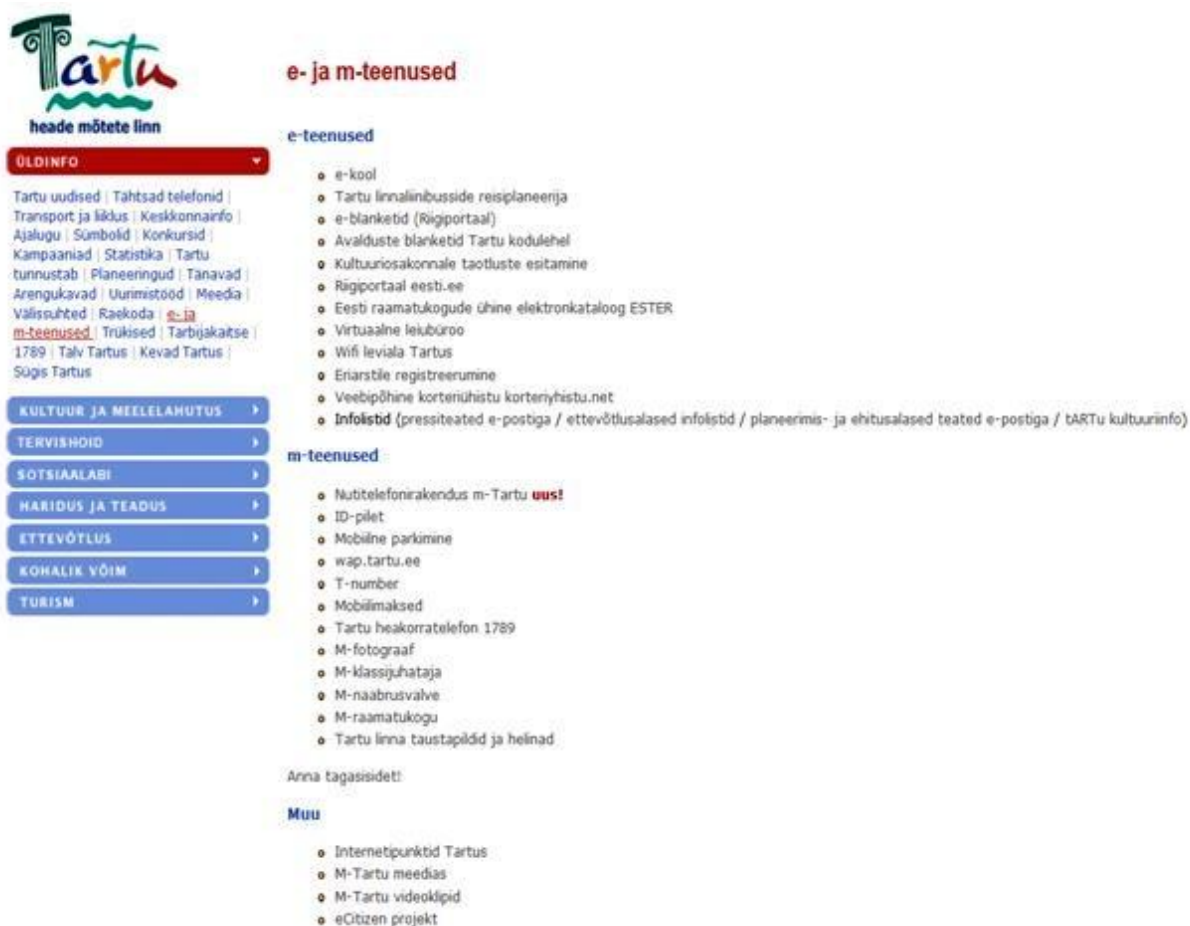
Valitsuse poolt on 29. detsembril 2011 kinnitanud [„Kaasamise hea tava“](#), mille eesmärk on anda selgemad juhised kaasamise planeerimise ja korraldamise kohta ning ühtlustada valitsusasutuste kaasamispraktika kvaliteeti. Kaasamise laiem eesmärk on suurendada otsuste tegemise läbipaistvust ja valitsussektori usaldusväärsust suhetes huvirühmade ja laiema avalikkusega. On olemas ka soovituslikke dokumente. Näiteks siseministeriumi dokument [„Kodanikud kui koostööpartnerid“](#), mis sisaldab nõudeid omavalitsustele, kuidas teavitada, konsulteerida, panna huvituma ja senisest rohkem kaasata nii kodanikke kui ka kõiki elanikke kohaliku elu kujundamisse. Seega Eesti õigusnormid näevad ette elanikkonna kaasamise

otsustamise protsessidesse ning võimaldavad avalikku arutelu enne otsustamist ja avaliku arvamusega arvestamist. Kokkuvõtteks võib öelda, et Eestis on loodud õigusaktidega vajalikud eeldused, mis võimaldavad igale kodanikule juurdepääsu kohaliku omavalitsuse tegevusele ning kogukonna elukorraldust puudutavate otsuste tegemisele.

Eesti on Euroopa Liidu liige ja seetõttu peavad kohalikud omavalitsused arvestama ka Euroopas kehtivate normide ja tavadega informatsiooni jagamisel ning elanikkonna kaasamisel omavalitsuse otsustusprotsessidesse. Näiteks sätestab 25. juunil 1998. a. Euroopa riikide ministrite poolt allkirjastatud [Arhusi Konventsiooni](#), mis reguleerib elukeskkonda puudutava informatsiooni andmise kohustuse elanikkonnale ja avalikkuse osalemise kogukonda puudutavate otsuste tegemisel. Selle konventsiooni alusel on inimestel õigus nende elukeskkonda puudutavale informatsioonile, õigus osaleda nende elukorraldust muutvate otsuste tegemisel.

[Tartu linna põhimääruses](#) sätestatakse Tartu Linnavolikogu ja Tartu Linnavalitsuse, nende komisjonide ning linna ametiasutuste moodustamise kord, õigused, kohustused ja töökord. Linnavalitsus täidab ülesandeid, mis põhimääruse ja teiste volikogu õigusaktidega on antud linnavalitsuse pädevusse. Linnavalitsus võib moodustada oma pädevuses olevate küsimuste läbitöötamiseks komisjone. Igapäevases linnajuhtimises on peamiseks juhtimisinstrumendiks linnavalitsuste otsuste ja korralduste andmine. Tartu linna tegevusväli on linna infrastruktuur, linna keskkond, linna kultuur ja eelkõige linnaelanikud ja külalised. Tartu linnas ja linnavalitsuses tehakse iga päev palju sisukaid tegusid ja viiakse ellu mõtteid, mida on vaja linnaelanikule, ettevõtjale ja külalisele tutvustada ning mille kohta tuleb tagasisidet koguda. Selle dialoogiprotsessi tervikliku, mõtestatud ja järjepideva juhtimise vahendiks on [Tartu linna kommunikatsioonistrateegia](#) (2006), mis on töövahendiks kõigile Tartu Linnavalitsuse töötajatele ja mitmetele linnavalitsuse koostööpartneritele. Kommunikatsioonistrateegia arendamist ja elluviimist koordineerib linnavalitsuse avalike suhete osakond. Kommunikatsioonistrateegial on kaks kirjalikku väljundit: püsivat osa kirjeldav tekst, mis on kättesaadav ka linnavalitsuse siseveebis ja pidevalt täienev digitaalne andmebaas, mis asub linnavalitsuse *Lotus Notes* töökeskkonnas. Digitaalses andmebaasis on lisaks trükise peatükkidele kättesaadav ka kommunikatsioonieesmärkide ning tegevusplaanide täielik loetelu.

Tänapäeval on aktiivse osaluse juures Internetil kui infokanalil tähtis roll. Nii nagu kaasamise puhul eeldab ka e-kaasamine seda, et Interneti vahendusel püütakse kodaniku huvi suunata mingile soovitud protsessile. Internetis püüab Tartu linn olla võimalikult innovaatiline, avatud ja kasutada ära kõiki uue meedia võimalusi kommunikatsioonikorralduse efektiivsemaks muutmisel. Tartu linnategevusväli Internetis hõlmab linna kodulehte, kontod on Twitteris ja Facebookis. Eesti kohalikest omavalitsustest, kelle ülesandeks on just osalusdemokraatia seisukohalt pöörata kõige rohkem tähelepanu e-kaasamise ja e-osaluse arendamisele, on Tartu heaks näiteks, sest linnavalitsus on toonud oma kodulehel välja hulganisti nii m- kui ka e-teenuseid:

The screenshot shows the Tartu City website interface. At the top left is the Tartu logo with the tagline "heade mõtete linn". Below it is a navigation menu with categories like "ULDINFO", "KULTUUR JA MEELERAHUTUS", "TERVISHOID", "SOTSIAALABI", "HARIDUS JA TEADUS", "ETTEVÕTLUS", "KOHALIK VÕIM", and "TURISM". The main content area is titled "e- ja m-teenused" and is divided into two sections: "e-teenused" and "m-teenused".

e-teenused

- e-kool
- Tartu linnalinbusside reisiplaneerija
- e-blanketid (Rigiportaali)
- Avalduste blanketid Tartu kodulehel
- Kultuuriosakonnale taotluste esitamine
- Rigiportaali eesti.ee
- Eesti raamatukogude ühine elektronkataloog ESTER
- Virtuaalne leikuboro
- WiFi leviala Tartus
- Eriarstile registreerumine
- Veebipõhine korterühistu korteriyhistu.net
- **Infolehtid** (pressiteated e-postiga / ettevõtlusalased infolehtid / planeerimis- ja ehitusalased teated e-postiga / bARTu kultuurinfo)

m-teenused

- Nutitelefonirakendus m-Tartu **uus!**
- ID-pilet
- Mobiilne parkimine
- wap.tartu.ee
- T-number
- Mobiilmaksed
- Tartu heakorratelefon 1789
- M-fotograaf
- M-klassijuhataja
- M-naabrusvalve
- M-raamatukogu
- Tartu linna taustapildid ja helinad

Anna tagasisidet!

Muu

- Internetipunktid Tartus
- M-Tartu meedias
- M-Tartu videoklipid
- eCitizen projekt

Kommunikatsioonieesmärgid on Tartu linnal kolme liiki. Informeerimiseesmärgid kirjeldavad, mida tahetakse, et sihtrühm Tartu linna kohta teaks. Hoiakulised eesmärgid loetlevad, mida tahetakse, et sihtrühm Tartu kohta arvaks, tunneks või usuks. Tegevuseesmärgid kirjeldavad, mida tahetakse, et sihtrühm teeks või tegemata jätaks.

3.2. Organisatsiooni tegevusega seotud osapooled, organisatsioonid ning grupid, siht- ja sidusrühmad

Tartu linna kommunikatsioonistrateegias analüüsitakse kommunikatsiooni kahel tasandil. Esmalt on eristatud sihtrühmad ning alasihtrühmad. Seejärel on iga sihtrühma puhul kirjeldatud peamised suhtlusvaldkonnad, mille raames linnavalitsus selle rühmaga dialoogi peab. Sihtrühm on piisavalt suur ja eristuv inimeste rühm. Kommunikatsioonistrateegias välja toodud sihtrühmad on kokku lepitud ajurünnakute ja linnavalitsuse töötajate küsitluse põhjal. Dokumendis selgitatakse, et sihtrühmade liigitus võib muutuda ja täieneda.

Kommunikatsioonistrateegia sihtrühmad on esindatud järgmiselt:

- 1) Linnakodanikud ja potentsiaalsed linnakodanikud
  - a. Linnakodanikud
  - b. Tulevased ja praegused tudengid. Tartus õppivad noored
  - c. Kultuuriauditoorium
  - d. Akadeemiline kodanikkond
  - e. Lasteaia- ja koolilapsed. Lastega pered
  - f. Eakad ja puuetega elanikud. Töötud ja kodutud
- 2) Turistid
  - a. Siseturistid ja -külalised
  - b. Välituristid ja -külalised
  - c. Spetsialistid
- 3) Ettevõtjad
  - a. Kohalikud ettevõtjad
  - b. Välisinvestorid

Tartu linna kommunikatsioonistrateegias on sihtrühmade kaupa üles loetletud kõik suhtlusvaldkonnad ja neile vastavad põhisõnumid ning tehtud kokkuvõtte kõigist kommunikatsioonieesmärkidest.

3.3. Prioriteetsed sihtrühmad organisatsiooni eesmärkide ja kaasava eelarve seisukohalt

Avaliku sektori sihiliku ja plaanipärase kommunikatsioonijuhtimise eesmärgiks on kodanike motiveerimine kasutamaks e-teenuseid ning osalemaks e-demokraatias. Avaliku raha kasutamine on teema, mille vastu kodanikud alati suurt huvi tunnevad ning ka otsuste tagajärgi kõige selgemini tunnetavad. Selleks et avada Tartu eelarve kujundamine kodanike osaluseks, on kasutusele võetud kaasav eelarvemenetlus (KEM). Tartu linna kaasava eelarvemenetluse protsessi läbiviimisest teavitamiseks ja kõigi osapoolte aktiivseks kaasamiseks on kirja pandud vastav kommunikatsiooniplaan, mille koostas e-Riigi Akadeemia ekspert Kristina Reinsalu koostöös Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna juhataja Indrek Mustimetsa ja teabeteenistuse juhataja Lilian Lukkaga.

Valitud stsenaariumi peamine eesmärk ja soovitud tulemus on:

- Aktiviseerida linnaelanikke mõtlema Tartu linnale tervikuna, et arendada Tartut kui heade mõtete linna. Eesmärgiks on ka hoogustada kogukondlikku koostööd, et motiveerida otsima oma ideele toetust.
- Tartu linna keskkonda lisandub vähemalt üks uus objekt (nähtus), mis äratav tähelepanu ja positiivseid emotsioone.

Sihtrühmad vastavalt KEM kommunikatsiooniplaanile on järgmised:

- a) Linnarahvas (laiemalt võttes, lisaks erinevad grupid, kellele erinevates protsessi etappides eraldi tähelepanu pöörata) – kodanikeühenduste esindajad, äriettevõtete esindajad, tudengid (ennekõike Kõrgema Kunstikooli tudengid, EMÜ maastikuarhitektuuritudengid jne) – *on KEM eesmärkidest lähtuvalt ka prioriteetsem sihtrühm.*
- b) Tartu Linnavolikogu liikmed
- c) Tartu Linnavalitsuse ametnikud

KEM protsessi eesmärgid :

- Laiem eesmärk kaasavaks eelarveks on, et isiklik osalus eelarveprotsessis loob selgema arusaama sellest, millised on üldse valikuvõimalused ja kuidas välja selgitada ühishuvi. Lühidalt: mõistetakse paremini eelarveloogikat ja kriitika väheneb.
- Sellega koos paraneb arusaam avaliku võimu teostamisest ning suureneb võimu usaldusväarsus ja legitiimsus kodanike silmis.

- Olenevalt valitavast stsenaariumist on lootus nii kogukonna sees toimuva koostöö ja teineteisemõistmise suurenemisele kui ka kogukondadevahelise koostöö suurenemisele.
- Protsessi kavandamine ja läbiviimine on kõigi osapoolte jaoks valupunktidele mõtlema sundiv ja lahendusi genereerima motiveeriv.
- Kodanike osalusmotivatsioon ka muudes ettevõtmistes suureneb, kuna kaasav eelarve võimaldab kogeda suhteliselt lühikese ajaga saavutatavat käegakatsutavat tulemust.

KEM protsessiga esmasel tutvumisel siiski selgus, et linnaametnikud ja asjaosalised seisavad üha enam keerulisemate probleemide ja väljakutsete ees, kus nad peavad oskama hindama ja ennustama kaasamisprotsessiga seotud tagajärgi, mõistma nende järgnevust ning seda, kuidas need lähevad avalikkusele korda nii eetilises kui ka poliitilises seisukohast. Uue objekti (nähtuse) valik ning linnarahva informeerimine seisab veel alles ees. Võib tekkida oht, et KEM-is osalevatel linnakodanikel ei teki ühtset arusaamist valiku osas, mille tagajärjel võib kannatada nii projekti kui ka linnavõimu usaldusväärsus. KEM kommunikatsiooniplaanis on samuti riskid sõnastatud ning seda vastavalt kommunikatsioonieesmärkide saavutamisele. Meie töögrupi ülesandeks saab uue/täiendava strateegiakava koostamine, mis arvestab juba olemasolevaid lähtepunkte ja võimalikke riske, analüüsib KEM kommunikatsioonitegevusi ning pakub välja uusi ideid ja lahendusi kogukondadevahelise koostöö suurendamiseks.

4. Siht- ja sidusrühmade ning neile suunatud kommunikatsiooni analüüs

4.1. Kommunikatsioon, kommunikatsiooni korraldus ja kommunikatsioonitegevused suhtlemisel siht- ja sidusrühmadega

Tartu Linnavalitsus kasutab oma kommunikatsioonitegevuses mitmeid erinevaid kanaleid. Peamine informatsioon liigub veebilehe, pressiteadete ja infomaterjalide (dokumentide) kaudu. Esimene ja teine neist on mõeldud laiemale avalikkusele, sh tartlastele lugemiseks ja tutvumiseks. Infomaterjalid on pigem spetsiifilist laadi, näiteks “Tartu arvudes 2013” ja “Sündis tartlane” (Tartu trükised... 2013), kusjuures suur osa infomaterjalidest on järjepidevalt välja antavad.

Lisaks ühepoolsetele kommunikatsioonikanalitele kasutatakse ka kahepoolseid kanaleid, et tagasisidet saada. Näiteks toimub kaasava eelarve projekti raames meilivahetus ideekonkursil kaasalööjatega ning ekspertidega, kes valivad välja teostatavad ideed. Loomulikult kasutatakse Tartu Linnavalitsuse igapäevatoos ka teiste siht- ja sidusrühmadega suhtlemisel e-kirju. Tartu Linnavalitsusel on olemas ka facebook-i konto, aga esmapilgul tundub, et sealne kommunikatsioonitegevus ei ole eriti aktiivne.

Kommunikatsioonitegevusega tegeleb peamiselt Linnavalitsuse Avalike suhete osakond, mis jaguneb omakorda kolmeks: Teabeteenistus, Maine- ja turismiteenistus ning Välissuhete ja protokolliteenistus (Linna juhtimise skeem... 2013). Kuna aga juhtimise skeemi järgi (http://www.tartu.ee/index.php?no_cache=4c41b15a3e911a71a17d6fef02438bf65&lang_id=1&menu_id=2&page_id=21) ei ole Linnavalitsusel eraldi sise- ja/või väliskommunikatsiooni spetsialisti, siis võib eeldada, et kommunikatsioonitegevusega tegeleb laiem töötajaskond. Siikohal tasub ära märkida, et kavatseme intervjuu(de) raames täpsemalt välja uurida, kes ja kuidas kommunikatsioonitegevust juhib.

4.2. Peamised kommunikatsioonivajadused ja probleemid siht-ja sidusrühmade suhtlemisel

Üldises plaanis Tartu Linnavalitsuse kommunikatsioonivajadustest rääkides on oluline jõuda Tartu Linna kodanikeni kõige efektiivsemate kanalite kaudu. Esiteks peaksid need olema võimalikult odavad variandid, sest eelarve on piiratud, Teisest küljest on oluline jõuda õigete kanalite kaudu soovitud (või ka võimalikult paljude) sihtrühmadeni. Probleemiks on aga mõnede sihtrühmadeni jõudmine juhul, kui kommuniqueeritud sõnum ei ole üheselt mõistetav või soovitud sihtrühm ei kasuta kanalit, mille kaudu sõnumeid edastatakse.

Kaasava eelarve projekti raames on kaardistatud kolm peamist sihtrühma: linnarahvas, Tartu Linnavolikogu liikmed ning Tartu Linnavalitsuse ametnikud (KEM kommunikatsiooniplaan... 2013). KEM kommunikatsiooniplaan sisaldab ka eesmärgi, mis on aluseks sõnumite loomisele.

Sõnumitega püütakse:

- a) kutsuda kodanikke osalema käesolevas projektis
- b) selgitada eelarveloogikat Tartu Linnavalitsuses

c) avaliku võimu teostamist lahti mõtestada (vt täpsemalt KEM kommunikatsiooniplaan juuni 2013)

Eesmärkide saavutamine sõnumite kaudu tähendab eelkõige informeerimist, kaasamist ja senise kriitika vähendamist. Kui aga sõnumid ei ole arusaadavad või kättedaavad, siis ei saa need ka eesmärkide täitmisele efektiivselt kaasa aidata. Probleemide ja vajaduste täpsemaks kaardistamiseks kavatseme läbi viia ekspertintervjuu ideede autoritega, kes on üks osa linnakodanikest ja kelle kaudu me saaksime informatsiooni senise kommunikatsioonitegevuse efektiivsuse kohta.

Olulise sihtgrupina tuleb silmas pidada ka kaasava eelarve ekspertgrupi liikmeid, kelle ülesanne on välja pakutud ideid kõlbulikeks või vastupidi, mittekõlbulikeks (teostamatud) tunnistada. Selleks, et kaasava eelarve projekt oleks edukas ka otsustajate poole pealt, on vaja eksperte motiveerida ja neile selgitada projekti enda ja nende objektiivse otsustustegevuse olulisust. Siit tuleneb vajadus kommunikatsioonitegevuseks ekspertgrupi suunas. Juhul kui sõnumid ei kõneta neid ja nad ei pea projekti vajalikuks, siis võivad nad järgmisel aastal keelduda projektis osalemisest või siis ei tee seda tööd mõtestatult ja tulevikku suunavalt. Leiame, et nende motiveerimiseks tuleks selgitada projekti kasulikkust erinevatele sihtgruppidele ning lisaboonust nende enda tööle tagasiside saamiseks (ideede kaudu selgub, missugused probleemid Tartu linnas eksisteerivad ja vajavad lahendust). Käesoleva aine raames kavatseme läbi viia ka ekspertintervjuu ekspertgrupi liikmetega, et teada saada, mis neid motiveerib projektis osalema ja mida võiks teisiti teha.

4.3. Organisatsiooni sõnumid siht-ja sidusrühmadele avalikes kommunikatsioonimaterjalides

Tartu Linnavalitsuse on loonud eraldi alamlehe kaasava eelarve projekti tarbeks. Esialgne sõnum oli seal kutsuda üles inimesi oma ideid välja käima, nt “Hea tartlane! 140 000 eurot ootab Sinu ideed!” (http://www.tartu.ee/?page_id=24646&menu_id=2). Eesmärk on eraldi veeblihele kaudu selgitada projekti olemust ning üles kutsuda inimesi aktiivseks osaluseks.

Pressiteadete sõnumid sisaldavad peamiselt informatiivset sõnumit: mis projektiga on tegu, kellele see on suunatud ning missugused on vahetulemused (nt “Tartu kaasava eelarve raha kasutamiseks esitati 158 ideed”).

Sõnumite efektiivsust mõjutavad aspektid

Meediumide vaatenurgast lähtuvalt on oluline teada sihtrühmade poolt kasutatavaid kanaleid. Kui nt noored on harjunud informatsiooni ammutama facebook-i kaudu ja pensionärid ajalehe kaudu, siis on oluline, et suunatud sõnumid jõuaksid õigetesse kanalitesse. Samuti on oluline silmas pidada erinevate sihtrühmade huvisid. Ehk ei ole Tartu noored kuigi innukad Tartu Linnavalitsuse kodulehekülje jälgijad? Sellisel juhul on kaks võimalust: kas kommunikeerida oma sõnumeid lisaks veebilehele ka teiste kanalite kaudu (üldiselt kasutabki Linnavalitsus erinevaid kanaleid korraga) või muuta veebileht noorte jaoks atraktiivseks mõne viite või tähelepanu tõmbava tegevuse kaudu (nt QR koodi kasutamine plakatitel, mis asuvad avalikus linnaruumis).

Üldjoontes tuleks kasutada eelarve piires võimalikult paljude erinevate meediumide tuge, et oma sõnumeid sihtgruppideni viia. Kui eelarve ei luba tasulist reklaami raadiosse või telesse osta, siis on hea mõte püüda spontaanselt oma tegevusega meedia huvi. Kaasava Eelarve projekti vastu on huvi tundnud Tartu Postimees, EPL, Kanal2, TV3, Vikerraadio ja raadio Kuku. Need aga haaravad erinevaid sihtgrupe, mis ongi avalikkuse informeerimise väljund. Loomulikult on siinjuures oluline analüüsida meediatekstide sisu. Järgmiste kodutööde raames kavatseme ise läbi viia ulatusliku meediamonitooringu ning uurida, kas neil on ka varem endal tehtud meediamonitooring (juhendaja sõnul peaks neil üks monitooring olemas olema). Hea oleks võrrelda nende analüüsi meie meediamonitooringu analüüsiga.

Sisu poole pealt pean oluliseks jälgida sõnumite täpsust ja selget sõnastust. Arusaamatuid ja kontekstist väljaspool asuvaid lauseid on keeruline konkreetse projektiga siduda, mistõttu on oluline viidata sõnumis nii eesmärkidele kui ka sõnumi edastajale. Kui projekti raames edastatakse mitu järjestikust sõnumit, siis tuleks viidata ka eelnevale, nagu Linnavalitsus oma plakatil kavatseb teha. Sõnumid peaksid seejuures olema teineteisega harmoneeruvad ja teineteist toetavad. Kui eelnevaid näpunäiteid arvesse võtta, siis peaksid ka sõnumid sihtrühmadeni süsteemsel kujul kohale jõudma.

Siiski võib öelda, et kui sihtrühmad on ükskõiksed, siis on nende tähelepanu puudmine keeruline ja aeganõudev. Lisaks ükskõiksetele kodanikele leidub sihtrühmade seas ka nii-öelda arvamusiidreid, kes mõjutavad tugevalt oma tutvusringkonna teadmisi ning arvamusi. Arvamusiidrid võivad aga osutada nii motiveerivaks jõuks kui ka kriitikuteks. Esimesed neist

toetavad Tartu Linnavalituse sõnumite “päralejõudmist” ning eesmärkide täitumist, teised aga on pigem umbusu loojad ning usaldusväärse (Linnavalitsuse vastu) õõnestajad.

Eelnevate näitete põhjal ongi oluline kaardistada kodanikud võimalikult väikesteks sihtrühmadeks ning läbi kaaluda nende võimalikud hoiakud kaasava eelarve projekti suhtes. Kui sihtrühmad on kaardistatud ja nende võimalikud hoiakud samuti, siis on sealt edasi võimalik neile suunatud sõnumeid konstrueerida. Kui Linnavalitsus pöörab tähelepanu vaid aktiivsetele kodanikele ning jätab tähelepanuta kriitikud ja rahulolematud kodanikud, siis mõjutab selekteerimine kogu projekti mainet pigem negatiivselt. Kui aga kõigele on peensusteni mõeldud, siis on võimalik ilmselt ka kriitikute kaudu tehtud vigu leida ja parandada ning seeläbi nende heakskiitu võita.

Kokkuvõte

Peamised väljakutsed ja probleemid, mille ees organisatsioon täna seisab

Mittekommunikatiivsed:

- Linnavalitsuse struktuur (sisekeskkond): jäik ning killustatud, osakondi on mitu ning need asuvad üksteisest üsna eraldi nii tegevustelt kui ka geograafiliselt. See raskendab organisatsiooni sisekommunikatsiooni toimimist.
- Kohalike omavalitsuse valimised (väliskeskkond): ideeliselt võib kogu linna ideoloogia muutuda iga nelja aasta tagant, mistõttu on raske pikaajalisi strateegiaid kirja panna, kuna prioriteedid võivad muutuda üsna kiiresti.

Kommunikatiivsed:

- Linnavalitsuse kuvand sõltub suuresti ka sellest, milline on võimul oleva partei või poliitilise jõu maine; olenemata sellest, et linnaametnikud on samad. (Väliskeskkond)
- Kaasava eelarve projekti tehakse 2013. aastal esimest korda – keeruline on ette ennustada linnakodanike reaktsioone või aktiivsust eelarve otsustes kaasa rääkimises. (Väliskeskkond).
- Linnavalitsuses ei ole otseselt ette nähtud sisekommunikatsiooniga tegeleva inimese ametipositsiooni; hetkel vastutab selle eest avalike suhete osakonna teabeteenistuse juhataja muude ülesannete kõrvalt. (Sisekeskkond).

Siht- ja sidusrühmade analüüsi tulemustest johtuvad järeldused, mida organisatsiooni kommunikatsiooni edasisel korraldamisel arvesse võtta

Kuna kaasava eelarve projekt toimub esimest korda, siis on järgnevad probleemid hetkel hüpoteetilised ja baseeruvad meie esmastel kokkupuudetel organisatsiooni ja projektiga.

Sihtrühm	Järeldus/ probleem	Probleemi põhjus	Probleemi tagajärg
<i>Linnarahvas</i>	<p>1.Etteaimamatu reaktsioon või aktiivsus eelarve osas kaasarääkimisel.</p> <p>2.Rahva usalduse puudus protsessi läbiviimisesse (kas rahva hääl ikka loeb?).</p>	<p>1.Kaasavat eelarvet ei ole varem Tartus (ja Eestis) tehtud.</p> <p>2.Usaldamatus linnavalitsuse kui poliitilise jõu suhtes? Meedias tõstatatud autentsuse küsimused.</p>	<p>1.Negatiivne suhtumine taolisesse (ja ka tulevastesse) projekti(desse); madal osalusaktiivsus, osavõtmatus.</p> <p>2.Vt. punkt 1</p>
<i>Linnavalitsuse ametnikud</i>	Teevad kaasava eelarve projekti põhitöö kõrvalt.	Linnal pole ressursse, et palgata projektile eraldi koordinaator/ läbiviijad.	Projekt ei täida oma täielikku potentsiaali; väsinud ametnikud, kes ei pruugi tahta taolist projekti enam läbi viia.
<i>Ekspertgrupp ideede arutlusel</i>	Võimalik vähene seotus terve projektiga; kokkupuude ainult väikese osaga kogu protsessist.	Linna ressursside puudumisel ei pöörata tähelepanu ja aega ekspertide kaasamise ja motiveerimisse.	Ekspertide vähene motiveeritus tulla välja parimate lahendustega; keeldumine järgnevates projektides osalemast.

Ettepanekud edasiseks kommunikatsiooniks

Meie näeme, et strateegiline kommunikatsiooniplaan saab tõmmata tähelepanu esimese strateegia kitsaskohtadele, neid analüüsida ning omapoolseid lahendusi pakkuda, et tulevikus veelgi parem kaasava eelarve projekt läbi viia.

Võttes kokku kõik sihtühmi puudutavad probleemid, siis kommunikatsioon on nende puhul ilmselt üheks vähestest lahendustest. Linnale ressursse juurde tekitada keeruline, küll aga saab suhelda aktiivsemalt ekspertidega ja võtta kasutusele paremaid motiveerimistehnikaid nii nende kui linnaametnike puhul. Linnarahva suunas tuleb aga rakendada erinevaid reklaami- ja PR-tehnikaid, kus ühest küljest on võimalik kaasata rohkem elanikke eelarveprotsessi ja teisalt on võimalik ümber lükata meediast läbi käinud ideid, justkui rahva ideed tegelikult

rakendust ei leiagi, vaid et linnal on juba plaan olemas, mida ehitada. Seega mängib kommunikatsioon üsna olulist rolli taolise projekti läbiviimisel.

Antud ülesande puhul on esmalt mõistlikum alustada esmase strateegia analüüsist, sealt edasi liikuda linnavalitsuse ametnike ja ekspertide suunal ning esmase projekti lõppedes (hääletus toimub novembri lõpus) saab teha konkreetsemaid ettepanekuid selles osas, kuidas paremini kaasata ka linnarahvast nii, et esiteks toimuks taolisi projekte veel ja teiseks, kuidas kaasata linnaruumi kujundamisse veelgi enam inimesi, kes tahavad linnas muutusi ellu viia ja kes hoolivad Tartu linna käekäigust.

Lisa 3, Uurimiskava kommunikatsioonitegevuste hindamiseks

Astra Pintson-Käo, Elena Sipria-Mironov, Eliise Ott, Kai Reinfeldt, Kätlyn Metsmaa

Sihtrühmad

Tartu linnavalitsuse üldise kommunikatsioonistrateegia näeb ette kolme suuremat sihtrühma:

1. linnakodanikud (sh kultuuriauditoorium, akadeemiline kodanikkond, lastega pered, eakad, töötud) ja potentsiaalsed linnakodanikud (tudengid, Tartus õppivad noored);
2. turistid ja külalised
3. ettevõtjad ja investorid

Tartu linna kommunikatsioonistrateegias on sihtrühmade kaupa üles loetletud kõik suhtlusvaldkonnad ja neile vastavad põhisõnumid ning tehtud kokkuvõtte kõigist kommunikatsioonieesmärkidest. Kommunikatsioonistrateegias ei ole märgitud midagi sisemiste sihtrühmade ehk linnavalitsuse ja volikogu töötajate kohta. Kaasava eelarve kommunikatsioonis on teiseks oluliseks sihtgrupiks linnakodanike kõrval just linnaametnikud, kuna projekti läbiviimisel annavad oma panuse lisaks Avalike suhete osakonnale ka Rahandusosakond, Linnaplaneerimise- ja maakorralduse osakond, personaliteenistus ja volikogu. Kuna projekti viib läbi Tartu linnavalitsus, siis linnaelanike jaoks on n-ö „kõndivad osad KEMi (Kaasava Eelarve Menetluse) brändist“ kõik linnaametnikud; ka need, kes eelarvega otseselt seotud ei ole. Lisame siia juurde sidusrühma oma ala ekspertide näol, kelle arvamused ideede rakendamise osas ja nende kommunikeerimine võib osutada väga tähtsaks ses osas, kuidas rahvas mõistab KEM otsuste tagamaid.

Tartu linna kaasava eelarvemenetluse protsessist teavitamiseks ja kõigi osapoolte aktiivseks kaasamiseks on ASO ja e-riigi Akadeemia poolt välja töötatud kommunikatsiooniplaan. Prioriteetsem sihtrühm vastavalt kaasava eelarve kommunikatsiooniplaanile on linnarahvas: Tartu kodanikud, kodanikeühenduste esindajad, äriettevõtete esindajad, tudengid (eelkõige aga linna sissekirjutatud kodanikud). Teiseks sihtrühmaks on Tartu linnavalitsuse ja volikogu liikmed ning kolmandaks ideede analüüsimiseks kokku kutsutud eksperdid.

Vastavalt kommunikatsiooniplaanile on toimunud ka kommunikatsioon – peamine jõud on suunatud prioriteetsemale sihtrühmale ehk linnakodanikele. Tartu linna volikogule suunatud kommunikatsioon nõudis ja nõuab suuremat tähelepanu projekti alguses ja lõpus, mil vastavalt volikogu kaasava eelarve protsessi kavandas ning hääletuse lõppedes tulemuse kinnitab. Aktiivsem suhtlemine ekspertidega toimub enne töögrupi moodustamist ning ideede teostatavuse hindamise koosolekutel.

Kaasava eelarve kommunikatsiooniplaan sisaldab eesmärgi, mis on aluseks sõnumite sisule:

- a) kutsuda kodanikke osalema käesolevas projektis;
- b) selgitada eelarveloogikat Tartu Linnavalitsuses;
- c) mõtestada lahti avaliku võimu teostamist.

Vastavalt eesmärkidele ning eelpool kirjeldatule kaardistaks meie sihtrühmi järgnevalt:

1. Linnakodanikud (väline sihtrühm)
2. Linnaametnikud (sisemine sihtrühm)
3. Ideede analüüsimise eksperdid (sisemine sihtrühm)

Kuna kaasava eelarve projekt leiab 2013. aastal aset esimest korda, siis ei ole linnavalitsusel tehtud analüüse ega eelnevaid uuringuid sihtrühmade kohta.

Edasise strateegia koostamiseks on seega oluline teada, kuivõrd hästi on info KEMist linnaelanikele jõudnud. Samuti on tähtis välja selgitada, mida ja kui hästi teavad linnaametnikud KEMi protsessist. Järgmise aasta kommunikatsiooni täpne planeerimine eeldab kõige efektiivsemate infokanalite tuvastamist ning sihtgruppe kõnetavate sõnumite loomist.

Uurimisküsimused:

Teades, et meie eesmärgiks on luua KEM tuleviku jaoks uuem ja parem kommunikatsioonistrateegia, mis hõlmaks nii organisatsiooni välimisi kui sisemisi sihtrühmi, sõnastasime järgnevad uurimisküsimused:

- Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist?
- Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?

- Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivseimad?
- Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?
- Millised on strateegiad kaasamaks projekti linnaametnikke?
- Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja –praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?
- Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?
- Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEMi kommunikatsiooni juures?

Nendele uurimisküsimustele vastuse leidmiseks on kõige parem kasutada kvalitatiivseid uurimismeetodeid ehk uurida just konkreetselt hetkel töötava kommunikatsioonistrateegia sisulist poolt. Lisaks kombineerime juurde ka mõne kvantitatiivse uuringumeetodi.

Uurimisstrateegia

Strateegiaplaani koostamiseks on meil plaanis viia läbi erinevaid sihtrühmade uuringuid kasutades nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Katrin Niglase (1999) poolt läbi viidud uurimusest selgus, et paljudes praktilises uurimistöös kasutatakse meetodite kombineerimist. Niglase (2004) hinnangul on õigem rääkida paljudest uurimisstrateegiatest, mitte ühest või kahest puhtast meetodist.

Nii oleme ka meie valinud kombineerimise tee, keskendudes enim aga siiski kvalitatiivsetele meetoditele, et uurida strateegiat ja selle tulemit sügavuti, et hiljem koostada uus ja loodetavasti parem strateegia. Praktikast aga ei saa alati põhjanevate järelduste tegemiseks kasutada vaid kvalitatiivseid meetodeid, mistõttu kombineeritakse tihti mitmeid paradigmasid. (Daymon & Holloway 2011: 105) Et saada sisulisele juurde ka numbreid, lisame ühe kvantitatiivse meetodi.

Kvalitatiivsed uurimismeetodid

Kvalitatiivne uurimisviis on oma olemuselt mitteamvulistel väärtustel põhinev interpretatsioon, pakkudes uuringutulemuste tõlgendamisevõimalust. John Creswelli (1998) järgi on kvalitatiivuuringu protsess, mille eesmärgiks on uurida sotsiaalset või inimestega seotud probleemi ja nähtustest aru saada. Denzin ja Lincoln (2005) rõhutavad läheduse aspekti – selleks, et tähendusi võimalikult täpselt edasi anda, peab uurija jõudma nähtusele võimalikult lähedale, viibima selle loomulikus keskkonnas. Kvalitatiivset uuringumetoodikat rakendatakse nii ettevõtluskeskkonnas kui avalikus sektoris selleks, et saada vahetut infot teatud sihtrühma(de) esindajate mõttemallide ja/või käitumise kohta, ilma et vastajaile oleks seatud mingeid raame (Vihalemm 2013). Seega on need meetodid meie uuringu jaoks kõige sobivamad.

Kuigi kvalitatiivsed uurimismeetodid ei võimalda teha suuri üldistusi ja anda suuri inimrühmi hõlmavaid ülevaateid (näiteks tuua välja statistilist esinemissagedust vms), võimaldab see lähenemisviis nähtusi tõlgendada ja tähendusi luua.

- **Ekspertintervjuu**

Intervjuu on kvalitatiivuuringutes laialdaselt kasutatud meetod. Intervjuud võib laiemalt defineerida kui vestlust (Laherand 2008) ning meetod sobib erinevate sotsiaalsete rühmade subjektiivsete vaatenurkade uurimiseks. Stokes (2003) toob välja, et intervjuu võimaldab täpsustada uuritava sihtgrupi käitumismaneeri. Sagedasti kasutatava süvaintervjuu kaudu saab fokuseeritult uurida kindlat teemat, kus eesmärgiks on tähenduste ja põhjuste otsimine (Lobe et al 2007). Lisaks süvaintervjuule kasutatakse sagedasti ekspertintervjuud, kuid ka semi-standardiseeritud ja narratiivset intervjuud.

Ekspertintervjuud on oma ala asjatundjatega tehtud intervjuud, kus kus küsitakse eksperdi hinnanguid, prognoose, jms mingi ala, olukorra ja edasiste arengute jms kohta. Ekspert on isik, kes on vastutav teatud lahenduste, strateegiate, poliitikate rakendamise, arendamise või kontrolli eest või isik, kellel on ligipääs otsustusprotsessidega seotud isikutele ja gruppidele. (Meuser & Nagel Vihalemm 2013 kaudu).

Meie uuringus teeme ekspertintervjuu Tartu linnavalitsuse Avalike suhete osakonna Teabeteenistuse juhatajaga Lilian Lukkaga, kes on KEMi kommunikatsioonitegevuste üks

peavastutajaid. Intervjuu eesmärgiks on olemasoleva kommunikatsioonistrateegia tagamaid pisut paremini tundma õppida ning kaardistada ka senised ressursid ning võimalikud tulevikuplaanid sarnase projektiga.

Intervjuu leiab aset detsembris 2013, kui esimene KEM projekti kommunikatsioon on lõpusirgel või lõppenud – nii on võimalik vaadata tagasi kogu protsessile ning saada ülevaade ka projekti tulemustest (hääletajate aktiivsus jms) – saab kaardistada nii hästi läinud asjad, kui ka need, mis võiksid järgmisel korral olla paremini.

- **Fookusgrupiintervjuu**

Pattoni (2002, Laherand 2008 kaudu) definitsiooni järgi on tegemist semistruktureeritud intervjuuga, mis viiakse läbi rühma inimestega konkreetsele temale keskenduses. Sellist andmekogumisviisi peab Patton tõhusaks ka selle tõttu, et meetod võimaldab mingil määral kontrollida andmete kvaliteeti – arutelus osalejad tasakaalustavad üksteise st et valed või äärmuslikud vaated heidetakse grupis kõrvale. Samas on oht, et grupi survet või kriitikat kartes ei taheta oma arvamust välja öelda. Fookusgrupiintervjuu sobib uuritava sihtgrupi hoiakute, arvamuste ja käitumise uurimiseks (Stokes 2003). Fookusgrupi meetodi puhul on oluline interaktsioon osalejate vahel ning uurija väljakutseks on rühma liikmeid julgustada ja jälgida diskussiooni inimeste vahel (Olafsson et al 2013).

Fookusgrupiintervjuud viime läbi ideid esitanud linnakodanikega ja ideid hinnanud ekspertidega. Ideede autoritega läbiviidava fookusgrupiintervjuu eesmärgiks on välja selgitada, kuidas linnakodanikud tajusid kaasava eelarve menetlust. Uurime, kuidas ideid esitanud inimesed mõistavad kogu kaasava eelarve protsessi – milliseid osasid nad protsessis eristavad, kuidas hindavad nende läbipaistvust ning kui arusaadav kogu protsess nende kui osalejate jaoks on. Intervjuu kaudu saame teada, kui efektiivne oli linnarahvale suunatud kommunikatsioon – millistest kanalitest infot saadi.

Idee esitanutega läbiviidav fookusgrupp leiab aset novembri teises pooles ning selles osaleb 5 oma idee esitanud linnakodanikku, kes viibisid ka 19. novembril toimunud ideede tutvustusüritusel ning eeldatavalt oskavad oma arvamust jagada kõikide toimunud etappide kohta.

Ekspertidega läbiviidav fookusgrupiintervjuu eesmärgiks on teada saada, mida ideid hinnanud ekspertide jaoks tähendas osalemine kaasava eelarve menetlusprotsessis: kas ja kuidas muutis see protsess ekspertide käitumispraktikaid ning kas kuidas mõjutavad väljapakutud ideed

nende edasist tööd Tartu Linnavalitsuses. Fookusgrupp ekspertidega on kavas läbi viia detsembri esimesel nädalal.

- **Vaatlus ja osalusvaatlus**

Vaatluse eesmärgiks on leida konkreetsetes kontekstis ja tegevuses tähenduslikke mustreid ning sobib mitteverbaalsete käitumisjooniste uurimiseks (Lobe et al 2007). Laherand (2008) peab vaatlust sobivaks meetodiks tänu sellele, et interaktsiooni vaadeldakse uuritava loomulikus keskkonnas. Vaatlus on efektiivne nendes olukordades, mis muutuvad kiiresti ja on raskesti ennustatavad. Vaatlused saab laiemalt liigitada kaheks: mitteosalev vaatlus, kui uurija ainult vaatleb konkreetse situatsiooni või inimesi ning osalusvaatlus, mille käigus uurija ise osaleb situatsioonis või grupi tegevustes, kogub andmeid ja analüüsib neid. Vaatluse jooksul tehakse märkmeid, salvestatakse videoid ja helisid, tehakse fotosid ning hiljem andmeid analüüsitakse (Lobe et al 2007). Vaatluse ohuks võib olla uurija subjektiivsus, vähesed eelteadmised ja mitteneutraalne olukorra tõlgendamine, osalusvaatluse puhul liigne sekkumine.

Meie kasutame uurimistegevustes nii vaatlust kui osalusvaatlust. Vaatlejatena osaleme ekspertide töörühma koosolekul, osalusvaatlust teostame kahel ASO kommunikatsioonikoosolekul ning ideede tutvustusüritusel. Samas jääb primaarseks ikkagi vaatlus, mitte osalus – *the observer-as-participant* (Laherand 2008). Ekspertide töörühma vaatlus annab infot, kuidas toimus ideede valikuprotsess, ASO koosoleku vaatluse kaudu saame teada, kuidas toimub kaasava eelarve erinevate etappide kommunikeerimine, tutvustusüritusel vaatleme, kuidas on see korraldatud ning kas valitud formaat õigustab end.

- **Diskursuseanalüüs**

Massikommunikatsiooniteoreetik McQuail (2000) toob välja, et diskursusanalüüs sobib teksti sügavamate tähenduste analüüsimiseks, kuna võimaldab pöörata tähelepanu ka peidetud sisule. Ta lisab, et analüüsimeetodi eeliseks on võimalus siduda see üldisema sotsiokultuurilise taustaga, mis asetab kvalitatiivse uuringu tulemused laiemasse konteksti.

Kavatseme uurida meedias avaldatud kaasava eelarve tekstide ja *on-line* keskkonnas avaldatud kommentaaride modaalsust ja tonaalsust. See aitab mõista sihtgrupi suhtumist ja annab laiemalt teada informeerituse astet. Selleks on plaanis detsembris läbi viia meediamonitoring, et kaardistada kajastused KEM protsessist ja mõnevõrra ka nende tonaalsust – lisaks uurime, millele keskendutakse (poliitika, linna heakord, hääletamine vms), kui kajastatakse kaasava eelarve temaatikat. Meediamonitoringut viime läbi jooksvalt

novembri ja detsembri kuus, lõpetame peale volikogu otsuse teatavaks tegemist linnakodanikele.

Kvantitatiivsed uurimismeetodid

Erinevalt tähendusi otsivatest ja tõlgendusi pakkuvatest kvalitatiivsetest meetoditest on kvantitatiivsete uurimismeetodite eesmärgiks anda arvulistes andmetes sisalduvat numbrilist informatsiooni. Andmeid analüüsitakse statistilise analüüsi võtteid kasutades (aritmeetiline keskmine, korrelatsioon, T-test, Hii-ruut jne) (Laherand 2008). Sotsiaaluuringute kontekstis on kvantitatiivne lähenemine seotud põhiliselt ankeetide ning eksperimentidega, s.t. eelstandardiseeritud, uurija poolt koostatud indikaatoritega andmekogumiseks ning andmete hilisema statistilise tötlusega. (Vihalemm 2013). Selle uurimisviisi eesmärgiks on saada võimalikult objektiivsed ja laialdased andmed, mis võimaldavad uurida põhjuslikke seoseid. Paljud kvantitatiivsed uuringud tuginevad küsimustikel ning tulemuste valiidsus sõltub respondentide ja uurija ühesugusest küsimuste tõlgendamisest (Olafsson et al 2013).

- **Standardiseeritud küsitlus (intervjuu)**

Üks peamisi kvantitatiivseid meetodeid on formaliseeritud ehk standardiseeritud küsitlus. Standardiseeritud küsitlus sobib meetodina uuringutes, mille eesmärgiks on statistilise andmete kogumine ja ülevaate koostamine (Masso 2011). Tulemuste esitamisel vastused summeeritakse ning presenteeritakse arvuliste väärtustena, mis minimaliseerib uurija mõju uuritavatele (Lobe et al 2007). See, kas standardiseeritud meetod on efektiivne, sõltub paljuski uurija eelteadmistest ja oskusest vajalikke küsimused formuleerida.

Standardiseeritud miniküsitlusega soovime oma uuringus välja selgitada kui paljud tartlased on teadlikud kaasavast eelarvest ning milliste kanalite kaudu informatsioon nendeni jõudis. Küsitluse viime läbi tänavaküsitlusena (juhuvalim). Vastuseid analüüsides saame teada, kui paljud vastanutest on kuulnud Tartu linna kaasava eelarvest ning millisest kanalist nad informatsiooni said. Küsitluse viime läbi novembri lõpus st enne ideede hääletamist. See annab võimaluse kaasavat eelarvet ennast, välja valitud ideid ja hääletust reklaamida.

Küsitluse viime läbi ka linnavalitsuse töötajate seas saamaks teada, kui hästi on linnavalitsuse sisemised sidus- ja sihtgrupid informeeritud kaasavast eelarvemenetlusest. Selleks moodustame juhuvalimi erinevatest linnavalitsuse osakondadest ning nende töötajatest.

Valimite moodustamine

Erinevate meetodite kasutamiseks ja erinevatele uurimisküsimustele vastuse saamiseks kasutame strateegias erinevaid valimi moodustamise meetodeid, nii tõenäosuslikke kui mittetõenäosuslikke. Selleks, et konkreetse populatsiooni suhtes kindel olla, peab andmed olema kogutud kõikidel juhtudel lähtuvalt uurimisküsimustest. Kuna harva on võimalik katta kogu populatsioon, tuleb rahulduda vähendatud alam-valikuga. Võimaluse korral tuleks kõigepealt lähtuda uurimisküsimustest ja alles siis võimalikust juurdepääsust. Valimi koostamise peamine eesmärk on valida populatsioonist grupp sellisel viisil, et nende elementide kirjeldus vastaks täpselt sellele populatsioonile, millest nad on valitud.

- **Lühiintervjuude** läbiviimisel (nii linnakodanike kui linnavalitsuse töötajate puhul) kasutame juhuvalimit st tegemist on käepäraste elementide valikuga, mille puhul kujuneb valim kättesaadavatest isikutest, st indiviidide otsimise ja valiku planeerimise protsess puudub (Tooding 1999:168). Babbie (2004) järgi on tegu olemasolevate subjektidepõhise valimiga. Me esitame küsimused juhuslikult valitud respondentidele (tänavaküsitlus) Nii Tooding (1999) kui Babbie (2004) leiavad, et kuna tegemist on juhuvalikuga, ei pruugi tulemus alati õiget hinnangut üldkogumi suhtes anda, ent paremat võimalust kvantitatiivuuringuteks meie meelest ei leidu. Küsime lisaks kaasava eelarve projektile ka informandi vanust, et hiljem erinevad vanusegrupid ja neile iseloomulikud informatsiooni saamise/hankimise kanalid välja tuua (kui iseloomulikke jooni eksisteerib). Küsitluse soovime kaasata vähemalt 100 Tartu linna elanikku.
- **Fookusgrupi** valim moodustatakse ekspertvaliku teel, mis baseerub täielikult subjektiivsel valikul – populatsiooni uurimiseks valitakse eksperdi arvamuse kohaselt uurimisobjekti suhtes ideaalsed esindajad. Reeglina kasutatakse ekspertvalikut kvalitatiivsete uurimismeetodite puhul (Tooding 1999:167). Fookusgrupis osalemine on vabatahtlik.

Ekspertide fookusgrupi valim moodustub järgmiste kriteeriumide alusel:

- 1) Ekspertid, kes on osalenud rohkem kui ühel koosolekul
- 2) Ekspertid tegutsevad teineteise suhtes erineval ametialal (mitmekesiste vaadete ja arvamuste kuvamiseks)

- 3) Ekspertid, kes osalevad ka ideede tutvustamise üritusel (soovime informatsiooni ka ideede tutvustamise protsessi kohta, kus eksperdid võtavad samuti sõna)

Ideede autorite fookusgrupi valim moodustub järgmiste kriteeriumite alusel:

- 1) Kodanikud, kes esitasid idee kaasava eelarve projektiks
  - 2) Osalemine ideede tutvustamise üritusel (kuna fookusgrupi küsimused hõlmavad küsimusi kõikide KEM-i protsesside kohta, sh ideede tutvustusürituse kohta)
- **Diskursuseanüüsiks** sobivad tekstid leiame läbi meediamonitooringu, võttes analüüsiks need artiklid ja lõigud, mis räägivad konkreetselt Tartu kaasava eelarve teemadel.
  - **Ekspertintervjuud** annab projektiga enim seotud isik ja eestvedaja, kes on projektiga algusest peale seotud olnud ning omab enim informatsiooni seoses KEMi kommunikatsiooniga.
  - **Vaatlus** leiab aset välja valitud ideede tutvustusüritusel, kus on kohal nii linnavalitsuse esindajad, ideede autorid, ideede analüüsimisel osalenud eksperdid kui ka linnarahvas, kuna üritus on avatud kõigile. Valimi moodustavad kõik kohal olevad sihtrühmad.

Lisa 4, Klientorganisatsiooni vaatlus

Astra Pintson-Käo, Elena Sipria-Mironov, Eliise Ott, Kai Reinfeldt, Kätlyn Metsmaa

Sissejuhatus

Tartu linn võttis esimese Eesti omavalitsusena järgmise aasta eelarvet koostades kasutusele kaasava eelarve (KEM), mis tähendab linnaeelarve investeringute ühe osa (1%) jagamise usaldamist linlastele. Kaasava eelarve protsessi esitasid tartlased 158 ideed, mille hulgast valisid eksperdid hääletusele 74 ideed. Eksperdid lähtusid otsuse tegemisel idee teostatavusest: kas idee on ellu viidav 140 000 euroga 2014. aasta jooksul ning kas tegemist on investeringuga. Alates 2014. aastast alustatakse kaasava eelarvega juba kevadel ning viiakse see sünkrooni linnaeelarve koostamise protsessiga.

Meie rühma eesmärgiks on luua kaasava eelarve protsessi tuleviku jaoks uuem ja loodetavasti parem kommunikatsioonistrateegia, mis hõlmaks nii organisatsiooni välimisi kui sisemisi sihtrühmi. Oma uurimistegevustes kasutasime erinevaid etnograafilise uurimuse meetodeid, sh vaatlust ja osalusvaatlust. Osalusvaatlust teostasime Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna (ASO) kommunikatsioonikoosolekul (kahel korral) ning vaatlejatena osalesime ekspertide töörühma koosolekul ja ideede tutvustusüritusel. Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakonna koosoleku vaatluse kaudu saime teada, kuidas toimub kaasava eelarve erinevate etappide kommunikatsiooni protsess. Ekspertide töörühma vaatluse eesmärgiks oli saada infot selle kohta, kuidas toimus ideede valikuprotsess. Ideede tutvustusüritusel vaatlusime, kuidas on see korraldatud ning kas valitud formaat õigustab end.

Käesolevas aruandes kirjeldame nelja vaatlust, detailsemalt analüüsime novembris toimunud KEM ideede tutvustusüritust. Vaatluste teel saadud informatsiooni kasutame eesmärgiga kirjeldada ja analüüsida külastatud keskkondi, olustikus toimunud tegevusi ja osalenud inimesi. Meetodina võimaldas etnograafiline uurimus meil koguda informatsiooni esmaallikast, personaalselt ja vahendamata ning tõlgendada tähendusi, mis loomulikus keskkonnas viibijatel võisid jääda teadvustamata.

1. Vaatlusprotsessist üldiselt

Esimene osalusvaatlus toimus 14. oktoobril 2013 ASO koosolekul (Jaani 7) ning kestis tund aega. Arutleti, kuidas eksperdid saavad kõige efektiivsemalt laekunud ideede sobivuse üle otsustada. Teiseks teemaks oli ideede tutvustusürituse korraldamine, kus peamiselt arutati formaadi ja struktuuriga seotud küsimusi. Toimunud koosolekut võib käsitleda etnograafilise uurimuse seisukohast osalusvaatlusena, kuna see kombineeris meie rühma liikmete vaatlust ja osalemist. Nii oli meie rühma liikmetel tõeliseks väljakutseks koosoleku ajal sõna võtta ja omapoolseid ettepanekuid esitada. Koosoleku osalusvaatluse tulemusena oli võimalik jälgida ja võrrelda, kuidas vastuvõetud otsuseid hiljem ellu viiakse.

Teine osalusvaatlus toimus 6. novembril samuti ASO koosolekul ASO majas, Jaani 7. Koosolek kestis ligi poolteist tundi ning põhilisteks teemadeks olid hääletuskampania, selle sõnumite ja kanalite ülevaatus. Enim aega võttis hääletuskampania *slogani* väljamõtlemine.

Koos mõtlesime ideid *slogani* jaoks, lõpliku idee käiski välja üks vaatljatest. Lisaks vaadati üle laekunud ideede tabel, et parandada ideede sõnastust ja teha see kokkuvõtva esituseks ekspertgrupile. Lisaks räägiti veel ideedeürituse korralduslikust ja sisulisest poolest.

Kolmas oli ekspertrühma ([moodustatud Tartu LV korraldusega 24.09.2013](#)) koosoleku vaatlus, mis toimus 19. novembril 2013 Tartu linnavalitsuse ASO ruumides (Jaani 7) ning kestis kolm tundi. Teemaks oli KEM protsessi raames esitatud ideede teostatavuse ja maksumuse hindamine. Koosolekul osalesid erinevate tegevusvaldkondade eksperdid, vaatljateks olid meie rühma kaks liiget. Ettepanekute süstematiseerimise ja ekspertarvamusega varustamise etapil oli meil võimalik jälgida ning analüüsida, kuidas ja millises olustikus valiti välja ideid, mis pääsesid lõpphääletusele.

Neljas vaatlus toimus 19. novembril Tartu Loomemajanduskeskuses (Kalevi 17) ajavahemikus 17.30-19.00, kus toimus KEM ideede tutvustusüritus (Lisa 3). Avaliku ürituse eesmärgiks oli tutvustada KEM hääletusele minevaid ideid ning anda võimalus esitajatel oma idee kaitseks ja täpsemaks tutvustamiseks sõna võtta. KEM ideede tutvustusüritus oli ASO kommunikatsioonitavade seisukohalt nii korraldajatele kui ka osalejatele uudne ja katseline formaat. Kui kolme koosoleku vaatlus toimus harilikus ja loomulikus keskkonnas, siis ideede tutvustusüritus toimus lavastatud keskkonnas ja seetõttu oli eksperimenditaalse iseloomuga. Ürituse vaatlust viisid läbi kõik meie rühma liikmed, neli liiget olid üritusel osalejad ning üks liige jälgis toimuvat otseülekanne teel internetis. Kuna meie strateegia puudutab nii sisemisi kui ka väliseid sihtrühmi, siis tutvustusüritusel kohal viibinud rühmaliikmed jagasid omavahel ülesandeid järgmiselt: üks jälgis kohalviibinud eksperte, teine jälgis ideede esitajaid, kolmas korraldajate ja moderaatori tegevust ning neljas üldist olustikku ja keskkonda. Selline vaatlusülesannete jaotus võimaldas meil analüüsida toimunud tegevusi, osalenud inimeste käitumist detailsemalt. Lisaks saime vaadelda, kuidas ideede tutvustusüritus võis mõjuda linnakodanikele ja asjahuvilistele nii koha peal kui ka arvutiekraanil.

2. ASO koosolekute ja ekspertide töögrupi koosoleku toimumiskoha analüüs

2.1. Füüsilise keskkonna analüüs

Tartu Linnavalitsuse Avalike suhete osakond asub Tartu vanalinna alal, aadressil Jaani 7, ajaloolises Uppsala majas (rohkem infot: <http://www.uppsalamaja.ee/>). Maja on üsna väike ning interjööri puhul on alles jätud nii märke ajaloost kui ka side Tartu sõpruslinna Uppsalaga; kontoriruumid ei ole klassikaliselt steriilsed valged, vaid ajalooõhnguliste elementidega. ASO töötajate koosolek(ud) leiavad aset väikeses koosolekutepidamise ruumis. Maja külastaja võetakse assistent/sekretäri poolt vastu, suunatakse pisikesse garderoobinurgakesse, kuhu üleriidid panna ning edasi pakutakse teed/kohvi – võõrale on vastuvõtt ASO majja sõbralik.

2.2. Osalusvaatlus (ASO koosolek)

Vaatlajad: Astra Pintson-Käo, Eliise Ott

Teema: kaasava eelarve kommunikatsioon seoses ideede tutvustusürituse ja hääletusega

Toimumisaeg: 14. oktoober 2013 kl 16.00

Toimumiskoht: Jaani 7, Tartu (linnaavalitsuse avalike suhete osakond)

Osalejad: Indrek Mustimets, Lilian Lukka, Kristina Reinsalu, Astra Pintson-Käo, Eliise Ott

Tegevused:

Koosolekule hilines mõni minut Indrek Mustimets.

Magistrantide kui KEM kommunikatsioonis osalejate ja nende ülesannete tutvustus K. Reinsalu poolt.

- Koosolekul oli esimese teemana arutluse all ekspertgrupi järgmise koosoleku täpne toimumisaeg. Otsustati teha see 29.10.2013 kl 14.00-17.00. Arutleti veel selle üle, kuidas eksperdid saavad kõige efektiivsemalt ideede sobivuse üle otsustada. Hääletus parima idee valikuks planeeriti 25.11.2013-1.12.2013. Hääletusperiood sõltub suures osas sellest, kas programm hääletuse teostamiseks saab selleks ajaks valmis. Praeguseks selgus, et hääletusperioodi lükati edasi tehniliste lahenduste tõttu.
- Teiseks teemaks oli ideede tutvustusürituse korraldamine. Koosolekul räägiti täpsemalt planeeritava ideede tutvustusürituse struktuurist ja toodi välja järgmised aspektid:
  - Tutvustusürituse toimumiskoht ja –aeg. Üritus otsustati korraldada 19. novembri õhtul (kellaaeg täpsustub hiljem). Pakuti välja erinevaid toimumiskohti – Raekoja saal, TÜ raamatukogu. Arutati erinevate kohtade eeliseid ja nõrkusi, sh ruumi rendi summat. Sündmuse esimese sõnavõtjana nähti ekspertgrupi liiget, abilinnapea Raimond Tamme.
  - Sündmusest videoülekanne tegemise võimalus, et kõigil soovijatel oleks reaalajas võimalik vaadata üritust. Arutelu keskendus ülekanne tehnilistele nõuetele ja sobiliku kaameramehe leidmisele.
  - Moderaatori leidmine – pakutakse välja erinevaid kandidaate ja analüüsitakse nende sobivust ürituse läbiviimiseks (kes ei sobi poliitiliste vaadete, kes elukutses tulenevate kitsenduste tõttu jne). Üheks võimalikuks kandidaadiks pakuti välja Markus Toomperet, keda nähti edukalt esinemas ühel valimisdebatil.
  - Ideed ja slaidid tuleb eelnevalt süstematiseerida ja kategoriseerida nt Emajõega seonduvad ideed, pargid ja mänguväljakud jne. Meie ettepanek oli, et slaidide juurde võiks taustaks kõlada temaatiline muusika. Arutleti, kas on võimalik, et kõik ideede esitajad tutvustavad oma ideed? Kuna neid on piisavalt palju, siis on see liiga ajakulukas. Pigem valida välja konkreetset ideed ja võtta autoriga isiklikult ühendust. Probleem: paljudes andmetes puudus meiliaadress või ei olnud see kasutusel, alternatiivseks kanaliks jääb telefon. Sõna võiksid võtta ka ideid hinnanud eksperdid. Slaidid ideede kohta tuleb pärast tutvustusüritust panna kaasava eelarve koduleheküljele.

- Kommunikatsioon: sündmusele kutsutakse kohale televisioon, eelnevalt antakse välja pressiteade. Ekspertide otsuseid kommenteeritakse jooksvalt.
- Hääletamise kommunikatsioon: reklaamikampaania „Tule hääleta!“ (ainult tartlastele). Diskuteerimisteenaks kus ja kui kaua kampaaniat teha. Kanalitena kasutatakse Tasku reklaamekraani, raadiot, televisiooni, kodulehte ja Facebook’i, trükimeediat ja väliplakateid. Nii Lilian Lukka, Kristina Reinsalu kui ka Indrek Mustimets jäid eriarvamusele ajalehereklaami efektiivsuse osas. Arutleti plakatite kujunduse, suuruse, arvu jms üle.
- L. Lukka tutvustab eelnevaid kavandeid ja kanaleid (erinevas suuruses plakatid, ajalehereklaam). Kõik osalejad teevad ettepanekuid, milline võiks olla reklaami tekst (hüüdlause) plakatil, mis kutsub üles hääletama, et leida sobiv idee 140 000 euro kasutamiseks.

Koosolekul küsisime, missuguseid reklaamikanaleid nad on senini kasutanud ja kui palju neil on raha edasiseks reklaamitegevuseks. Vastuseks öeldi, et rahalisi ja muid ressursse on vähe. Soovitasime omalt poolt kasutada plakatitel QR-koodi, et ka nutitelefonide omanike tähelepanu püüda. Koosoleku õhkkond oli rahulik ja sõbralik. Suuri vaidlusi ei tekkinud ja sõnavõttudes tunti end võrdsetena.

Koosoleku lõppes orienteeruvalt kell 17.00

2.3 Osalusvaatlus (ASO koosolek)

Vaatlejad: Kätlyn Metsmaa, Kai Reinfeldt

Teema: kaasava eelarve kommunikatsioon seoses ideede tutvustusürituse ja hääletusega, ideede tutvustusürituse viimased kokkulepped ja detailid

Toimumisaeg: 6. november. 2013 kell 9.00

Toimumiskoht: Jaani 7, Tartu (linnaavalitsuse avalike suhete osakond)

Osalejad: Indrek Mustimets, Lilian Lukka, Kristina Reinsalu, Kätlyn Metsmaa, Kai Reinfeldt, hiljem ka Raul Veede

Tegevused:

Koosoleku peamiseks teemadeks olid hääletamisele minevate ideede üle vaatamine ja nende esitlemise viisi väljaselgitamine ning hääletuskeskkonna valmimine, ideede tutvustusürituse korraldamine ja selle reklaamimine ning hääletuskampaania visuaalsed lahendused

- Esmalt arutleti esitatud ideede üle – kuidas neid paremini ekspertide ja ideede esitluse jaoks grupeerida. Vaadati üle ideede sõnastus ja tehti märkuseid kohtades, kus näiteks kaks sarnast ideed kattusid. Koos leiti ideede tabelis probleemsed kohad ning pakuti välja lahendusi, kuidas järgmisel korral paremini kommenteerida ideed esitamise kriteeriume. Lisaks arutleti ideede visuaalset esitlust üritusel ning L. Lukka tõi näite slaidist, milline võiks tutvustusüritusel ideede slaidid välja näha. Slaidil oli näide Mathieseni pargist stiilis „enne ja pärast“ (arvuti abil tehtud rekonstruktsioon). Päris

sellisel kujul slaidid tutvustusüritusele ei jõudnud, vaid näidati allpool toodud kujundust.

5. Mathieseni pargi uuendamine

Mathieseni park asub Maarjamõisa linnaosas Lunini ja Puusepa tänava vahel ning on alguse saanud 1938. aastal metsandusprofessor Andres Mathieseni rajatud puukoolist. Ajalooline park väärrib kindlasti praegusest paremat olukorda. Valminud on ka pargiala projekt.

- Teise teemana tuli arutlusele konkreetne kampaania kutsumaks linnaelanikke hääletama. Räägiti läbi nii kanalid, mida kasutada (Tasku ekraan, Tartu Postimees, Tartu Ekspress, plakatid ja võimalikud artiklid, mida võiks kirjutada) ja välja käidi ka ideid tulevikuvõimalustest nt siseTV. Välja pakuti ka võimalus teha reklaami bussides, eksponeerida hääletusele minevaid ideid kaarsillal (sarnaselt on seal eksponeeritud erinevate linnade jõekallaste kasutust). Selleks vajalike „raamide“ olemasolu ja kasutamise võimaluse kohta tehti kohe päring linnavalitsuse ühte osakonda. Lõpliku otsust nende kasutamise kohta siiski ei langetatud.

- Enim energiat läks konkreetse sõnumi väljamõtlemisele, mille jaoks kutsuti appi meediaspetsialist Raul Veede. Arutluse all olid nii laused „Sina otsustad 140 000 euro saatuse!“ kui ka „Sina hääletad 140 000 euro kasutuse üle!“. Pika keskustelu ja ajurünnaku tagajärjel, kus kõik osalejaid oma ideid esitasid, jäi sõelale ühe vaatleja idee „140 000 eurot ootab Sinu otsust!“, mis oli inspireeritud ideede esitamise kampaania sõnumist „140 000 eurot ootab Sinu ideed!“ ja seega haakus kogu KEM protsessiga hästi. Allpool toodud näide plakatitest.

- Koosolekul tähendati, et gümnaasiume tuleks võtta eraldi tähtsa sihtrühmana. Seda just põhjusel, et tavaliselt on valimistel vanusepiiriks 18 eluaastat, kuid kaasava eelarve puhul on selleks 16 eluaastat. Et seda rõhutada, pakuti välja mõte gümnaasiumidesse üles pandavatele plakatitele robustselt peale kleepida valge silt, mis annab märku sellest, et just nüüd on ka noorematel võimalik oma hääl anda.
- Viimase suurema teemana arutati läbi ideede tutvustuurituse aeg, asukoht ja sisuline pool. Kuupäevaks määrati 19. november ja algusajaks kell 17.30 (et ka töötavad inimesed jõuaksid pärast tööpäeva lõppu kohale tulla) ning toimumiskohaks lepiti kokku Raekoja saal. Käidi välja mõtteid sisu osas – ideede autorite 1-minutilised ideede tutvustused, edasi teemade kaupa n-ö *workshopid* (pargid, tänavad, Emajõgi jne), kuhu külastajad enda soovide järgi minna võivad, ekspertide sõnavõttud jms Ürituse vaatlusel selgus, et nii *workshope* kui ekspertide kommentaare ei olnud.

Koosolek lõppes orienteeruvalt kell 10.50.

2.4 Ekspertühma koosoleku vaatlus

Ekspertide töögrupi II koosolek

Vaatlejad: Astra Pintson-Käo, Eliise Ott

Teema: Esitatud ideede teostatavuse ja maksumuse hindamine

Toimumisaeg: 29. oktoober 2013 kl 14.00-17.00

Toimumiskoht: Jaani 7, Tartu (linnaavalitsuse avalike suhete osakond)

Osalejad: 16 eksperti, Raimond Tamm, Lilian Lukka

Tegevused:

Kl 14.00 Koosolekul osalesid erinevate tegevusvaldkondade eksperdid. Alustati õigeaegselt, kuid 3 eksperti jäi hiljaks (10-20 min sõltuvalt eksperdist). Üks ekspertidest pidi koosoleku ajal ära minema, aga tuli umbes tunni aja pärast tagasi.

Üldine õhkkond ruumis oli sõbralik ja pingevaba. Füüsilist õhkkonda aitasid puhtana hoida kaks avatud akent. Kõrvalruumis oli ekspertidele valmis pandud kohv, küpsised ja õunad, mida käidi nii koosoleku alguses kui ka koosoleku kestel endale toomas. Selline liikumine häiris mingil määral koosoleku otsustusprotsessi, kuid usume, et arutlusest eemaldusid need eksperdid, kelle valdkonda parasjagu analüüsimisel olevad ideed ei kuulunud.

Raimond Tamm tutvustas lühidalt kokkusaamise eesmärki: jätkatakse varasemalt Lilian Lukka poolt grupeeritud ideede analüüsimist ja hindamist eesmärgiga välja selgitada need linlaste poolt välja pakutud ideed, mis pääsevad lõpphääletusele.

Tabel ideede lühitutvustusega projitseeritakse ekraanile, et töögrupis osalejad saaksid neid koos jälgida.

Kl 14.10 Ideede hindamine

Iga idee puhul hinnati, kas see mahub eelarve st 140 000 € sisse, kas tegemist on investeringuga, kas on teostatav 2014. aasta jooksul, kas pakutav objekt või tegevus on juba 2014. aasta eelarves või kavandatud lähiaastate eelarvesse? Olulised aspektid, millele teostatavuse hindamisel tähelepanu pöörati: kas kaasnevad ülalpidamis- ja hoolduskulud, millised on kaasnevad juriidilised probleemid nt maakasutus, kui objekt ei asu linna territooriumil.

Rohkem tähelepanu pöörati põhjendustele, miks esitatud idee hääletusele ei pääse. Kaaluti poolt- ja vastuargumente teostatavuse (vastavus linnaplaneeringuga, olemasolevate või vajaminevate kommunikatsioonide ja linnaelanikele olulisuse) seisukohalt.

- Kategooria „Emajõgi ja Anne kanal“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: idee liiga üldine, maaomandi küsimused;
- Kategooria „Hoonete ja ruumide remont“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: idee liiga üldine, ei ole investering.

- Kategooria „IKT“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: ei ole võimalik teostada selle eelarve juures, ei ole teostatav 2014. aasta jooksul.
- Kategooria „Jalgrattarajatised“ – ei ole ohutu, probleemiks talvine hooldus.
- Kategooria „Sport“ – vajab terviklahendusi ja koostööd paljude osapooltega, suured hoolduskulud.
- Kategooria „Purskkaevud ja kunstiobjektid“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: linnapea kullast kaju tegemine ei mahu eelarve sisse, ei sobi mõttudelt ega oma spetsiifika poolest, kehtivad planeeringud ei toeta ideed.
- Kategooria „Pargid“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: ei ole teostatav 2014. aasta jooksul, kehtiv detailplaneering ei võimalda.
- Kategooria „Teed ja tänavad“ – põhjendused, miks ei ole idee teostatav: ei ole teostatav 2014. a. jooksul, kehtiv detailplaneering ei võimalda, idee liiga üldine, ei ole Tartu linna territoorium.
- Kategooria „Uuringud ja koolitused“ – ei läinud arutelule, kuna ei ole investeering.
- Kategooria „Parendused“ (palgatõus, vaesus, tsarterlennud) – ei läinud arutelule, kuna ei ole investeering.

Kui esitatud idee oli liiga üldine või vajas täpsustust, lubas L. Lukka esitajaga ühendust võtta ja vormida (täpsustada, täiendada, natuke muuta) idee nõuetele vastavaks. Mõne esitatud idee kohta oli laekunud illustreerivaid või selgitavaid materjale, mida idee arutluse juures vaadati. Selgitused, miks idee ei sobi lubati avaldada Tartu kaasava eelarve kodulehel.

Kl 16.59 Koosoleku lõpp.

Üldised tähelepanekud

Ekspertid olid omavahel tuttavad ja suhtlesid seetõttu vabalt. Esines ka omavahelist sõbralikku kritiseerimist ning musta huumorit. Mitmel korral tehti nalja ka ideede kohta, mida üleliia ulmeliselt oli kujutluspildis kirjeldatud. Ainsana kutsus eksperte korrale Raimond Tamm, kes sundis eksperte idee sobivuse üle otsustades mõtlema üksnes kolmele kriteeriumile: selgelt piiritletud, eelarvesse mahtuv ning 2014. aasta jooksul teostatav. Samuti kutsus ta korrale kasutamaks ekspertide ühist aega ratsionaalselt, mitte liialt heietada ja idealiseerida.

Koosolekul kujunesid välja 3-4 aktiivsemat kõneisikut, kes võtsid peaaegu kõikide ideede arutlemise juures aktiivselt sõna. Osa eksperte võtsid sõna vaid siis, kui idee puudutas nende igapäevatööga seotud valdkonda. Mõned eksperdid võtsid väga minimaalselt kogu koosoleku jooksul sõna või ei rääkinud üldse mitte midagi. Kogu protsessi ajal näitas Lilian Lukka arvutist seinale ideid ja pani kirja otsuse ideede sobivuse/mittesobivuse kohta või märkis, et on vaja küsida idee autorilt lisainformatsiooni.

Vaatlejana märkasime ka ideede poolt ja vastu hääletamise mustreid. Kui alguses oli keskmiselt iga kuue jaatava otsuse järel üks eitav otsus, siis koosoleku viimases osas oli tendents pigem vastupidine (eitavaid otsuseid rohkem kui jaatavaid). Loomulikult võis see olla tingitud ideede kategooriatest (nt teostatavuse aspekt), kuid samas võis see väljenduda ka tänu väsimusele, mis pika koosoleku vältel oli tekkinud.

2.5 Kaasava eelarve ideede tutvustusürituse vaatlus

Kaasava eelarve ideede tutvustusüritus leidis aset 19. novembril Tartu Loomemajanduskeskuses ning oli eksperimentaalse iseloomuga, kuna Tartu linnavalitsus korraldas seda esmakordselt. Toimumiskoha valiku ja ürituse korraldamise protsessi saime jälgida nii kirj vahetuse kaudu organisatsiooni esindajatega kui ka koosolekutel vaatluse käigus. Ideede tutvustusürituse toimumiskoha valikus oli esialgselt kaks varianti:

Raekoja saal

ja

TÜ raamatukogu konverentsisaal

Nende kohtade eeliseid ja nõrkuseid sh ruumi rendi summat arutati ASO koosolekul, kus vaatlajatena osalesid kaks meie rühmaliiget ning eelistati ürituse toimumist Raekojas. Hiljem selgus, et Raekoja saal on 19. novembril broneeritud ning seetõttu valiti ürituse toimumiskohaks hoopis Tartu Loomemajanduskeskus (Kalevi 17 nn klaasverandaga maja). Koha valiku plussid on asukoht kesklinnas ja kiiresti arenev keskkond, mis on tartlastele armsaks saanud eelkõige selle tõttu, et pakub täna paljudele loomeettevõtjatele teostamisvõimalusi. Vaatamata sellele, et Tartu Loomemajanduskeskus on ürituste läbiviimiseks üsna populaarne koht ning asub kesklinna piirides, külastas enamus meie rühmaliikmetest seda esimest korda.

2.5.1 Füüsilise keskkonna analüüs

Loomemajanduskeskuse klaasverandaga maja on uus, värskest renoveeritud hoone, mis ulatub loomemajanduskeskuse hoovi ning seetõttu selle leidmine võis esmakülastajatel olla raskendatud.

Vaatluse käigus panime tähele, et esimene silt oli vaid ruumide sissepääsu juures ja Kalevi tänava poolt viiteid rohkem ei olnud. Hoones asuvad loomeettevõtete büroo- ja ateljeeruumid ning funktsionaalne saal, mis on hästi varustatud tehnikaga ning seetõttu võimaldas KEM ideede tutvustusüritust korraldada väga heal tasemel. Klaasveranda eesruumis olid mõned istumispingid ja riidenagid, nii said üritusel osalejad oma üleriided sinna jätta. Panime tähele, et üleriides inimesi oli saalis vaid üksikud. Head muljet avaldas eesruumis kaetud laud, kus oli võimalik võtta klaaskannudest joogivett.

Esmamulje saalist oli positiivne ning seda eelkõige tänu ideede tutvustavale väljapanekule. Suured stendid seinte ääres tutvustasid ja illustreerisid kõiki hääletusele minevaid ideid. Pildid asukohtade ja võimalike ideede kohta äratasid huvi ning pakkusid vestlus- ja arutelu teemasid nii enne kui pärast üritust. Panime tähele, et ideede väljapanek soodustas üritusel osalevate inimeste omavahelist suhtlemist ning häälestas kohalviibijaid toimuvaks ürituseks positiivselt. Märkimist väärib fakt, et enamus väljapanekul eksponeeritud fotodest olid Tartu LV avalike suhete osakonna teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka pildistatud. Meie jaoks oli see eelkõige märk näitamaks, kui pühendunult ja vastutustundlikult on korraldajad KEM ideede tutvustavat üritust organiseerinud.

Ruum oli hästi valgustatud, mis hämaral ajal mõjus üsna hästi ning valgustust oli võimalik vastavalt vajadusele ka reguleerida. Näiteks KEM tutvustava video esitamise ajal võeti valgust vähemaks ja sõnavõtude ajaks lisati valgustust juurde. Toolid olid paigutatud kaares viie kaupa kahes reas, kokku umbes 60 kohta. Selline paigutus võimaldas saalis mugavalt liikuda. Ekraanile projitseeritud KEM logo, põrandal olev lilleseade ja laud lõid üritusele ametliku, kuid samas hubase meeleolu.

2.5.2 Kaasava eelarve tutvustusürituse vaatlus

Elena Sipria-Mironov, Astra Pintson-Käo, Eliise Ott, Kätlyn Metsmaa kohapeal ja Kai Reinfeldt otseülekande vahendusel

Teema: Hääletamiseks väljavalitud ideede tutvustamine

Toimumisaeg: **19. november 2013 kl 17.30-19.00**

Toimumiskoht: Kalevi 17, Tartu (Loomemajandusekeskuse klaasverandaga hoone saal)

Osalejad: ideede autorid, linnakodanikud, linnavalituses liikmed, vaatlejad

Kaasava eelarve ideede tutvustusüritusel oli õhkkond pingeta ja meeldivalt vaba. Kohale tulnud inimesi oli erinevas vanuses ja sotsiaalses staatuses. Publiku seas oli nii aktiivseid ja linnas tuntud kodanikke, linnavalitsuse esindajaid, loomeinimesi, kui ka nõ tavalisi tartlasi – noorperesid lastega, pensionäre. Seega võib öelda, et üritusel saime jälgida Tartu linnarahva erinevate huvigruppide ja eluvaldkondade esindajate tegevusi ja käitumist.

Enamus tuli kohale kaaslasega, paljud osalejad olid omavahel tuttavad ning seetõttu jäi vaatlusel silma sõbralik ja mitteametlik suhtlemine. Kogu ürituse ajal oli suhtumine üksteisesse arvestatav, üsna empaatiline ja vaba ning seda nii linnaametnike kui ka linnakodanike seas. Samas panime tähele, et enamus osalejatest olid need, kes on otseselt seotud KEM protsessiga (linnavalitsuse esindajad, eksperdid ja ideede esitajad) ning linnarahva seast huvilisi oli vaid üksikuid. Kohati jäi mulje, et üritus oligi mõeldud vaid kindlale sihtgrupile. Leiame, et edaspidi peaks ideede tutvustusüritusele kaasama rohkem linnarahvast, kes ei ole otseselt KEM protsessiga seotud.

Ideede tutvustusürituse kava ja struktuur oli eelnevalt ASO-s paika pandud ja kooskõlastatud asjaosalistega. Suhtlusprotsessi ürituse ajal viis läbi peamiselt moderaator, kelle modereerimis- ja suhtlemisstiiliga ei jäänud me vaatluse ajal rahule. Moderaator ei olnud erapooletu ning kommenteeris mõningaid ideid järgmiselt: „totaalne ettevõtmine“, „ei saa aru, mis see tähendab“, „... mida see kahtlemata vajab“. Häiris moderaatori teksti lugemine paberilt,

Kaasav eelarve
Tartu linnas 2013
Planeerimisest elluviimiseni
RAPORTI LISAD

kõnes esinesid sõnakordused *et... et...*, *ee-d*, *ää-d* ja ebakindlus (ei teadnud KEM-i puudutavaid detaile). Sissejuhatuses moderaator ei tutvustanud ennast, ega ka teisi asjaosalisi (kohal olnud eksperte, linnavalitsuse esindajaid ja abilinnapeasid, peakorraldajaid avalike suhete osakonnast). Lisaks moderaatorile on võttis sõna ja vastas jooksvatele küsimustele abilinnapea Raimond Tamm, kelle sõnavõtt oli üsna ladus ja sujuv.

Ürituse planeerimisel oli esialgselt kavandatud ka ekspertide sõnavõttud, kuid kahjuks jäi see teostamata. Ürituse parema korraldamise nimel, aga ka KEM kommunikatsiooni eesmärkide täitmiseks, oleks võinud iga teemagrupi ees keegi ekspertidest öelda midagi üldistavat ideede kohta: mis mulje jäi saadetud ideedest, kas esines üllatusi või oli üldjoontes ette aimatav. Lisaväärtuse annaks ka ekspertide poolt sõnastatud tähelepanekud hääletusest välja jäänud ideede kohta. Näiteks: kas oli projekte, mida saab arvesse ja tegemisse võtta ka siis, kui neid ei saa kaasava eelarve rahaga ellu viia.

Abivahenditeks olid kasutusel mikrofonid ja esitlused ekraanil. Sissejuhatuseks näidati KEM videot, mis oli meeldivaks sõnumiks ning juhtis kohalviibinud inimeste tähelepanu algavale üritusele. Ideede tutvustamise ajal projitseeriti ekraanile visualiseeritud materjale (slide vahetas ASO teabetalituse juhataja Lilian Lukka). Ürituse ajal mitmed ideede esitajad ei soovinud kasutada mikrofonit, tahtsid olla oma sõnumi ja ideega publikule veel lähemal. Ürituse otseülekande õnnestumiseks oli mikrofonit kasutamine aga oluline. Näiteks küsimuste vooru ajal kasutamata mikrofon jättis osaliselt informatsioonist ilma interneti teel üritust jälginud inimesed (kaamerapilt ja mikrofonist tulev heli olid ühenduses ülekande hea kvaliteedi tagamiseks). Siinkohal oleks pidanud ürituse alguses selgitama, miks mikrofone kasutatakse.

Sõnavõttude ideede esitajate poolt olid erinevad vastavalt esinemisoskusele ja ettevalmistusele. Ühest küljest oli hea, et valitud idee autoril oli võimalus oma idee kaitseks sõna võtta. Teisest küljest oli olukord kohati ebavõrdne – organisatsioonide või ühishanke projektid jätsid tavakodanike ideid varju.

Osad ideede esitajaid kasutasid abivahenditena oma stende, kaasavõetud materjale ja dokumente. Mõned raamatud ja kaustad lasti saalis ringi käima.

Ürituse tegevused ajaliselt

Kell	Tegevused	Tähelepanekud
17.20	Üritusel osalejad kogunevad, osa inimesi valib istumiskohti, osa tutvub ideede väljapanekuga. Korraldajad teevad viimaseid ettevalmistusi: vestlevad operaatoriga ja moderaatoriga. Otsetulekannet on Internetis juba võimalik jälgida.	<i>Ruum on hästi valgustatud, saalis on 3 kaamerat ja 2 operaatorit. TV3 teeb intervjuud R. Tammega</i>
17.30	Stendid ideedega mõjuvad huviäratavalt, paljud kohale tulnud inimesed vestlevad väljapaneku kõrval.	<i>Kohale tulnud inimesi on erinevas vanuses, paljud on tulnud kaaslasega. Õhkkond on vaba, inimesed suhtlevad omavahel.</i>
17.35	Saal on suhteliselt täis. Ruumi valgustust osaliselt vähendatakse ja ekraanil esitletakse KEM tutvustavat videot. Ürituse peakorraldajad istuvad esireas, eksperdid suuremas osas eelviimases reas.	<i>Moderator ennast ei tutvusta. Ei plaksutata. Ei tutvusta ka kohal viibivaid eksperte. Enamus</i>

	<p>Moderaator tervitab kohalviibijaid ning teeb sissejuhatuse.</p>	<p><i>ruumisolevatest ekspertidest kuulab alguses ideede tutvustajaid tähelepanelikult. Vaid ühel ekspertidest on sülearvuti lahti (ei ole näha, mida ta sealt loeb).</i></p>
17.40	<p>Abilinnapea Raimond Tamm räägib ideedest, valikutest, ekspertgrupi tööst. Ta tutvustab kriteeriume, mille alusel valiti välja lõpphääletusele pääsevad ideed: peab olema investeering, realiseeritav 2014. aasta jooksul ning maksma 140 000 eurot.</p> <p>Moderaator selgitab ideede tutvustamise põhimõtteid (2 minutit idee kohta) ning tutvustab lisainfo saamise võimalusi.</p>	<p><i>Saalis on 2 last – üks teismeline, üks koolieelik, kes häälitseb ja pillub maha mänguasja. Kohal on mõned LV liikmed. Tagumise seina ääres on 8 inimest püstijalul kes vabadele kohtadele ei istu. Esiread on tühjad, eksperdid ja mõned LV esindajad on saalis istet võtnud hajusalt, enamasti taga pool</i></p>
17.50	<p>Mitme idee tutvustaja (vanem meesterahvas) – koondnimetus Raadi pargid. Seinal näidatakse fotosid. Lilian Lukka vahetab arvuti abil seinal slaide.</p> <p>Solzenitseni mälestusmärk (fotod seinal). Idee autorilt (vanem meesterahvas) tugev ettevalmistus: autoril paberil mitu lehekülge teksti, lasi saalis ringi käima fotod planeeritavast asukohast.</p>	<p><i>Mikrofoni suhtes on kartlik hoiak. Esimene idee autor käitub julgelt, seletab innukalt, kuid räägib rohkem sellest, mida ta varem on teinud. Mõned kohalviibijad vestlevad omavahel üsna valjul häälel. Mikrofon kajab ja viliseb. Saabuvad 2 eksperti. Üks neist ei jäta oma üleriideid garderoobi vaid astub jopes sisse. Nad jäävad tagaritta seisma. Üks neist hakkab mõne aja pärast piidlema pilte ideede kohta, mis olid tagaseinale tutvumiseks toetatud ning lahkub siis kell 17.52 kõrvalruumi, kus võtab vett ja istub omaette.</i></p>
18.00	<p>Vanemuise mälestusmärk (autor vanem meesterahvas). Kaasas erinevad materjalid, mis lasti saalis ringlema. Kõneleja läheb idee</p>	<p><i>Mõned inimesed on juurde tulnud, seisavad ukse juures</i></p>

	<p>tutvustamisega üle aja. Moderaator katkestab, saalis on kuulda naeru.</p> <p>Mitme idee tutvustaja (noorem meesterahvas) – rattateed ja ligipääsud Emajõe. Seejärel idee - kõnni- ja rattateed sõbralikumaks (keskealine meesterahvas). Teeb kriitikat linnavalituses senisele tööle.</p>	<p><i>või seina ääres. Mikrofon sahisel, kõneleja ei oska seda hästi kasutada. Saabub veel üks jopes ekspert, kes otsustab tagaritta seisma jääda ja seal enne seisnud eksperdiga sosistama hakata. Mõni minut hiljem läheb üks ekspertidest kõrvalruumi telefoniga rääkima ja pärast seda lahkub üldse ürituselt.</i></p>
18.10	<p>Kultuurikvartali tehnika (kaks noormeest). Räägivad üldiselt oma tegevusest, idee tutvustamisest vähem.</p> <p>Osalusdemokraatia portaal (noorem meesterahvas). Seejärel uus kultuuriaken + puutetundlikud ekraanid kesklinna (noormees). Saalist küsimus vandaalikindluse kohta (esitab operaator, kes tuli hetkeks kaamera tagant välja). Moderaator katkestab esitluse.</p>	<p><i>Laps köhib, häälitseb „ei taha“.</i></p> <p><i>Vahele sekkumine küsimustega ja kommentaarid on kohatud. Saalis tekib lühiajaline pinge. Kõrvalruumist kostub jutuvadinat. Üks ekspertidest, kes läks mõnda aega tagasi kõrvalruumi istuma ja vett jooma, räägib nüüd juttu ühe naisterahvaga.</i></p>
18.20	<p>Infokeskuse hoone (noor naisterahvas). Saadab hulgaliselt materjale ringlusesse.</p> <p>Välitunni jaoks mõeldud õppeklass Anne kanali ja Emajõe vahele (kalamehest naisterahvas).</p>	<p><i>Saalist esitatakse kalamehe-teemaline täiesti ebakohane küsimus.</i></p>
18.30	<p>Lasteaedade ühishange - mänguväljakud (keskealine naisterahvas).</p> <p>Siilipurskkaev loomemajanduse pargis (kaks noort naisterahvast-maastikuarhitekti). Tõid saali plakati ja maketi. Moderaator katkestab nende esitluse.</p> <p>Koorinagi (koorilauljast meesterahvas Indrek).</p>	<p><i>Loeb oma teksti paberilt maha, esines mitmeid infolinki.</i></p> <p><i>Pärast vestluse lõppu tuleb ekspert tagasi ruumi, kus ideid tutvustatakse ning nõjatub uksele.</i></p> <p><i>Lühike ja selge tutvustus.</i></p>
18.40	<p>Moderaator küsib, kas keegi soovib veel oma ideed</p>	<p><i>L. Lukka reageerib kiiresti</i></p>

	<p>esitleda. Ideid tutvustavad saalis viibivad autorid, kes pole oma kohaletulekust teada andnud.</p> <p>Annelinna park (naisterahvas). Ettepanek korrastada kahe Annelinna kooli vahel olev park.</p> <p>Kergliiklustee Tähtvere-Supilinn (noormees)</p>	<p><i>ning leiab taustaks õiged slaidid. Hiljem oskavad esinejad oma ideed nimetada ka numbriliselt, et slaide saaks taustaks panna veel hõlpsamalt.</i></p>
18.45	<p>Moderaator kutsub üles oma ideed promoma. Kategooriatesse jagatud ideede tutvustus: pargid; pingid; platsid, väljakud ja trepid; mänguväljakud; sport; kultuur ja kommunikatsioon; kunst; vesi; teed; jalgratas; hooned ja rajatised. Moderaator tutvustab hääletamise võimalusi, kuid ei tea, kas on üks või mitu häält. Ühine vastus saalist – 1 hääl.</p>	<p><i>Moderaator ei teadnud KEM-i puudutavaid detaile.</i></p> <p><i>Eelmainitud ekspert, kellel oli terve ürituse kestel sülearvuti lahti läheb nüüd kõrvalruumi, et telefonikõne vastu võtta, kuid tuleb mõne minuti pärast tagasi. Siiski otsustab ta veel enne ürituse lõppu ürituselt lahkuda koos teise eksperdiga.</i></p>
18.55	<p>Küsimuste-vastuste voor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Küsimus: mis saab siis, kui esikoha ideest raha üle jääb. • R. Tamm selgitab KEM põhimõtteid. Mikrofoni antakse käest kätte. • Kolm küsimust vanemalt meesterahvalt: Ideede ja autorite vahekord ning allkirjadega ideed saavad kollektiivse vastuse saalist; mis saab ülejäänud ettepanekutest? • R. Tamm: realiseeritakse linna uuest eelarvest, kui on hea idee. • Küsimus: koalitsioonilepe, raha ja poliitika. • R. Tamm: püüab selgitada • Moderaator soovib poliitika kõrvale jätta. • Küsimus: lisatulud eelarves <p>Moderaator ütleb, et head ideed võib esitada uuesti järgmisel aastal. Seejärel teeb lühikese kokkuvõtte.</p>	<p><i>Mõni küsimus esitatakse ilma mikrofonita. Otseülekandes jääb seetõttu informatsioon puudulikuks. Esitatakse poliitilisi küsimusi, kommenteerides koalitsiooni lepet. Saalis tekib sumin, on kuulda naeru. Moderaator peatab emotsionaalseks minevat vestlust.</i></p> <p><i>Küsimuste-vastuste voorus vastab Raimond Tamm ainsana publiku seast tulevatele küsimustele, teeb seda rahulikult ja korrektselt. Teistele ekspertidele sõna ei anta ja keegi neist ei paku ennast ise ka vastajaks.</i></p>
19.03	<p>Ürituse lõpp.</p>	<p><i>Inimesed lähevad laiali, osa jääb saali vestlema, mõni idee esitaja suundub korraldajate poole</i></p>

Ürituse vaatluse kokkuvõte

Üheks miinuseks oli inimeste jaotus saalis. Kogu ürituse ajal jäid esimesed read tühjaks ning inimesed, kes saabusid hiljem, seisid saali ukse juures või seina ääres. Tagumised read olid hõivatud ja esiridadesse juba alanud ürituse ajal inimesed ilmselt ei tahtnud minna. Üritust otseülekanne kaudu vaadates jäidki eelkõige silma esimesed tühjad tooliread, sest kaamera oli paigutatud saali esimesse otsa. Sellest jäi mulje, et saalis on inimesi väga vähe. Meie rühma otseülekanne vaatleja täheldas, et tühjad esiread andsid põhjust arvata, et saalis oli osalejaid üldiselt vähe. Tegelikult see nii ei olnud, sest kogu ürituse ajal oli saalis umbes 50-60 inimest. Järgmisel aastal sarnast üritust korraldades tuleks mõelda, kuidas oleks kõige optimaalsem korraldada osavõtjate istumist. Üheks võimalikuks lahenduseks oleks KEM protsessi arendamisega ja läbiviimisega tegelevad isikud panna istuma saali eesotsa st üritusel osalenud eksperdid võib panna istuma esimestesse ridade. Samas võib see tekitada linnavalitsuse ja rahva vastandumistunde. Sellel üritusel istusid eksperdid ja linnavalitsuse esindajaid saalis rahva seas või pigem kõndisid saal tagaosas ringi. Meil vaatlejatena ei olnud võimalik kindlaks teha, kui palju eksperte üritusest osa võttis, kuna nad asusid ruumis hajusalt ja neil ei olnud mingeid ekspordile viitavaid märke nagu nimesilt vms küljes. Ürituse alguses oleks võinud tutvustada tartlastele eksperte, kes tegelesid nende ideede hindamisega, et publikul oleks võimalik teada saada, kes on need inimesed, kes KEM protsessi korraldamisega otseselt seotud on. Üheks võimalikuks variandiks on ka nimesiltide kasutamine, kuid siin tuleb hoolikalt läbi mõelda, milliste kriteeriumite järgi need istekohtadele paigutatakse.

Ürituse korraldamiseks oleks Tartu Raekoja saal Tartu linnavalitsuse KEM protsessi kommunikatsioonieesmärkide seisukohalt märgilisem valik. Tartu raekoda on Tartu linnavalitsuse ja linnavolikogu ajalooline ametihoone ning raesaal on selle hoone paraadseim ruum. Sajandeid on auväärses raesaalis vastu võetud ka linna puudutavaid otsuseid.

Leiame, et ideede tutvustusürituse läbiviimise koht ja selle füüsiline keskkond üldjoontes toetas KEM protsessi kommunikatsiooni ülesandeid ning näitas kuivõrd avatud on Tartu linnavalitsus nii uutele ideedele kui kaasamise protsessi üldiselt. Vaatamata sellele, et ideede

põhjalikumalt tutvustada. Täpsemad meiepoolsed muudatusettepanekud teeme järgmise aasta kommunikatsioonistrateegias.

3. Organisatsiooni suhtluskanalid ja -rutiinid, toetav taristu

Tartu linnavalitsuse ASO on kaasava eelarve puhul tegevuste võtmerollis – osakonna ülesannetesse kuulub avalikkuse teavitamine erinevaid kanaleid pidi, alustades kaasava eelarve tutvustamisest, protsessi selgitamisest, ideede esitamise kampaaniast ning lõpetades hääletustulemuste avaldamisega.

Kuna kommunikatsioon kaasava eelarve puhul on kõige olulisem välimiste sihtgruppide ehk kodanikeühenduste ja linnarahvaga, siis kasutati kommunikatsioonis eelkõige erinevaid massimeediakanaleid. Kõigis KEM etappides olid esikohal ASO pressiteated, mida avaldati eelkõige ajalehtede paberväljaannetes ja *on-line* meedias. Sama kehtib ka reklaamikampaania kohta, kus põhirõhk oli Tartu kohalikel ajalehtedel (Tartu Postimees, Tartu Ekspress) ning kasutati ka erinevas suuruses postreid. KEM kommunikatsiooniks oli loodud eraldi alaleht Tartu Linnavalitsuse kodulehe juures ja Facebook'i leht, kus anti jooksvalt teada KEM erinevatest etappidest ja ideedest. Youtube's esitleti kahte videot – alusetapis KEM-i üldine tutvustav video ning enne hääletust ja hääletuse ajal üleskutse anda oma hääle parima idee poolt. Kui KEM alguses olid raadio- ja telekanalid teema kajastamisel suhteliselt tagasihoidlikud, siis hääletusperioodil ja peale seda räägiti kaasavast eelarvest mitmes raadio- ja telesaates.

Meediakajastused november-detsember 2013

- 11.12.2013 Õhtuleht. Rahva kaasamine maksis 26 600 eurot
- 10.12.2013 ERR AK. Tartu kultuurikvartal sai linnalt toetusraha eduka kampaaniaga
- 10.12.2013 TV3 Seitsmesed Uudised. Kultuurikvartal saab kaasavast eelarvest 140 000 eurot
- 10.12.2013 Tartu Postimees. Rahvas eelistas kultuurikvartali
- 10.12.2013 Telegram. Tartu kaasava eelarve hääletusel anti 2645 häält
- 08.12.2013 ERR. Tartlased hääletasid kultuurikvartali arengu poolt
- 08.12.2013 Tartu Postimees. Tartu kaasava eelarve hääletamisel kogus enim e-hääli investeringu Kultuurikvartalis
- 06.12.2013 Mürileht. Utopia kui teostamatu unistus?
- 06.12.2013 Linnaleht. Tartlased kalduvad lasteaedu eelistama
- 05.12.2013 Tartu Ekspress. Veel saab eelarves sõna sekka öelda
- 05.12.2013 Tartu Ekspress. Kaasates eelarvesse - ideed ootavad hääli
- 04.12.2013 Delfi. Imre Mürk: Heade mõtete linna mitte nii head mõtted
- 02.12.2013 Tartu Postimees. Algab kaasava eelarve hääletus
- 02.12.2013 ERR. Tartlased hääletavad 1% investeringute eelarve kasutamise üle
- 02.12.2013 ETV Terevisioon. Tartlased saavad otsustada 1% linnaeelarve kasutamise üle
- 25.11.2013 Klassikaraadio. Sallitallaja
- 20.11.2013 TV3 Seitsmesed Uudised. Tartlased saavad hääletada eelarve kasutamise üle
- 15.11.2013 Tartu Postimees. Kullast linnapea kuhu raeplatsile ei tule

- 14.11.2013 Tartu Ekspress. Aita linnaisadel raha kulutada
- 07.11.2013 ERR. Tartu kaasava eelarve jaoks läheb rahvahääletusele ligi 70 ideed

Kaasava eelarve kampaania kommunikatsiooni ülesannetes oli plaanis kasutada hääletuskampaaniaks Tasku ostukeskuse led-ekraani (nagu seda tehti ideede esitamiskampaania ajal), kuid see jäi tegemata eelkõige selle tõttu, et jõulueelsel ajal on oma sõnumiga ekraanile raske pääseda (ilmselt jäädi idee teostamisega ja pinna broneerimisega hiljaks). Arvestama peab ka sellega, et inimene ei taju linnaruumi mitte tervikuna, vaid üksikute kohtade ning nendevahelise kulgemise abil. Teadvustatud kohad tekivad sageli tänu emotsionaalsetele seostele. Nende seoste osatähtsus väljendus ka hääletamisele minevate ideede iseloomus. Leiame, et visuaalse kommunikatsiooni võtete kasutamine linnaruumis, tooks KEM kommunikatsiooni eesmärkidele vaid lisakasu.

3.1. Organisatsioonisisene suhtlusstiil – formaalne või mitteformaalne

Suhtlusstiil asutuse sees on pigem formaalne (ametiasutusele omaselt), kui edastatakse ametlikku infot. Välimiste sihtgruppidega püüeldakse mitte väga ametlikku keelt ja stiili kasutada. Tartu linnavalitsuse sisekommunikatsiooni aspektist mängib valdkondade rohkus oma rolli – omavaheline mitteformaalne grupeerumine toimub tõenäoliselt valdkondade keskselt ning suure organisatsiooni sees on väga palju väikseid rühmasid. Tehtud vaatluste alusel võime väita, et ASO enda töötajad suhtlevad omavahel üsna mitteformaalselt ja õhkkond on väga vaba.

Meie ekspertgrupi vaatluse põhjal võiks öelda, et suhtlemine ekspertide vahel on mitteformaalne – ei olnud liigset ametlikkust, reserveeritust jne. KEM protsessi korraldusega seotud inimesed on motiveeritud koostööle ja lahenduste leidmisele. Täpsemaid hoiakuid saame välja tuua fookusgruppide ja ekspertintervjuu põhjal.

Seega – vaatluste põhjal võib eeldada, et suhtlemisel järgitakse teatud formaalsusi, kuid omavahelises suhtluses pöörduakse üksteise poole pigem kui inimene inimese, mitte kui ametnik ametniku poole. Välimiste sihtgruppidega suheldes ollakse pigem formaalsed, sest esindatakse siiski ametiasutust.

3.2. Suhtlemist ja koostööd kujundavad rutiinid ja keskkond

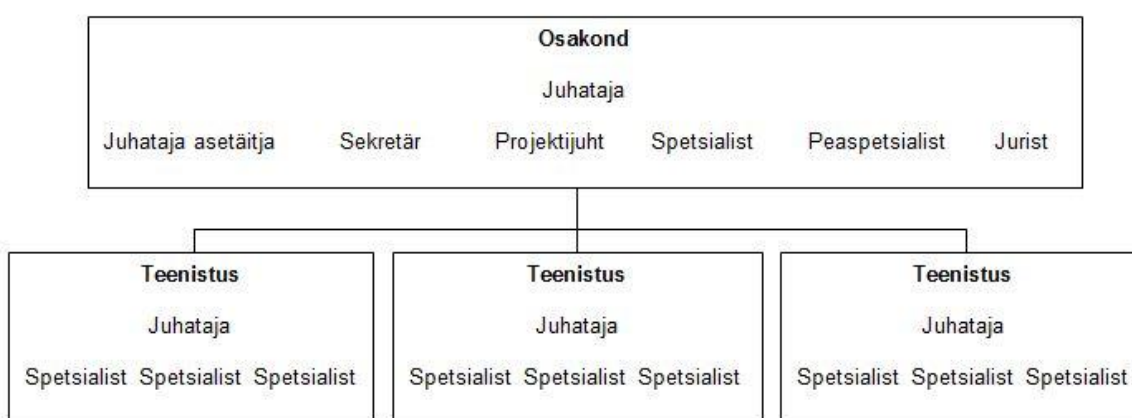
Linnavalitsuse spetsialistid töötavad oma valdkonnasiseselt ning asuvad linna piires erinevates hoonetes. Otsesuhtlust selline paiknemine ei soodusta, kuid telefoni ja meili teel suheldes ei ole paiknemine nii oluline. Kindlasti aitab ühes ruumis (või hoones) töötamine tunnetada paremini meeskonda, ühist inforuumi tekitada ja koostööd parandada.

Linnavalitsusel nagu ka teistel avaliku sektori asutustel on kindlaks määratud ja välja kujunenud suhtlemisprotseduurid (nt kirjadele vastamine, teadete menetlemine, suhtlemine kooskõlastuste saamiseks jne). Sellised rutiinid lihtsustavad formaalset suhtlemist, sest kõigile ametnikele kehtivad sarnased formaalsused. Koos ühes üksuses (osakond, mis asub ühes hoones) töötades tekib mitteformaalne ja vabam suhtlemine. Vaatluse põhjal võib öelda, et

kaasava eelarve ekspertide töögrupis toimus samuti mitteformaalne suhtlemine, mis kindlasti aitas tulemust paremini saavutada kui väga ametlik ja formaalne suhtlemine.

3.3. Organisatsiooni hierarhilisus veebi, intervjuude ja vaatluse põhjal

Tartu linna omavalitsusorganiteks on linnavolikogu ja linnavalitsus, esimesse kuulub 49 liiget ja teise 5 liiget. Erinevates struktuuriüksustes kokku töötab sadakond töötajat/ ametnikku. Linnavalitsuse struktuur (sisekeskkond) on üsna killustatud, osakondi on mitu ning need asuvad üksteisest üsna eraldi nii tegevustelt kui ka geograafiliselt. Tööjaotus on osakondade ja teenistuste sees järgnev:

Veebis avaldatud info põhjal jääb mulje, et Tartu linnavalitsus on oma struktuurilt jäik ja mehaaniline – võim on tsentraliseeritud, reegleid ja protseduure on arvukalt. Kõiki tegevusi iseloomustab formaalsus, reeglite rohkus ning spetsialiseeritus. Suhtlemine toimub vastavalt hierarhiale ning osakondade vaheline horisontaalne suhtlus ja koordineerimine on raskendatud. Kuid vaatluse põhjal selgus, et KEM-iga seotud ametnike suhted on pigem kooperatiivse iseloomuga, mitte hierarhilised. Tegemist on pigem võrgustikuga, kus esineb osalejate aktiivne koostöö, mitte ülemuste ettekirjutused. Arvestatakse asjassepuutuvate inimeste huvidega ning on tagatud avatud juurdepääs infole. KEM protsessis osalejad on küll vastastikusel sõltuvusel, kuid otsuseid võetakse vastu osalusdemokraatia printsiipide alusel. Lühiintervjuudes linnavalitsuse ametnikega, kus küsitleti ligi 40 spetsialisti erinevatest osakondades valitses KEM kampaania suhtes toetav suhtumine. Nii mõnigi märkis uhkusega, et nende osakonna inimesed kuuluvad ekspertide hulka. Intervjuude ja koosolekute vaatluse alusel võib järeldada, et linnavalitsuse töötajad on orienteeritud ühistele eesmärkidele ning KEM protsessi asjaosaliste seas domineerib võrdne partnerlus.

3.4. Organisatsiooni töötajate ja üritusel osalejate võimalus anda tagasisidet

Lisaks ühepoolsetele kommunikatsioonikanalitele kasutatakse Tartu linnavalitsuses ka kahepoolseid kanaleid, et tagasisidet saada. Näiteks toimub kaasava eelarve projekti raames meilivahetus ideekonkursil kaasalööjatega ning ekspertidega, kes valivad välja teostatavad

ideed. Kaasava eelarve puhul kommu­ni­keeritakse mitme etapi sisu (kodanike ideede esitamine, hääletamine), lisaks ka protsessi ennast – kuidas käib otsustamine, antakse tagasisidet osalejatele, põhjendusi autoritele, kelle idee valituks ei osutunud. Selle juures arvestatakse erinevaid sihtgrupe – linnakodanikud, linnavalitsuse ametnikud. Tartu Linnavalitsuse igapäevatöös kasutatakse ka teiste siht- ja sidusrühmadega suhtlemisel e-kirju, tagasisidet saab anda ka kodulehe vahendusel. Tartu Linnavalitsusel on olemas Facebooki konto, kuid esmapilgul tundub, et sealne kommunikatsioonitegevus ei ole eriti aktiivne. Kõige parem tagasiside ideede tutvustusürituse ja kogu KEM-i õnnestumisele on suur hääletajate arv. Oma uuringukava alusel saame üritusel osalejate tagasidet peamiselt fookusgruppidest ja hääletajate aktiivsusest.

3.5. Kommunikatsioonialase töö korraldamine ja hindamine

Linnakodanike kaasamist on ära märgitud mitmes Tartu linnavalitsuse dokumendis ning kommunikatsioonil sh kaasava eelarve kommunikatsioonil on selles oluline roll. Kommunikatsiooni eest vastutava avalike suhete osakonna ülesannetes on ära toodud, et kommunikatsioon peab kajastama ja avalikustama linnavalitsuse tegevusi ning korraldatavaid üritusi. Kommunikatsioon toimub eelkõige läbi pressiteadete ja arvamusedartiklite avaldamise kaudu trükimeedias, linnavalitsuse kodulehel ja sotsiaalmeediakanalites. Tartu Linnavalitsuse kommunikatsioon sh kaasava eelarve kommunikatsioon meie hinnangul toetab linna visiooni ja väärtusi. Algatades kaasava eelarve projekti ja selle kommunikatsiooni näitab linnavalitsus, et on innovatiivne ja avatud uutele ideele. Kaasav eelarve aitab suurendada linnakodanike aktiivset osalust ning vastutust ühiste väärtuste loomisel, elukeskkonna kujundamisel ja ühishüvede kasutamisel. Samuti aitab see kujundada Tartu mainet ning suurendada tuntu­st, sest kaasava eelarve teema on uudne nii maailmas kui Eestis.

Kommunikatsioonistrateegia väljatöötamisel keskendume me ka organisatsiooni sees toimuvatele kommunikatsioonisündmustele, vaadeldes kogu sisekommunikatsiooni ning analüüsid, kas ja kuidas sisekommunikatsioon liidab omavalitsuse erinevaid osasid omavahel kokku. Peamised tulemused selguvad ekspertintervjuu käigus, kuid juba täna lühiintervjuude alusel saame me järeldada, et KEM protsessi sisekommunikatsioon toimib efektiivselt. Ligi 40 juhuvaliku alusel küsitletud ametnike seas ei olnud inimesi, kes poleks KEM protsessist ja toimuvast teadlikud. Kahjuks ei tea paljud linnaelanikud kaasavast eelarvest midagi. Enne hääletamist küsitletud tartlastest teadis sellest umbes iga kümnes. Olukord paranes natuke seoses ideede esitajate aktiivse hääletuskampaniaga. Täpsemad tulemused selguvad peale küsitluste kokkuvõtteid.

4. Tööjaotus, protsessid ja töö iseloom organisatsioonis

Tartu linnavalitsuses toimub töö spetsialiseeritult – kõik omavalitsuse hallatavad valdkonnad on ära jagatud erinevate osakondade vahel ning jaotuvad veelgi spetsiifilisemalt nende piires teenistuste vahel (nt maine- ja turismiteenistus või sporditeenistus).

Iga osakonda juhib juhataja. Lisaks juhatajale on sõltuvalt osakonna suuruselt osakonnas ka sekretär, projektijuht, juhataja asetäitja, spetsialist, peaspetsialist ja jurist. Väiksemates osakondades piirdu­takse juhataja ja sekretäri­ga, suuremates on esindatud kõik nimetatud. Iga

osakond jaguneb omakorda erinevateks teenistusteks, mis koosnevad juhatajast ja spetsialistidest.

Kaasava eelarve tegevuste üks osa on linnavalitsuse ekspertidest moodustatud töörühma koosolekud, kus selgitatakse välja esitatud ideede teostatavus. Kui muidu töötavad linnavalitsuse spetsialistid oma valdkonnasiseselt ning kindla teenistuse ülesannetest lähtudes, siis kaasav eelarve menetlus loob olukorra, kus spetsialistid ei tööta mitte oma valdkonna siseselt, vaid esindavad oma eriala „ühise laua taga“ koos teiste spetsialistidega. Seega tekib eraldi „üksus“, mida linnavalitsuse igapäevases struktuuris tegelikult ei esine, kuid mille loomine on möödapääsmatu selliste projektipõhiste ettevõtmiste õnnestumiseks.

Kokkuvõte

Käesolevas aruandes kirjeldasime nelja vaatlust, detailsemalt analüüsisime novembris toimunud KEM ideede tutvustusüritust. Vaatluste teel saadud informatsiooni kasutasime eesmärgiga kirjeldada ja analüüsida külastatud keskkondi, olustikus toimunud tegevusi ja osalenud inimesi. Meetodina võimaldas etnograafiline uurimus meil koguda informatsiooni esmaallikast, personaalselt ja vahendamata ning tõlgendada tähendusi, mis loomulikus keskkonnas viibijatel võisid jääda teadvustamata.

Viimased kaks kuud olid KEM-iga seotud inimestele väga sündmusterohked ning meil on hea meel, et saime oma klientorganisatsiooni tegevusi jälgida nii kiirel ja olulisel ajal. Külastatud koosolekud ja tutvustusüritus andsid meile olulisi taustateadmisi strateegia realiseerimiskava koostamiseks. Avastasime ka mõningaid probleeme, mis nõuavad veel analüüsimist ja lahenduste leidmist. Märkimist väärib ka see, et me tegelikult ei piirdunud nelja vaatlusega, vaid jätkasime jälgimist ka hääletusprotsessi ajal ning proovisime panna tähele kõike, mis toimus nii linnaruumis kui ka internetis.

Lisa 5, Kokkuvõtted uuringutest ja soovitused edasiseks

Eliise Ott, Kätlyn Metsmaa, Kai Reinfeldt, Elena Sipria-Mironov, Astra Pintson-Käo

I osa Ülevaade uuringutest

Meie eesmärgiks on luua kaasava eelarve täiendatud ja parandatud kommunikatsiooniplaan käesolevaks aastaks. Püstitasime järgnevad uurimisküsimused:

- Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist?
- Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?
- Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivseimad?
- Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?
- Millised on strateegiad kaasamaks projekti linnaametnikke?
- Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja –praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?
- Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?
- Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEMi kommunikatsiooni juures?

Nendele uurimisküsimustele vastuse leidmiseks kasutasime eelkõige kvalitatiivseid uurimismeetodeid, et uurida kommunikatsioonistrateegia sisulist poolt, kuid kombineerisime juurde ka ühe kvantitatiivse uuringumeetodi, et sisulist poolt täiendada arvuliste näitajatega.

Uuringud viisime läbi 2013. aasta novembris ja detsembris. Andmete kogumiseks kasutasime fookusgrupi meetodit ja süvaintervjuud (ekspertintervjuud), vaatlust ja osalusvaatlust ning standardiseeritud küsitlust. Lisaks uurisime KEM meediakajastusi, et paremini teada saada lugejate seisukohta KEM projektist.

Uuringu sihtgruppideks olid:

- **Linnakodanikud** (väline sihtrühm), mis omakorda jagunes kaheks: protsessiga otseselt mitteseotud laiem avalikkus ning lõpphääletusele pääsenud ideid esitanud linnakodanikud
- **Linnaametnikud** (sisemine sihtrühm)
- Ideede hindamise **ekspertid** (sisemine sihtrühm)

Fookusgrupid

Fookusgrupi intervjuud viisime läbi 4. ja 6. detsembril vastavalt ideede esitajatega ning ekspertgrupi liikmetega.

Ideede autoritega läbiviidava fookusgrupiintervjuu eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas linnakodanikud tajusid kaasava eelarve menetlust. Uurisime, kuidas ideid esitanud inimesed mõistavad kogu kaasava eelarve protsessi – milliseid osasid nad protsessis eristavad, kuidas hindavad nende läbipaistvust, kui arusaadav kogu protsess nende kui osalejate jaoks on ning kui efektiivne oli linnarahvale suunatud kommunikatsioon. Idee esitanutega läbiviidav fookusgrupis osales kuus oma idee esitanud linnakodanikku, kes viibisid ka 19. novembril toimunud ideede tutvustusüritusel. Fookusgrupis osalenud inimeste arvu põhjal ei saa küll teha lõplikke järeldusi kõikide linnakodanike kohta, kuid intervjuu annab siiski väga hea ülevaate nõ aktiivsemate linnakodanike arvamusest – kõik fookusgrupis osalenud olid pikaajalised kodanikuühenduste ja -algatuste eestvedajad.

Ekspertidega läbiviidav fookusgrupiintervjuu eesmärgiks oli teada saada, mida ideid hinnanud ekspertide jaoks tähendas osalemine kaasava eelarve menetlusprotsessis: kas ja kuidas muutis see protsess ekspertide käitumispraktikaid ning kas ja kuidas mõjutavad väljapakutud ideed nende edasist tööd Tartu Linnavalitsuses. Ekspertidega fookusgrupist võttis osa viis respondenti. Fookusgrupi intervjuude kokkuvõtted on Lisas 2 ja 3.

Ekspertintervjuu

Ekspertintervjuu viisime läbi Tartu linnavalitsuse Avalike suhete osakonna Teabeteenistuse juhatajaga Lilian Lukkaga, kes on KEMi kommunikatsioonitegevuste üks peavastutajaid. Intervjuu eesmärgiks oli paremini teada saada olemasoleva kommunikatsioonistrateegia tagamaid, kaardistada senised ressursid ning selgitada välja võimalikud tulevikuplaanid järgmise aasta kommunikatsiooniks. Intervjuu toimus 10. detsembril 2013, kui esimene KEM kommunikatsioon oli lõpusirgel. See andis võimaluse saada ülevaade kõigist KEM etappidest – alates planeerimisest ja lõpetades hääletustulemuste esitlemisega.

Vaatlus ja osalusvaatlus

Esimene osalusvaatlus toimus 14. oktoobril 2013 ASO koosolekul (Jaani 7, Tartu) ning kestis tund aega. Esimeseks teemaks oli laekunud ideede sobivuse kõige efektiivsem hindamine ekspertgrupi poolt. Teiseks teemaks oli ideede tutvustusürituse korraldamine, kus peamiselt arutati formaadi ja struktuuriga seotud küsimusi. Koosoleku osalusvaatluse tulemusena oli võimalik jälgida ja võrrelda, kuidas vastuvõetud otsuseid hiljem ellu viidi.

Teine osalusvaatlus toimus 6. novembril ASO koosolekul. Koosolek kestis ligi poolteist tundi ning põhilisteks teemadeks olid hääletuskampania, selle sõnumite ja kanalite ülevaatus. Enim aega võttis hääletuskampania *slogan*’i väljamõtlemine. Vaadati üle laekunud ideede tabel, et parandada ideede sõnastust ja teha see kokkuvõtvaks esituseks ekspertgrupile. Lisaks räägiti veel ideede esitlusürituse korralduslikust ja sisulisest poolest.

Kolmas oli ekspertrühma koosoleku vaatlus, mis toimus 19. novembril 2013 Tartu linnavalitsuse ASO ruumides ning kestis kolm tundi. Teemaks oli KEM protsessi raames esitatud ideede teostatavuse ja maksumuse hindamine. Koosolekul osalesid erinevate tegevusvaldkondade eksperdid. Ettepanekute süstematiseerimise ja ekspertarvamusega varustamise etapil oli meil võimalik jälgida ning analüüsida, kuidas valiti välja ideid, mis pääsesid lõpphääletusele.

Neljas vaatlus toimus 19. novembril Tartu Loomemajanduskeskuses kl 17.30-19.00, kus toimus KEM ideede tutvustusüritus. Avaliku ürituse eesmärgiks oli tutvustada KEM hääletusele minevaid ideid ning anda võimalus esitajatel oma idee kaitseks ja täpsemaks tutvustamiseks sõna võtta. KEM ideede tutvustusüritus oli ASO kommunikatsioonitavade seisukohalt nii korraldajatele kui ka osalejatele uudne ja katseline formaat. Ürituse vaatlust

viisid läbi kõik meie rühma liikmed, neli osales üritusel ning üks liige jälgis toimuvat otseülekande teel Internetis.

Standardiseeritud miniküsitlus

Küsitluse viisime läbi linnakodanike ja linnavalitsuse töötjate seas 8. novembrist kuni 8. detsembrini 2013. aastal.

Linnakodanike seas läbi viidud küsitluse eesmärgiks oli teada saada, kui paljud tartlased on teadlikud kaasavast eelarvest ning milliste kanalite kaudu informatsioon nendeni jõudis. Küsime lisaks kaasava eelarve projektile ka informandi vanust, et hiljem erinevad vanusegrupid ja neile iseloomulikud informatsiooni saamise/hankimise kanalid välja tuua. Küsitluses osales 185 inimest.

Küsitluse viisime läbi ka linnavalitsuse töötajate seas saamaks teada, kui hästi on linnavalitsuse sisemised sidus- ja sihtgrupid informeeritud kaasavast eelarvemenetlusest. Juhuvalimit kasutades küsitlesime enne hääletusperioodi 32 linnavalitsuse töötajat.

Valisime selle perioodi just seetõttu, et sellesse ajavahemikku (8. november-8. detsember) jäid KEM kõige tähtsamad tegevused – lõpphääletusele pääsenud ideede avalikustamine, ideede tutvustusüritus ja hääletus. See andis meile lisaks informeeritusele võimaluse võrrelda, kas inimeste teadlikkus kaasavast eelarvest on muutunud ning mis on muutuste peamised põhjustajad. Samuti saime küsitlusega tõmmata rohkem tähelepanu ideede hääletusprotsessile. Tulemused on esitatud Lisas 4.

Meediakajastuste analüüs

Meediamonitooringu viisime läbi jooksvalt novembri ja detsembri kuus. Uurisime *on-line* keskkonnas avaldatud artiklite ja kommentaaride modaalsust, tonaalsust, kõneisikuid. Ülevaade meediaanalüüsist on Lisas 5.

Ülevaatlik tabel uurimisküsimustest, sihtrühmast ja valimist, meetoditest ning uuringu teostamise ajast on Lisas 1.

Vastused uuringuküsimustele

- *Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist? Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?*
Uuringutest ilmses, et linnavalitsuse töötajad kui KEM sisemine sihtrühm olid projektist hästi informeeritud. Välimise sihtrühma – laiema avalikkuseni – kommunikatsiooniga nii hästi ei jõutud: 85% küsitletud inimestest ei olnud kuulnud kaasavast eelarvest ning paljudele oli selle sisu arusaamatu. Kõige vähemteadlikud olid noored vanuses kuni 25 eluaastat ja vene keelt emakeelena rääkivad tartlased.
- *Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivseimad?*
Linnavalitsuse töötajatele jagati infot KEM-i kohta linnavalitsuse siseveebi ja meililistide kaudu. Avalikkuse teavitamisel osutus kõige efektiivsemaks kanaliks Tartu Postimees (nii paber kui *on-line* väljaanne) ning internetikeskkond. Veebist leiti infot mitmest kohast – lisaks *on-line* meediale Tartu linna kodulehelt ja Facebookist.
- *Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM-i protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?*
Fookusgrupis osalenud linnakodanikud olid kursis kõikide KEM-i protsessi erinevate etappidega ning nende nüanssidega, oskasid välja tuua valukohti (nt vähene reklaam ja halvasti toimiv hääletussüsteem) kui ka hästi õnnestunud külgi (nt ideede esitamise lihtsus). Üldine kommentaar kõikide etappide kohta oli vajadus rakendada kaasamist kõikides nendes etappides. Seda avalike koosolekute, ideede-talgute, mitmete tutvustamisürituste ja hääletamisürituste abil.
- *Millised on strateegiad kaasamaks projekti linnaametnikke?*
Linnaametnike jaoks on see igapäevane töö, mille kaudu uut informatsiooni linnas esinevate probleemide kohta saada. Eksperdikas kaasamisel tuleb rõhutada väärtusliku lisainformatsiooni saamist eksperdina ning teisest küljest raamist välja mõtlemise võimalust. Oluline on seejuures varakult kutse esitada ja kohustused/ülesanded kaardistada ning analüüsiv materjal hästi ette valmistada (esimesel korral olid eksperdid materjali ettevalmistusega rahul).
- *Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja –praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?*

Käesolev projekt ei toonud ajaliselt väga palju lisatööd ja ka mahu poolest olid eksperdi ülesanded argisesse töögraafikusse mahutatav. Oma rolli kaudu said nad teada, mis teeb tartlastele muret ja mis on neile südamelähedane. Samuti õppisid ja samas olid sunnitud ideid süvitsi analüüsima hoolimata sellest, et paljud ideed ei puudutanud nende igapäevast valdkonda. Selleks tuli neil tutvuda põhjalikult kaartide ja lisamaterjalidega ning mõnel juhul tekitas ka soovi minna vaatama asukohta, kuhu idee teostada sooviti. Edaspidi võetakse ideed arvesse oma valdkonna arengukava ja eelarve koostamisel.

- *Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?*

Ekspertid usuvad, et nende kui oma valdkonna spetsialistide analüüs ja arvamus ideede osas on oluline, et ideede teostatavus oleks hästi läbi mõeldud ja rakendatav, sest tihtipeale ei tea linnakodanik üksikasju seadusandluses, planeeringus või hinnakirjas. Nad peavad oma rolli oluliseks, sest nende hinnang ideele on esmane „sõel“, millest hääletusele pääsemiseks läbi tuleb pääseda. Ekspertid püüavad olla võimalikult objektiivsed (ei arvesta oma isikliku seisuhkohaga idee meeldivuse osas vaid lähtuvad üksnes kriteeriumidest), samas kui valdkondlikult võhiklik linnakodanik ei ole võib-olla otsustamisel objektiivne vaid pigem oma huvisid arvesse võttev individ.

- *Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEMi kommunikatsiooni juures?*
  - Tänavaküsitlus näitas, et informatsioon ei jõua inimesteni. Sõnumid kas ei kõneta inimesi (nt arvatakse, et tegu on valimispropagandaga) või ei ole sõnumid piisavalt järjepidevad, et inimesed oskaksid uut materjali otsida või oodata. Ka ideid esitanud linnakodanike fookusgrupiintervjuu näitas, et füüsiline reklaam ei täitnud oma eesmärki – nii mõnigi osalenu ei olnud reklaami linnapildis näinudki. Fookusgrupis osalenud leidsid, et linnavalitsusel on võimalusi küll ja reklaam peaks linnaruumist silma paistma, kuid antud juhul ei osatud lihtsalt kõiki võimalusi ära kasutada.
  - Linnakodanikud ei tunne ennast kaasatuna, sest neil ei ole võimalik oma mõtteid kusagil avaldada. Ainuüksi idee esitamine ei rahulda inimesi ja nad ei pea seda kaasamiseks. Üritusi (kokkusaamisi, mõtteltalguid jne) tuleks korraldada nii ideede esitamise perioodil kui ka tutvustamise etapis.

- Linnavalitsus soovib kaasava eelarve protsessi käigus selgitada inimestele eelarve koostamise ja rakendamise erinevaid etappe, et kodanikud mõistaksid paremini, kuidas poliitilisi otsuseid vastu võetakse. See eesmärk praegu täidetud ei saanud – kogu protsess ei olnud nii selgelt kommenteeritud, et linlastel oleks linnavalituse tegevustest ja KEM projektist adekvaatne arusaamine. Kodanikele tuleks detailsemalt protsessi kirjeldada. Ilmselt paljud inimesed ei seosta kaasava eelarve protsessi otseselt üldise eelarve protsessi tutvustamise ideega. Vaja on kommenteerida ka protsessi eesmärke!
- Ideede autoritega suhtles lisaküsimuste korral Lilian Lukka (juhul, kui ekspertrühmal tekkis küsimusi või ettepanekuid idee autorile). Sellisel juhul toimus kahe-suunaline kommunikatsioon. Idee autoritega toimus suhtlemine isiklikult e-kirja või telefoni teel. Samamoodi jagas Lilian Lukka tagasisidet ideede autoritele, kes hääletusele ei pääsenud (edastas ekspertide põhjenduse, miks ei sobi). Väga heaks peeti L. Lukka personaalset tagasisidet ideede kohta. See näitab, kui oluline on kaasamisprotsessis interaktiivne kommunikatsioon.

II osa Organisatsiooni kommunikatsiooniprobleemide ja -vajaduste diagnoos ning eesmärkide seade

Kuna linnavalitsuse enda töötajate informeeritus KEM-ist on väga hea, tuleb edasises kommunikatsioonis keskenduda välistele sihtrühmadele – kodanikeühendustele ja linlastele. Sisekommunikatsiooni siiski päris ära jätta ei tohi, sest kui KEM-is tekivad põhimõttelised muudatused, tuleb sellest informeerida ka linnavalitsuse töötajaid.

Kaasava eelarve kommunikatsioon oli Eestis esmakordne ja teistes maailmalinnades korraldatud sarnaste projektide kogemust ei saa üks-ühele Tartu konteksti ümber kanda. Seega puuduvad meil baasmaterjalid ja varasemad uuringud.

Tartu linnavalitsuse ASO esmaseks ülesandeks kaasava eelarve puhul on avalikkuse teavitamine ja kaasamine erinevaid kanaleid pidi. See peab algama kaasava eelarve tutvustamisest, protsessi selgitamisest, ideede esitamise kampaaniast ning lõppema

hääletustulemuste avaldamisega. Seega on kaasava eelarve kommunikatsioonis kõige olulisem suhtluse välimiste sihtgruppide ehk kodanikeühenduste ja linnarahvaga. Selleks ka kasutati erinevaid massimeediakanaleid. Kõigis KEM etappides olid esikohal ASO pressiteated, mida avaldati eelkõige ajalehtede paberväljaannetes ja *on-line* meedias. Sama kehtib ka reklaamikampaania kohta, kus põhirõhk oli Tartu kohalikel ajalehtedel (Tartu Postimees, Tartu Ekspress) ning kasutati ka erinevas suuruses postreid. KEM kommunikatsiooniks oli loodud eraldi alaleht Tartu Linnavalitsuse kodulehe juures ja Facebook'i leht, kus anti jooksvalt teada KEM erinevatest etappidest ja ideedest. Youtube's esitleti kahte videot – algusetapis KEM-i üldine tutvustav video ning enne hääletust ja hääletuse ajal üleskutse anda oma hääl parima idee poolt. Kui KEM alguses olid raadio- ja telekanalid teema kajastamisel suhteliselt tagasihoidlikud, siis hääletusperioodil ja peale seda räägiti kaasavast eelarvest mitmes raadio- ja telesaates.

Inimeste teadlikkus kaasavast eelarvest oli siiski suhteliselt madal. See ilmnes nii küsitlustest kui fookusgrupi intervjuust. Mida lähemale lõpplahendusele KEM projekt jõudis, seda enam kasvas ka kodanike teadlikkus (mis on igati loogiline). Lisaks sellele, et KEM-i sisuline pool oli kodanikele arusaamatu, ei olnud nii ideede autorite kui ekspertide sõnul kogu protsess piisavalt kaasav ja inimesed ei saanud oma arvamust kusagil avaldada. Üksnes idee esitamise võimalus ekspertidele ei ole veel kaasamine. Meedias nimetati KEM-i teeskluseks (näiline kaasamine). Siin on kommunikatsioonil suur ülesanne näidata, et inimeste sooviga arvestamine on linnavalitsuse siiras soov.

Kommunikatsioon oli valdavalt ühesuunaline – protsessi tutvustamine meedia vahendusel oli ühesuunaline ja toimus vaid olulisemate etappide alguses või lõpus (esitati kokku 158 ideed, 1% eelarvest ootab kodanike otsust jne). Plakatite ja reklaampinna abil kutsuti inimesi üles protsessis osalema, aga ka see oli pigem ühesuunaline kommunikatsioonitegevus. Kodulehekülje kaudu oli inimestel võimalik küsimusi esitada, kuid interaktiivsest kommunikatsioonist rääkimiseks on sellest vähe, seda enam, praegune süsteem leiti olevat liialt Internetikeskne. Edaspidi võib kaaluda võimalust enne ideede tutvustusüritust kutsuda kokku üldkoosoleku või korraldada arutelusid, kus on võimalik oma arvamust avaldada ja küsimusi esitada, ideid arutada, liita, lahutada ja täiendada. Selle tulemuseks oleksid sisukamad ideed, mille taga seisab rohkem inimesi ning ka kaasamine toimuks kogu protsessi

vältel läbi erinevate ürituste. Selleks tuleb ideede autoritele kommunikeerida võimalust ja vajadust ka oma idee eest tugevamalt seista – idee autorid oleksid sel juhul kui oma idee eestseisjad. Kindlasti ei lähe taolise mõttega kaasa kõik idee esitajad, kuid see annab võrdsema stardipositsiooni kõigile soovijatele.

Küll aga toimus kahepoolset suhtlust nii ekspertide kui ideede autoritega, seda peamiselt läbi e-maili suhtluse – ideede autoritega sõnastati koos ideede kirjeldused nii, et need oleksid hääletusel lihtsad ja arusaadavad ning et nende teostatavust oleks ekspertidel hõlbus hinnata. Linnaametnikega suhtluseks kasutati linnavalitsuse siseveebi – kuna mitmed ametnikud olid ka ekspertgrupis, siis info liikus linnavalitsuse sees üldiselt hästi.

Süvaintervjuust järeldus üks meie endi keskis seatud hüpoteese – et KEMi korraldavatel ametnikel (peamiselt ASO Teabeteenistuse juhil L. Lukkal) ei olnud oma töö kõrvalt piisavalt aega, et kogu projekti kanda – puudu oli nii inim-, kui ajaressursist. Mitmes kohas takistas tulemuslikumat kommunikatsiooni ka varasema kogemuse puudumine.

Uurimistulemustest lähtuvalt võib öelda, et kommunikatsioon peab olema **järjepidev** ja **detailne**, et inimesed saaksid paremini aru, kuidas raha paigutamise üle otsustamine käib ja kui palju konkreetsete objektide ehitamine/paigaldamine/renoveerimine maksab. Vastasel korral tekib inimestes teadmatus, millest tuleneb pahameel või edaspidine ükskõiksus protsessi suhtes. Edaspidi tuleb meedia vahendusel (nt kodulehel) selgitada täpset protsessi kulgu (millal, kuhu, kui palju ja miks) ja sellest ka kinni pidada – ideede esitajate fookusgruupiintervjuus osalenud tõid välja, et sel korral oli kaasava eelarve tegevuskavas väljatoodud punkte, mida tegelikult ellu ei viidud või mis olid ebaselgelt/arusaamatult sõnastatud (näitkeks kas veebikeskkonna loomine tähendab kodulehekülje loomist, mida ei tehtud või hääletuskeskkonna loomist).

Igasuguste ürituste kutsed ja sisu tuleb hoolikamalt läbi mõelda. Praegusel juhul tulid ideede tutvustusüritusele vaid üksikud ideede autorid oma ideed tutvustama (kokku oleks neid pidanud olema 150 ringis). Huvi tundvaid linnakodanikke oli samuti väga vähe. Ekspertid arvasid, et sõnum ei jõudnud inimesteni (valed kanalid) või ei tundunud see olevat atraktiivne ning ei kutsunud osalema.

Ideede esitajad tõid välja, et arvestama peaks ka inimeste vähese ajapaindlikkusega – ühe tutvustusürituse asemel võiks olla mitu, kuna selleläbi suureneks tõenäosus, et inimesed leiavad kohale tulemiseks endale sobiva ajal. Antud korral läbi viidud ideede tutvustusürituse kutsed saadeti ideede esitajate sõnul laiali ka liiga hilja. Ekspertide arvates üritus sellisel kujul ei täitnud oma eesmärki ning seega tuleb põhjalikult ja komplekselt läbi mõelda kogu ürituse kontseptsioon.

KEM-i kommunikatsiooni peamine ülesanne on rohkem kaasata avalikkust ja seeläbi suurendada osalust. Senine kommunikatsioon põhiülesannet väga hästi ei täitnud, sest linlased olid vähe informeeritud – KEM iseenesest oli segane ning osalus (kaasatus) ei olnud kõige suurem. Kuna tegemist oli esmakordse projektiga, saab edasises kommunikatsioonis viia sisse muudatusi ja täiendusi ning kasutada eelmise aasta materjale ja fotosid, eelkõige aga kogemust.

Meie ettepanekud selleks on:

- Detailsemalt läbi mõelda sõnumid, mida ASO poolt edastatakse: mis projektiga täpselt on tegemist (NB! protsent **investeeringute** eelarvest); mis kuulub investeeringute alla; kuidas jaguneb rahasumma siis, kui esikoha idee teostamiseks nii palju ei kulu; milline on teiste ideede edasine saatus; millised on idee hääletusele pääsemise kriteeriumid (hind, ajakulu jne); lisaks rõhutada, et tegu on linlaste võimalusega volinike asemel ise otsustada, millised kohad linnas enim investeeringut nõuavad.
- Kommunikatsioon peaks olema järjepidevam ja tihedam: leida võimalusi kajastusteks isegi siis, kui parasjagu KEM etapis midagi erilist ei toimu. Kogemused on näidanud, et efektiivsemad on need projektid, mida parajalt doseerituna kogu aeg pildil hoitakse. Kommunikatsioon ei pea hõlmama ainult meediatekstide avaldamist. Kuna paljud vastanud leidsid, et kaasamist oli siiski vähe, siis aidata luua võimalusi inimestel osaleda kogu protsessi vältel – erinevad üritused jooksvalt kõigis etappides, nt infopäev (ülekanadena ERRis vms), valimisõhtu, kodanike osalemine ekspertide töörühma juures. Loomulikult ei saa ASO kui KEM juhtorgan võtta kodanikeühenduste ja linlaste aktiivsuse eest vastutust endale, kuid ta saab olla idee algataja, koordineerija ja edasiviija. Kuna kommunikatsioon nii ekspertide kui linlaste

arvates oli valdavalt ühesuunaline ja ei soosinud kaasatuse tunde tekkimist, siis ühiste arutelude korraldamine ja linlaste kaasamine erinevates etappides (ideede grupeerimise, hindamise, otsustamise juures) aitab muuta kommunikatsiooni interaktiivsemaks. Selleks tasub kaasata erinevate kodanikeühenduste juhte ja liikmeid ning nende siseliste ka võimalusel kommunikatsioonikanalitena kasutada. Interaktiivsust annab oluliselt juurde *geriljaturundus* – aktiivsemad meetodid ja kanalid, kui seda on ajalehed, televisioon ja muu visuaalia. See muidugi nõuab häid ideid, ajalist ressursi ja tõenäoliselt ka raha.

- Täpsemalt planeerida kommunikatsioonikanalid, sest see aitab rahalist ressursi kokku hoida. Kuna avalikus linnaruumis olevaid kampaaniaplakateid ei märgatud, siis mõelda nende otstarbekuse peale. Samas on sihtrühm väga lai ja integreeritud kommunikatsiooni seisukohast on oluline kasutada sõnumi edastamiseks erinevaid kanaleid. Seega – kindlasti mitte piirduda ainult ajakirjandusega, vaid kombineerida kõige efektiivsemad ja optimaalsemad infokanalid. Kuna *mouth-to-mouth* kommunikatsiooni ei saa alahinnata, tuleks rohkem kaasata linnavalitsuse enda töötajaid ja aktiivseid tartlasi agentidena ja info edasikandjatena.
- Kuna üks eesmärk on parandada linnavalitsuse mainet ja näidata tegevuste läbipaistvust, aitab detailne ja järjepidev kommunikatsioon selle eesmärgi täitmisele kaasa. N-ö „puust ja punaseks tehtud“ tegevuste kirjeldused, otsuste põhjendused, näited, kui palju üks või teine idee maksma läheb jne aitavad tavainimesel paremini aduda kogu protsessi ja idee reaalsel teostatavust. Ühe abinõuna aitab eraldi KEMi koduleht – mitmekihiline ning interaktiivne, praeguse ühe Tartu linna kodulehe alalehe asemel.
- Anda rohkem ja konkreetsemat infot ideede esitustingimuste ja sõnastuse kohta juba esimeses etapis ning seda kõigis kanalites (trükimeedia, veeb jne). Ideede grupeerimisel kuulata rohkem ideid esitanud inimeste arvamust. Selleks võib korraldada ideede arutelu ja hindamise etapis ühiseid koosolekuid (kus ei pea osalema kõik eksperdid), rõhutada kasvõi Kultuurikvartali näitel rõhutada ideede autorite endi aktiivsemat osalust protsessis.
- Suuremat tähelepanu pöörata veebilahendustele – koduleht, hääletuskeskkond jne, sest paljude arvates olid need keerulised, igavad ja aegunud.
- Täpselt läbi mõelda ideede tutvustusürituse kontseptsioon. Edaspidi võiks ideede tutvustusüritusel osaleda vaid 10 parimat ideed, mis hääletusele lähevad. Sellisel juhul

tuleks ümber korraldada kogu ideede hindamine ja viia läbi mitu hääletusvooru. Kuigi eksperdid seda eriti heaks ei kiitnud, võiks neil olla üritusel oma roll.

Kuna kommunikatsioon sõltub KEM-i sisulisest poolest, tuleks ka seal mõned muudatused teha:

- Leida rohkem võimalusi ideede esitamiseks;
- Leida rohkem võimalusi hääletamiseks;
- Hääletamissüsteemi korrigeerimine – häälte jagunemine ei pea olema hääletamise ajal nähtav; ühel inimesel võimalus anda mitu häält; hääletamisõigus ka mitte-tartlastele; korraldada mitmevooruline hääletamine;
- Täpsemalt planeerida ajakava – etappide planeerimisel mitte jätta olulisi tegevusi puhkuste ajaks, hääletuse perioodi paika pannes tuleb arvestada, et see ei jääks teiste suurte ürituste lähedusse (jaanipäev, Hansapäevad, 1. september vms). Kommunikatsioon ei tohiks jääda viimasele minutile (nt enne ürituse toimumist, enne hääletust).

Lisa 1

Uurimisküsimused

Uurimisküsimus	Sihtrühm ja valim	Meetod	Aeg ja teostaja
Kuivõrd teadlikud on erinevad sihtrühmad kaasava eelarve protsessist?	Linnakodanikud, linnavalitsuse töötajad Juhuvanim, ekspertvalim	Fookusgrupp, standardiseeritud küsitlus	4. detsember 2013 Kätlyn Metsmaa 27.-28. november 2013 Elena Sipria-Mironov 8. november – 8. detsember 2013 Astra Pintson-Käo Eliise Ott Kätlyn Metsmaa
Millise sihtrühma segmentideni ei ole senise kommunikatsiooniga jõutud?	Linnakodanikud, linnavalitsuse töötajad Juhuvanim, ekspertvalim	Standardiseeritud küsitlus	27.-28. november 2013 Elena Sipria-Mironov 8. november – 8. detsember 2013 Astra Pintson-Käo Eliise Ott Kätlyn Metsmaa
Millised kanalid olid info edastamiseks efektiivsemad?	Linnakodanikud, linnavalitsuse töötajad ASO Teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka Juhuvanim, ekspertvalim	Standardiseeritud küsitlus Süvaintervjuu Fookusgrupp	10. detsember 2013 Kai Reinfeldt 8. november – 8. detsember 2013 Astra Pintson-Käo Eliise Ott Kätlyn Metsmaa 4. detsember 2013 Kätlyn Metsmaa
Kuidas mõistavad ideid esitanud linnakodanikud KEM protsessi ning hindavad selle erinevaid osasid?	Linnakodanikud Ekspertvalim	Fookusgrupp	4. detsember 2013 Kätlyn Metsmaa
Millised on strateegiad kaasamiseks projekti linnaametnikke?	ASO Teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka Ekspertvalim	Süvaintervjuu	10. detsember 2013 Kai Reinfeldt
Kuidas mõjutab käesolev projekt ekspertide igapäevatööd ja – praktikaid ning kas ja kuidas mõjutab edaspidi?	Ekspertgrupis osalejad Ekspertvalim	Fookusgrupp	6. detsember 2013 Eliise Ott

Kaasav eelarve
Tartu linnas 2013
Planeerimisest elluviimiseni
RAPORTI LISAD

<p>Mida arvavad eksperdid oma rollist kaasava eelarve projektis? Kui oluliseks nad oma rolli peavad ja kuidas nad mõjutavad protsessi kulgu?</p>	<p>Ekspertgrupis osalejad Ekspertvalim</p>	<p>Fookusgrupp</p>	<p>6. detsember 2013 Eliise Ott</p>
<p>Millised on probleemkohad ja millised õnnestumised esimese KEM-i kommunikatsiooni juures?</p>	<p>ASO Teabeteenistuse juhataja Lilian Lukka, linnakodanikud Ekspertvalim</p>	<p>Süvaintervjuu Vaatlus</p>	<p>10. detsember 2013 Kai Reinfeldt 19. november 2013 Kai Reinfeldt, Eliise Ott, Astra Pintson-Käo, Elena Sipria-Mironov, Kätlyn Metsmaa</p>

Lisa 2

Ideede autoritega läbi viidud fookusgrupp 4. detsember 2013

- **Kuidas töötas linnarahvale suunatud kommunikatsioon?**

Kogu kaasava eelarve füüsilist reklaami iseloomustati väga nõrgana, mitu osalenut ütlesid, et pole senini kaasava eelarve reklaami näinud. Peamiste infoallikatena toodi välja Postimees, sotsiaalmeedia, Tartu linna pressiteated ning Tartu linna kodulehekülge (seda küll peamiselt selle järel, kui kuskilt mujalt oli kaasava eelarve kohta juba kuulnud). Tõstatati ka küsimus – kas suurem reklaamitegemise rõhk oligi planeeritud panna ideede esitajatele endile, kuna sel korral oli märksa silmapaistvam mõne idee reklaam kui linnavalituse oma. Ning **kas ja kuidas saaks linnavalitsus aidata/innustada kõiki ideede autoreid oma ideid reklaamima.**

Samas olid kõik rahul informatsiooniga, mis neile e-kirja teel saadetud oli, näiteks selekteerimisprotsesside kohta. Eriliselt kiideti ning toodi välja linnavalitsuse avalike suhete osakonna ametnikku Lilian Lukkat, kelle vastuseid saadetud küsimustele iseloomustati pikkade ja põhjalikena.

Lisaks infokildudele ja lühiteadetele uudistesaadetes, rõhutati vajadust järgmisel korral pöörata tähelepanu ka asja lahti seletamisele. Arutelu tekitas kaasava eelarve kodulehekülge, mille kohta olid arvamused vastakad ning püstitati küsimus, mida mõeldi protsessis välja toodud veebikeskkonna loomise all silmas, kuna eraldi „atraktiivset“ kodulehekülge ei loodud. Reklaami tõhustamiseks pakuti välja erinevaid ideid, mille eesmärgiks on reklaami välja paistmine ülejäänud linnaruumist: kasutada linna omandis olevaid kolme küljega reklaamipindu, nõ plakatiplanke, rõhku panna väga käidavale Küüni tänavale ning kasutada ära silda.

- **Millisena projektis osalejad projekti käiku mõistavad? Kuidas kaasava eelarve projekti hinnatakse?**

Ideede esitamist iseloomustati lihtsa ja arusaadavana. Kuna idee esitamisel ei küsita palju informatsiooni, pakuti välja ka võimalus esitada oma ideed e-kirja abil. Kaasava eelarve kaasavamaks muutmisel pakuti välja ajurünnakute tegemist töö- ja koolikollektiivides, avalike ideede arutamise talgute korraldamist ja rohkem kui ühe ideede tutvustusüritude korraldamist.

Ideede kokkuliitmisest oldi üksmeelel, et seda peab kindlasti enne idee esitajaga arutama. Läbi käis ka arvamus, et sel korral jäeti lõplikusse valikusse sisse ideed, mida tegelikult

linnavalitsus peaks finantseerima eelarve „teistelt ridadelt“. See on kindlasti aspektiks, mida tuleks edaspidi hoolikalt läbi mõelda ja linnarahvale seletada – kust maalt läheb piir.

Kaks peamist kriteeriumit, millest eksperdid oma valikutes juhendusid olid osalenutele selged. Küll aga leiti, et komisjonide koosseisus võiks olla ka linnakodanike, näiteks suhtega 50:50 ning ideede esitajatel võiks olla võimalus sinna kohale minna ning oma ideed vajaduse korral täpsustada või kaitsta.

Ideede tutvustusürituse puhul toodi murekohana välja esinemisaeg, mida ei piiratud osalenute puhul võrdselt, liiga hilist kutsete laiali saatmist ning moderaatori ja linnavalitsuse ametnike puudulikke vastuseid neile esitatud küsimustele. Kõigile idee esitajatele sõna andmiseks pakuti välja videolahendus, mille abil saaksid oma ideid kohalolijatele tutvustada ka need ideede esitajad, kes tutvustusüritusele kohale tulla ei saa.

Kõige ebaõnnestunumaks osaks kaasava eelarve juures peeti hääletuskeskkonda, millega tegelemine oli ajamahukas ning tunduvalt keerulisem kui see olla võiks. Internetis hääletamisele lisaks paktuti välja üle linna asuvaid hääletuspunkte (nagu valimiste ajal), mis toetuksid vabatahtlikele, ning hästi reklaamitud valimisõhtut, millele peaks langema suurim valimisaktiivsus (avatud uste päevad valimiskohtades, eriüritused jms).

- **Millised emotsioonid seoses selle projektiga kõlama jäävad?**

Hinnates kokkuvõtlikult kogu kaasava eelarve protsessi 10 palli skaalal, oli kõrgeimaks tulemuseks 5. Samas olid kõik nõus ka järgmisel korral osalema, kui kriteeriume ja protsesse korrigeeritakse. Järgmisel aastal osalemine seoti ka sellega, milline on selle aasta kaasava eelarve tulemus – konkreetselt toodi välja, et kui võidab lasteaedade ühishange, siis enam uuesti ei osaletaks, sest see „muudab kogu protsessi naeruväärseks“, „devalveerib kodanikualgatust“ ning „tähendab sisuliselt lihtsalt eelarve raha ühest taskust teise tõstmist.“

Peamised infoallikad

Üheks uurimiseesmärgiks oli teada saada, kuidas jõudis osalnud inimesteni info kaasava eelarve toimumise kohta ning seeläbi hiljem analüüsida seda, millised kanalid töötavad paremini ja millised halvemini. Fookusgruppiintervjuust selgus, et peamisteks infoallikateks olid Postimees, sotsiaalmeedia, Tartu linna pressiteated ning Tartu linna kodulehekülg (seda küll peamiselt selle järel, kui kuskilt mujalt oli kaasava eelarve kohta juba kuulnud).

O6: „Esialgu informatsioon tuli Postimehe kaudu, aga siis sai muidugi linna kodulehti külastatud...“

O5: „... kas Tartu Postimehe netilehe kaudu või Facebooki kaudu.“

Rääkides füüsilisest reklaamist, siis oli neid, kes olid sellega kokku puutunud, kuid oli ka neid, kes seda senini näinud polnud.

O5: „Ma arvan jah, et ma nägin seda, aga...“

O6: „Ma ei ole siiani märganud.“

O2: „Aga mina ütlen, et mina siia maani linnapildis ei ole näinud seda kaasava eelarve reklaami.“

Reklaami märkamisest toodi konkreetselt välja näiteks reklaam Kūūni tänaval, kuid selle näol ei olnud tegemist linnavalitsuse reklaamiga vaid ühe idee, Kultuurikvartali, enda reklaamiga. Lisaks mainiti bannereid lehes ning kiideti videot, kuigi samas nenditi, et see jõuab suhteliselt kitsa ringkonnani. Välja toodi aga ka seda, et eelarve tegevuskavas on mainitud pidevaid koosolekuid, kuid tegelikkuses toimus avalikkusele ainult üks koosolek – ideede tutvustusüritus. Tartu linna ja ka kaasava eelarve kodulehekülge tekitas vastakaid arvamusi – mõni leidis, et tegemist on eelmisest sajandist pärit katastroofilise leheküljega, samas kui teised ütlesid, et tegelikult leiab sealt kogu vajaliku informatsiooni üles ning kui, siis on küsimus lihtsalt mugavuses. Tõstatati ka küsimus selle kohta, et kaasava eelarve protsessis on välja toodud veebikeskkonna loomine, kuid eraldi keskkonda selleks ei loodud.

Reklaami tõhustamiseks pakuti välja erinevaid ideid: kasutada linna omandis olevaid kolme küljega reklaamipindu, kasutada nõ plakatiplanke, rõhku panna väga käidavale Kūūni tänavale ning kasutada ära silda. Osalejad leidsid, et reklaam peaks ülejäänud linnaruumist välja paistma. Küsimuse tekitasid ka tutvustusõhtul üleval olnud plakatid, kuna ei teatud, kuhu need peale üritust viidi.

Lisaks toodi välja, et kui sel korral domineerisid rohkem infotükid uudistesaadetes, peaks rohkem tähelepanu pöörama asja lahti seletamisele, et inimesed seda mõistaksid – ning seda samuti meedias. Üks osalenu tõi välja, et on jäänud mulje, et enamus meediakajastustest on initsieeritud ideede esitajate, mitte linna poolt.

Küsites fookusgrupis osalenutelt, kas kaasavast eelarvest räägiti ka nende tutvusringkondades ja sõprade seas, olid kõik üksmeelel, et nemad on olnud need inimesed, kes teisi sellest informeerinud on.

Kaasava eelarve protsessi tajumine

Selles aspektis oli selgelt näha seda, kuidas osalejate arusaamad kaasamisest lahku läksid. Osad tõid välja, et kaasamist kui sellist tegelikult ei olnud või kui oli, siis „alamastme“ oma. Teised tõid aga sellele vastukaaluks välja, et ka juba see, et ideid sai esitada ning toimus tutvustusüritus, on kaasamine.

O1: „No siit on puudu kaasamine.“

O4: „Meil on nii öelda alamastme kaasamine.“

O6: „Aga võib olla linn leidiski seda, et see (*kaasamine*) on meie töö. See propageerimine.“

Ideede esitamise võimalustest rääkides leidsid osalejad, et internetis oli see lihtne, kuid natukene ebamugav – võis näiteks tekkida olukord, kus kogemata esitas inimene ideed kaks korda. Siiski ütlesid kõik, et said ilma vaevata asjaga hakkama ning idee esitamise plussiks on see, et ei küsita liigselt palju asju – piisab lühikesest kirjeldusest. Pakkudes välja võimalusi, kuhu kohtadesse peaks laienema võimalus ideid esitada, leidsid osalejad, et võiks toimida e-kirja süsteem, millele saaks idee saata ning seda võiks ehk saada teha ka tänaval.

Üks osalenu tõi välja ka ajurünnakute võimaluse, mille raames võiksid kaasava eelarve eestvedajad ja tutvustajad käia kohtades, kus on koos palju inimesi, näiteks koolid, töökollektiivid ning seal kaasavat eelarvet tutvustada ning koheselt ka küsida, kas kellelgi on ideid ning pakkuda võimalust neid kohe esitada. Lisaks sellele ideele olid osalejad üldiselt arvamusel, et kogu protsessi vältel tuleb eesmärgiks võtta võimalikult paljude linnakodanike kaasamine protsessi. Ühe ideena pakuti välja avalikud ideede arutamise talgud, mida peaks korraldama linn, muutes selle võimalikult atraktiivseks ning kus inimesed saaksid oma ideid arutada, leida ühisosasid ja välja selgitada need kõige olulisemad asjad. Ehk linnakodanikud peaksid omavahel ise arutama seda, mis on neile kõige vajalikum ja olulisem ning ekspertkomisjoni liikmed peaksid seal samuti kohal olema ning jooksvalt sõna sekka ütlema. Selline lähenemine kaasaks protsessi jällegi rohkem inimesi ning koguks ühe idee taha suurema hulga inimesi muutes seeläbi ka ideid sisukamaks.

O3: „Teine asi on see, et inimesed tulevad kokku, siis ideed arenevad nagu sisuliselt paremaks.“

O1: „Et huvi on tegelikult see, et rohkem inimesi saaks kaasa rääkida, ideed on kvaliteetsemad.“

Ideede kokkuliitmisest rääkides olid osalejad üksmeelel, et seda oleks pidanud kindlasti enne idee esitajaga arutama. Üks fookusgrupis osalenutest tõi enda põhjal näite, et tema esitatud idee liideti ühe teise ideega kokku, kuid temalt kui idee esitajalt selle kohta midagi ei küsitud. Samas olid kõik rahul informatsiooniga, mis neile e-kirja teel saadetud oli, näiteks selekteerimisprotsesside kaudu. Eriliselt kiideti ning toodi välja linnavalitsuse avalike suhete osakonna ametnikku Lilian Lukkat, kelle vastuseid saadetud küsimustele iseloomustati pikkade ja põhjalikena.

Läbi käis ka arvamus, et sel korral jäeti lõplikusse valikusse sisse ideed, mida tegelikult linnavalitsus peaks finantseerima eelarve „teistelt ridadelt“.

Kaks peamist kriteeriumit, millest eksperdid oma valikutes juhendusid (rahalisel piirid ning investeeringu kategooriasse langemine) olid osalenutele selged. Küll aga leiti, et komisjonide koosseisus võiks olla ka linnakodanike, näiteks suhtega 50:50. Umbes pooled osalenutest ütlesid, et kui ekspertgrupi koosolekut oleksid avalikud ning sinna saaks oma ideed nii öelda kaitsma minna, siis nad teeksid seda.

Ideede tutvustusürituse puhul toodi esimesena välja see, et esinejate kellaajaline piiramine oleks pidanud olema konkreetsem, eriti edaspidi, kui üritustel osaleb loodetavasti tunduvalt rohkem inimesi. Lisaks mainiti, et üritusel ei olnud üldse rahvast ning et kutse üritusele saadeti laiali liiga hilja. Välja pakuti variant korraldada üritus mitmes osas, kuna üks välja pakutud kellaag ei pruugi kõigile sobida. Välja pakuti ka idee pakkuda inimestele, kes üritusele kohale tulla ei saa, võimalust filmida üritusel esinejatega samadesse ajaraamidesse mahtuv lühitutvustusvideo. Rääkides aga reklaamist laiemalt, siis fookusgrupis osalenud leidsid, et kõikidel ideede esitajatel peaks olema ka võimalus oma ideedele reklaami teha, vahendid ja mentorlus peaksid seejuures tulema linnavalitsuselt või koostööpartneritelt.

O3: „Igal idee esitanud peab olema.. ütleme võimalus minna Genklubisse, filmida endale mingi video, võtta kaameramees, teha oma klipp ja postitada see Facebooki näiteks.“

O1: „Sama mis me juba varem arutasime, et saame enne kokku ja ta arutab seda suure ringis ja ta leiabki endale partneri. Siuke idee? Jess, ma olen sinuga. Et nagu olekski juba meeskond olemas ja olekski mingi see sama võimalus video tegemiseks..“

Tulles aga tagasi tutvustusürituse juurde, siis heideti ette ka seda, et linnavalitsuse liikmed ei olnud piisava ettevalmistusega, et avalikkuse ette astuda ning ei osanud esitatud küsimustele vastata.

O4: „Üritusel jäi mulle silma veel see asi, et kui see lõpp oli, ma küsisin paar küsimust, tehnilist küsimust, kuidas protsess edasi läheb, siis olid need läbi mõtlemata linnavalitsusel tegelikult, nad ei teadnud.“

O1: „Nad ei teadnud millal hääletama hakatakse, nad ei teadnud kuidas hääletatakse..“

Hääletuskeskkonda kritiseerisid fookusgrupis osalenud üksmeel.

O1: „...see hääletamiskeskond lihtsalt ei töötanud enam. /.../ Praegu pidi ikka vägaväga tahtma ja vaeva nägema, et hääletada saaks.“

O4: „...hääletamiskeskond on üks väga ebaõnnestunud asi. See ei toimi. /.../ Väga palju hääli on kaotsi läinud selle pärast.“

O6: „Kõik ei saanud hakkama. Ta oleks võinud natukene lihtsam olla, kohe koondtabel oleks võinud tulla...“

O2: „Jah, jah, kõigepealt koondile..“

Rääkides sellest, kus võiksid inimesed lisaks praegustele variantidele hääletada saada, olid osalejad optimistlikud ning pakkusid välja väga erinevaid ja mitmekesiseid kohti, mille saab kokku võtta sõnadega „igal pool“.

O1: „Me saame ju kõikjale teha hääletuspunkte...“

O5: „Ühesõnaga kui kuskil kõrtsis on mingi arvuti ja keegi aitab sind natukene...“

O3: „Ja et mingisugune trikk, et inimestele meeldib saada midagi...“

Peamiste mõtetena jäid kõlama rohked hääletuspunktid üle linna, mis asuksid igasugustes erinevates asutustes, avatud uste päevad ja tasuta kontserdid toomaks kohale rohkem rahvast ning varakult välja reklaamitud hääletusõhtu, millele peaks langema kõige suurem valimisaktiivsus.

Üldine hinnang

Hinnates kokkuvõtlikult kogu kaasava eelarve protsessi 10 palli skaalal, ei oldud punktidega just heldekäelised ning kõrgeimaks tulemuseks oli 10-st 5. Samas olid kõik nõus ka järgmisel korral osalema, kui kriteeriume ja protsesse korrigeeritakse. Järgmisel aastal osalemine seoti ka sellega, milline on selle aasta kaasava eelarve tulemus – konkreetselt toodi välja, et kui võidab lasteaedade ühishange, siis enam uuesti ei osaletaks, sest see „muudab kogu protsessi naeruväärseks“, „devalveerib kodanikualgatust“ ning „tähendab sisuliselt lihtsalt eelarve raha ühest taskust teise tõstmist“.

Vastused küsimusele, mis oleks esimene ja kõige tähtsam asi, mida kaasava eelarve juures muuta tuleks, toodi välja mitu erinevat ettepanekut. Üks osalejatest leidis, et kaasavat eelarvet parendaks linnarahva protsessi kaasamine juba protsessi planeerimise ja koostamise etapis, teine pakkus aga välja kahe nimekirja süsteemi, milles linnaeelarves juba olemas olevad ideed seisaksid eraldi. Ühe võimalusena pakuti välja ka kaasava eelarve protsessi korraldamise andmine mõne sõltumatu institutsiooni kätte. Osalejate sõnul jäi praegusel korral arusaamatuks ka see, miks eraldi etapina ei ole välja toodud teostamist, sinna seejuures kaasamist rakendades ning loodetakse saada ka tagasisidet, näha järelmenetlust.

Lisa 3

Ekspertidega läbi viidud fookusgrupp 6. detsember 2013

Fookusgrupi ekspertidega (viis respondenti) viisin läbi 6.detsembril 2013 aadressil Jaani 7. Järgnevalt lühikokkuvõtte tulemustest uurimisküsimuste kaupa:

1. Mida arvavad eksperdid oma rollist ja ülesannetest kaasava eelarve projekti raames?

Ekspertid arvavad, et pädevate otsuste tegemiseks on spetsiifiliste teadmistega eksperdi osalus protsessis vajalik eelkõige analüüsi ja tagasiside jaoks. Nad ise saavad eksperdina lisainformatsiooni ideede kaudu ning võimaluse kastist välja mõelda ja ennast sedasi harida.

2. Kuidas ja kuidas on mõjutanud käesoleva projekti protsess ja konkursi ideed ekspertide igapäevatööd ja aja planeerimist?

Ekspertidele lisatööd oluliselt juurde ei tulnud ja ideedega tegeleti enamasti jooksvalt ametliku tööaja piires. Konkursil osalenud ideed võetakse teadmiseks ja nende järgi kohandatakse arengukavasid ja planeeritakse eelarvet. Suur osa esitatud ideedest väljendas murekohti Tartu linnapildis, mis vajavad Linnavalitsuse abi ja lahendust.

3. Mida eksperdid kaasava eelarve protsessist arvavad ja kuidas edukaks ning jätkusuutlikuks seda peavad?

Ekspertid usuvad protsessi jätkusuutlikkusesse ja selle mõjusse, mille kohaselt tartlased saavad teadlikumaks eelarve koostamise protsessist ning muutuvad ühiskondlikult aktiivsemaks, pakkudes välja uusi ideid ja/või hääletades enda lemmikidee poolt. Samas tuleb tõdeda, et esialgu (2013. aastal) on tegemist demokraatia mängimisega, kus on mängus väga väike summa ja milles osaleb väga väike hulk Tartu kodanikest.

Detailne ülevaade fookusgrupi tulemustest ekspertidega

1.1. Ideede poolt hääletamine

Ekspertid ise fookusgrupi toimumise ajaks (reedel, 6.detsembril) ei olnud hääletanud. Kaks neist ei olnud lihtsalt hääletanud, kolmas ütles, et ta põhimõtteliselt ei hääleta, sest on

protsessi osaline ja osakonna esindaja ning neljas ütles, et ei ole hääletanud kuna ta ei ole tartlane.

Hääletusprotsessi ja tulemusi aktiivselt ei jälgitud, küll aga teati, et internetist saab hääletust jälgida ja et kaks ideed on teistest ette rebinud.

I Sellesama, novot, see, mis on praegu esikohal on need lasteaiad onju.//

II //...Aga et see nimekiri on nähtav, et kui palju kellegil hääli on, et seda võis vist ajalehest ka lugeda, et seal keegi parastas ja, et seal mingisugustel asjadel ei ole ühtegi häält...//

Ettepanek: ehk ei peaks hääletuse tulemused algusest peale avalikud olema, sest see võib mõjutada otsustamist. Näiteks kui mõnel ideel on väga vähe hääli, aga see tundub hääletajale huvitav, siis ta siiski loobub ebapopulaarse idee poolt hääletamast, sest selle võiduvõimalused on nangunii väga väikesed.

1.2. Ekspertühma koosolekud

Ekspertühma koosolekuid peeti väga produktiivseteks ja asjalikeks, sest suur eeltöö oli ära tehtud ja konkreetsed kriteeriumid olid paika pandud, mistõttu vaieldavateks hinnanguteks ruumi ei jäetud.

III Minu meelest oli väga konstruktiivne. No ühesõnaga see, kus mina osalesin, ma ei saanud kõikidel osaleda, oli küll väga tõine õhkkond ja inimesed olid ette valmistunud ja läbi mõelnud, et kui palju üks või teine objekt võiks nagu maksta. Milline on see realiseeritavuse tase. Mina hindan küll väga kõrgeks koosolekud olid väga asjalikud tõesti.

IV Mis ma komisjoni kohta veel ütlen, mis mulle komisjoni puhul meeldis on see, et tegelikult komisjon pani endal paika väga konkreetsed ja väga lihtsad kriteeriumid.

Me ei hakanud ühtegi projekti selle järgi hindama, kas ta meile meeldib või ei meeldi vaid pani hästi konkreetselt paika, et kas ta mahub eelarvesse, kas ta on teostatav ja realiseeritav ühe aastaga. Et selles suhtes mulle see väga meeldis, et selline põhimõte ja ei saanud siin ütlemine mina ega ka keegi teine siin ütelda, et see projekt mulle ei meeldi ja jätame selle välja.

Ettepanek: edaspidi võiks koosolekutele (ekspertühma) kaasata rohkem väliseksperte ning ideede analüüsimiseks rohkem aega jätta, et saaks põhjalikuma analüüsi idee teostatavuse kohta teha.

1.3. Eksperdikas kaasamine

Eksperdikas kaasamine ei toimunud kõigil üheaegselt ja ühtmoodi. Ekspertidele meenus, et Lilian (Lukka) käis nendega kevadel millalgi rääkimas sellest ja et kutse (e-kiri) saadeti Avalike Suhete Osakonnast pärast ideede laekumist ja viimaste tabelisse paigutamist (vajalik, sest kõik ettepanekud ei olnud elektroonsel kujul). Ühe eksperdigaga võeti ühendust juba kevadel kui protsessi planeerima hakati ja sealjuures väliseksperte otsiti.

Kui Linnavalitsuses töötavad eksperdid ütlesid, et protsessis osalemine on üks osa nende igapäevastest töökohustustest (teevad nagunii sarnaseid asju), siis väliseksperdile pakuti osalemise eest erandlikult ka tasu.

III Rohkem eksperte väljaspoolt, ma ei ole selle vastu sugugi.

II samas võib tekkida...nii nagu siin korra teema oli, et meie ütlesime, et meile on see töö, seda kuskilt keegi ei tasustanud. Sulle vist ka keegi ei maksnud (suunatud I-le).

I Mulle maksti küll...//

Ettepanek: kaasata rohkem väliseksperte ekspertrühma.

1.4. Ülesanded ja kohustused eksperdina

Ekspertidel oli kolm peamist ülesannet: esiteks need ideed kõik läbi vaadata, teiseks kas ise ette kujutada mingeid teisi kohti (idee realiseerimisasukoha võimalikud alternatiivid) või siis ise juurde otsida lisainformatsiooni selle idee kohta ja kolmandaks kohapeal kõik läbi arutada, et kas on teostatav jne. Samuti grupeeriti koosolekutel sarnaseid ettepanekuid (nt mitu ettepanekut korrastada mõni konkreetne park).

I No ma arvan, et ettepanekute grupeerimist ja seda me otsustasime siin kõik koos.

1.5. Aja planeerimine

Ekspertide sõnul oli lisaülesannete täitmist üsna lihtne ajaliselt planeerida, sest ideede üle vaatamiseks anti piisavalt aega ja tööpäevas leidis piisavalt "auke", mille ajal lisaülesannetega tegelda. Keegi ületöötamise või ajapuuduse üle ei kurnud, samuti kiideti veelikord materjali head ettevalmistust analüüsiks.

III Just, ja sai nagu mitmes järgus teha, et ma tegelen täna tund aega, ülehommel veel ja niimoodi, et selles mõttes oli nagu hea, et igapäevaks süstematiseeris nii nagu ta ise oma seda järjehoidjat vahele toppis.

II ...konti ei murdnud ja mingisugust ülemäära pingutust see asi küll tegelikult ei nõudnud.

1.6. Motivatsioon

Lisakohustuste täitmist motiveeris eelkõige põnevus ja projekti uudsus, mis alguses tekitas küll natuke umbusku, aga pakkus siiski suurt huvi. Samuti tõdesid kolm eksperti, et see on põhimõtteliselt nende igapäevatöö ja nad peavadki seda tegema.

II No see on meie töö (III ja IV nõustuvad).

IV Sest see oli esmakordne selline, et endal tekkis juba huvi, et mismoodi see asi üles on ehitatud siin ja siis selles protsessis kaasa rääkida ja noh...ongi põnev selles suhtes.

I No minule tundus see väga põnev...//

Samuti tõdeti, et protsessis osalemine pakkus neile ideede näol palju lisainformatsiooni selle kohta, mis inimestele tegelikult muret tekitab ja korda läheb, et selle info baasil siis oma edasist tööd koordineerida.

1.7. Ekspertide arusaam protsessist

Protsessi kohta kirjelduse saamiseks palusin ekspertidel ette kujutada, et nad peavad sellest mõnele väliskülalisele rääkima. Selle peale ütles üks ekspert, et kaasava eelarve projekti puhul me jalgratast ei leiutanud ja mujal maailmas on see juba üsna teada-tuntud kaasamise vorm. Teine ekspert tõi siiski välja, et käesoleva projekti eesmärk on selgitada linnakodanikele eelarve koostamise etappe ja kaasata inimesi poliitilistesse otsustesse ja muuta ning tõsta seeläbi ka kodanikuaktiivsust.

I Noh see...ilmselt mis need eesmärgid siis on, on linnakodanike parem kaasamine ja reaalne kaasamine. Siis vist ka see, et püüda seda õpetada, nagu arusaadavamaks teha seda eelarve koostamise protsessi...//

IV Eks see ongi selline minimudel sellest protsessist (eelarve koostamisest //...// ja siis rahvas näebki selle protsessi läbi, kuidas tegelikult tõestis see asi toimib siin...//

1.8. Protsessi kajastamine ja selgitustöö linnaelanike suunas

Respondentide hinnangul ei jõudnud sõnum kohale ja protsess ei olnud piisavalt kaasavat funktsiooni täitev. Samuti ei märganud või ei otsinud eksperdid erilist reklaami protsessi kohta, sest nad ise olid protsessist teadlikud. Siiski toodi esile kodulehekülg, plakatid ja artiklid Tartu Postimehes ning ideede autorite promotsioon Facebookis. Samas arvas üks ekspert, et kes soovin infot, see ka leidis.

IV Ma tahan öelda seda, et kes tahtis, see oli oma info kätte saand ja teadis, kuhu minna.

Ettepanek: mõelda järgnevatel aastatel otsepostituste peale (e-kirjad) või kuulutuste panemisele poodide/avalike asutuste kuulutuste tahvlitele.

1.9. Ekspertide õppimise koht protsessist

Õpetlikke kohti ekspertidele kui protsessi mõjutajatele oli mitmeid. Näiteks see, et kuna esitatud ideed olid väga erinevad, siis tuli eksperdil hindamisel mõelda natuke teise nurga alt või oma (töölase) teemast väljapoole. Samuti seda, et eksperdid peavad olema pädevad ideede sobivust analüüsima, mistõttu tuleb end ideega (ja selle teostatavuse aspektidega) hästi kurssi viia. Veel tõdeti, et umbmääraseid ideid oli üsna mitmeid, mida oli keeruline hinnata ja et tagasisidet anti ikkagi vähe ideede autoritele, kelle ideed lõpphääletuselt välja jäid.

Ettepanekud: ekspertidepoolne põhjalik analüüs ideede teostatavuse kohta on oluline idee autorile ja hääletajale; protsess peab olema võimalikult lihtne (ideedele konkreetsed kriteeriumid seada); võiduidee rahastamist tuleb detailselt kajastada (Mille peale see raha täpselt kulub?); vajalik on selgitada välja väiksemaarvuline ideede TOP, mis lõpphääletusele pääseb, et inimestel oleks lihtsam valida.

1.10. Hinnang esitatud ideedele ja edaspidisele rakendamisele

Ekspertid ütlesid esitatud ideed olid neile suures osas juba tuttavad murekohad, mis linnapildis esinevad. Nad ootasid rohkem uudseid ja kastist välja ideid, aga tulid juba etteaimatavalt inimesi igapäevaselt häirivad probleemide lahendusettepanekud näiteks kõnniteede või pargipinkidega seoses.

Ekspertid ütlesid, et paljud ideed/ettepanekud on neil juba oma arengukavas olemas ja teostamine eelarvesse planeeritud, aga osa neist võetakse kindlasti lähiajal vaatluse alla. Eriti need murekohad, mida ideede kaudu palju esile toodi. Ekspertid said kinnitust oma teadmistele selles osas, mis nende arvates samuti on halvasti linnapildis ja kuna rahvas toetab

neid ideid, siis ehk on võimalik ka riigi kõrgemale tasandile sedasi märku anda, et probleem vajab lahendamist ja lahendamiseks on rohkem raha juurde vaja.

II //... Arvatavasti...et kogu aeg on küsitud, mis nende asjadega, ülejäänutega edasi saab, et üks siis mõned asjad lähevadki siis päris eelarvesse, mitte enam kaasavasse eelarvesse...//

II //... Et selles suhtes projekti annabki nagu teinekord laiendada, et siin oli, kui tehti seesama lasteaed, tehti ettepanek, siis sellesama lasteaia baasilt saame meie laiendada üldisemalt lasteaedade peale, kasvõi seesama mänguväljakute asi, mänguväljakute atraktsioonide uuendamine. Tegelikult see ju laiendatigi, et kui teeme, teeme siis kõikidele (vedrumänguasi mänguväljakutele)...//

Ettepanekud: ideede esitamist võiks temaatiliselt piirata (igal aastal erinev teema); hääletusele minev idee peaks olema avalikkust kõnetav ja avalikult kasutatav, mitte üksnes piiratud kogukonna jaoks kasutatav hüve; koostada üldisem hinnakiri ideede esitajatele, et nad teaksid palju maksab kunstmuru (m) või asfalt (m) vms.

1.11. Hinnang ideede tutvustusüritusele

Üldiselt pidasid respondendid ideede tutvustusüritust ebaõnnestunuks ja otstarbetuks, sest see ei täitnud oma kaasamise eesmärki. Kohal olid vaid üksikud ideede autorid, eksperdid ja mõned aktivistid. Inimesed ei tulnud kohale (kuigi Lilian Lukka sõnul olid kõik kutsutud). Üritus oli ekspertide hinnangul halvasti üles ehitatud ja kommuniqueeritud: liiga pikk ja üksluine ideede tutvustamine. Ideede tutvustusüritusena ei töötanud!

IV Et selles suhtes, kas on sellist asja üldse vaja, et energia raisatud, aeg raisatud ja muu asi raisatud. Ega see sõnum kellelegi väga palju enam ei läinud.

Enda passiivse rolli kohta eksperdina öeldi vaid, et iseendale on ka mõttetu esineda ja kui nagunii ei tohi ühegi idee suhtes eelistust välja näidata, siis on väga keeruline üldse midagi asjalikku kommenteerida. Eksperdid jäid oma passiivse rolliga rahule, kuigi algselt oleksid nad pidanud üritusel sõna võtma.

V Mõnes mõttes oli hea, aga ma ei saanud ka aru, et millega ma peaksin esinema. Kas konkreetse iga projekti juurde kommentaariga...//

Ettepanekud: ideede tutvustusüritusel võiks olla maksimaalselt 10 parimat ideed ja KÕIK need ideede autorid on ka kohal; eelvoorus võiks kõikidest ideedest teha väikesed videoklipid; ideede tutvustusüritusele võiks eelneda üldisem koosolek, et säiliks järjepidevus ideede üle kohapeal arutleda.

1.12. Eksperti rolli olulisus protsessis

Respondentide arvates saaks ka ilma ekspertrühmata hakkama, aga oluline on siinkohal siiski ekspertide ja eelkõige just erinevate valdkondade ekspertide arvamused ja hinnang ideede üle otsustamisel, sest igatüüpi neist tuleb mingi spetsiifiline teadmine, mida saab otsustamisel kasutada.

V Aga siit täna see teadmine tuligi. Mina ei tea näiteks palju maksab see mingisugune trassi vedamine, sina tead oma kunstmuru hindasid eksle. Selles mõttes ta oli nagu asjakohane. Muidu võiks küll öelda, et oleks võinud ka olemata olla.

1.13. Hinnang projekti efektiivsusele ja jätkusuutlikkusele

Hinnangud protsessile endale on üsna vastuolulised. Kaasava eelarve protsessi peetakse ühest küljest jätkusuutlikuks ja iga aastaga järjest populaarsemaks muutuvaks projektiks, mis peaks ideaalis linnakodanike teadmisi eelarve koostamise protsessi osas tõstma. Teisest küljest tuli välja, et tegemist ei ole loomuliku nähtusega vaid ikkagi protsessi kunstliku läbi mängimisega.

V Ausalt öeldes on see ikka raha raiskamine, ma ütleks.

IV No ütleme niimoodi, et päris ausalt öeldes...eks ta mõnes mõttes demokraatia mängimine ole eksju.

V Minu jaoks on see, et võib-olla tõesti tema kõige suurem väärtus on see, et ta lükkab tõesti mingid siuksed kodanikeühenduste ja kõik selle liikuma ja aktiivsemaks.

II //...Tegelikult see rahva oma tunne on tegelikult teistpidi selline südan soojendav asi. Kui see on...vot see oli nagu minu otsus onju, siis võib-olla ta ei lähe ja ei lõhu seda homme päev kohe ära vaid läheb alles ülehomm.

1.14. Ettepanekud edaspidiseks

Fookusgrupi intervjuu lõpus küsisin veelkord mõningaid ettepanekuid edaspidiseks protsessi parendamiseks. Näiteks arvas üks respondentidest, et ainult Tartu linnakodanike kaasamine on ahistav, sest Tartus elab palju inimesi, kes ei ole linna sisse kirjutatud, aga õpivad või töötavad siin pikemat aega.

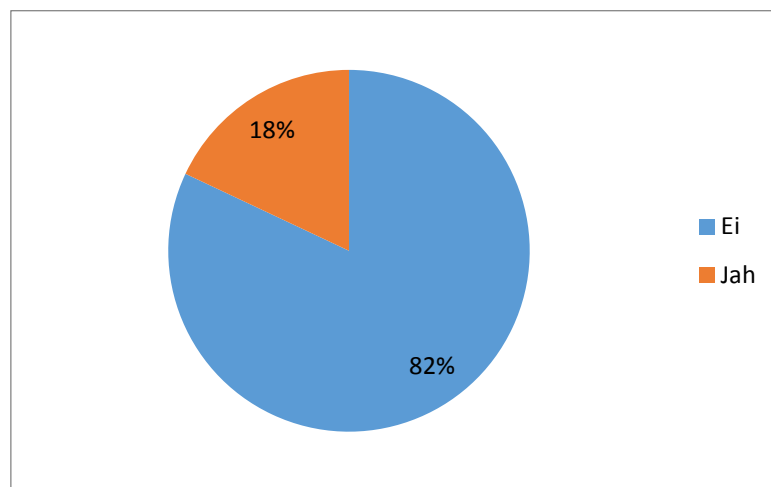
Ekspertidid tõid kokkuvõttes välja järgmised ettepanekud edaspidiseks:

- Mängureeglid paika panna juba enne uue konkurssiga alustamist (võiks ka linnakodanike arvamust küsida erinevate hindamiskriteeriumide seadmise osas).
- Teema fookus tuleb paika panna (teema-aastad).
- Võiduidee peab jääma avalikku kasutusse.

Lisa 4

Standardiseeritud miniküsitlus

Tänavaküsitluses küsitleti 185 inimest nende hulgas 17 inimest, kes ei olnud Tartu linna kodanikud (elasid Tartuga piirnevates valdades või olid mujale sisse kirjutatud). Küsitletutest 152 (82%) inimest ei olnud midagi kuulnud kaasavast eelarvest ning 33 (18%) olid sellest teadlikud.

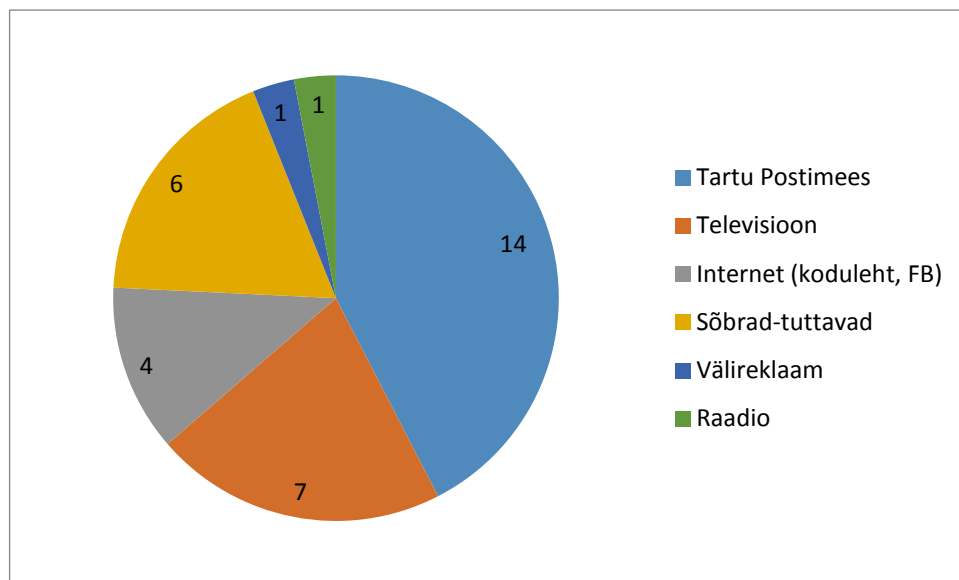

Küsitletute informeeritus kaasavast eelarvest (n=185)

Küsitletutest, kes olid teadlikud kaasavast eelarvest, 18 olid meesterahvad ja 15 naised. Kõige paremini olid informeeritud 25-55 aastased inimesed, vaid kaks alla 25-aastast naisterahvast ja kaks meesterahvast olid kuulnud kaasavast eelarvest. Küsitluses osales 16 vene keelt emakeelena kõnelevat inimest. Vaid üks nendest oli teadlik kaasavast eelarvest.

Kõige rohkem infot leiti ajalehest Tartu Postimees (14 inimest). Küsitletutest 7 vastas, et oli näinud lõiku Terevisioonis ja tänu sellele oli teadlik sellisest projektist. Infot sõprade ja tuttavate käest sai 6 inimest. Kui hääletus oli juba käima läinud, suurenes ka teadlikkus – kolm inimest ütles, et olid saanud info, kus kutsuti üles hääletama, meilile (Lasteaedade idee, KÜ idee) ning üks naisterahvas kuulis hääletusest tuttava käest. Üks inimene oli tähele pannud välireklaami ning üks kuulnud KEM-i tutvustavat raadiosaadet.

- „Mina olen Tartu Postimehest artiklit lugenud. Seda tehakse esmakordselt (M 39)
- „Kuulsin sellest ühe tuttava kaudu, kes oma asjaga seal osales.“ (N 60)
- “Saadeti meil, et peab hääletama, sest KÜ esitas idee.” (M 41)
- “Lasteaia infolisti tuli mingi kiri, aga ma ei süvenenud väga.” (M 33)

Infokanalite jagunemine (n=33)

Suurem enamus tundis peale küsimuste esitamist huvi, millega on kaasava eelarve puhul tegemist, kuid peale selgitusi jäid paljud kahtlevale seisukohale.

- „Kas see ikka on linnaelanike otsus, mitte tagatubades tehtud. Kuidas saab elanik hääletuse aususes kindel olla?“ (N 49)
- „On veidi umbusk - kes otsustab hääletusele ideed. Kuidas tagatakse, et võit on aus?“ (N 52)
- „Segane, vähe usku sellese,“ (M 24)
- „Segane projekt – midagi inimesed sellest saavad, aga...“ (M 38)
- Üks tähelepanek tehti peale Terevisiooni: „Inimestele on jäänud arusaamatuks, kas linna või investeeringute eelarvest,“ (N 44).

Uuring viidi läbi 8. novembrist kuni 8. detsembrini 2013. Võib öelda, et novembri alguses ja keskpaigas oli vastajate teadlikkus väiksem – siis oli KEM-ist teadlik vaid iga 10-s vastaja. Jälgisime, kas novembris avaldatud pressiteadetedel oli mõju, kuid võib öelda, et mõju oli väike.

Informeeritus paranes peale R. Tamme ja K. Reinsalu esinemist „Terevisioonis“ 2. detsembril ning hääletusperioodil, kui tehti nõ mitteametlikku reklaami ideede esitajate poolt.

Linnavalituses teise sihtrühma – linnavalitsuse töötajate – seas viisime küsitluse läbi enne hääletusperioodi. Küsitluses osales 32 ametnikku erinevatest linnavalitsuse osakondadest. Kõik vastanud olid teadlikud KEM-ist. Info jõudis nendeni eelkõige linnavalitsuse siseveebi ja meililistidesse saadetud teadete kaudu.

Lisa 5

Meediamonitooring

Tartu Linnavalitsus saatis vahemikus veebruar-detsember 2013 ASO poolt välja 15 pressiteadet.

- 23.12.2013 [Tartu jätkab kaasava eelarvega ka tuleval aastal](#)
- 09.12.2013 [Kaasava eelarve hääletusel anti 2645 häält](#)
- 08.12.2013 [Kaasava eelarve hääletusel anti 2654 häält](#)
- 06.12.2013 [Kaasava eelarve hääletamine jätkub ka nädalavahetusel](#)
- 04.12.2013 [Kaasava eelarve hääletusel on antud 1000 häält](#)
- 02.12.2013 [Täna algab kaasava eelarve hääletamine](#)
- 28.11.2013 [Kaasava eelarve hääletamine toimub 2.-8. detsembril](#)
- 19.11.2013 [Täna tutvustatakse kaasava eelarve ideid](#)
- 14.11.2013 [Tartu kaasava eelarve hääletusele läheb 74 ideed](#)
- 11.09.2013 [Tartu kaasava eelarve raha kasutamiseks esitati 158 ideed](#)
- 08.09.2013 [Kuni 10. septembrini saab esitada ideid kaasava eelarve raha kasutamiseks](#)
- 21.08.2013 [Tartu ootab ideid kaasava eelarve raha kasutamiseks](#)
- 27.06.2013 [Tartu kutsub linlasi eelarvet koostama](#)
- 13.06.2013 [Tartu alustab kaasava eelarve pilootprojektiga](#)
- 26.02.2013 [Tartu kavandab kaasavat eelarvet](#)
- 09.12.2011 [Tartus saavad linlased tulevikus ise linnaelarvet koostada](#)

Meedias leidis teema kajastamist 2013. aastal kokku 40 korral. Artiklid on valdavalt neutraalsed, objektiivsed, põhinesid faktidel – millal hakkab hääletus, kes moodustasid ekspertgrupi, millised ideed pääsesid edasi jne. Kõneisikutena esinesid põhiliselt linnavalitsuse ASO töötajad L. Lukka, I. Mustimets ja ka abilinnapea R. Tamm (ekspertgrupi juhina). Teateid tulemuste kohta avaldasid ka mõned maakonnalehed, kuid need olid valdavalt linnavalitsuse poolt saadetud pressiteadete koopiad. Silma jäi, et kommentaare *online* meedias avaldatud artiklitele praktiliselt ei olnud (va Delfi). Sellel võib olla mitu põhjust:

artiklit ei loetud, puudus oma arvamus, teema ei huvitanud jms. Kõige rohkem ilmus kajastusi septembris ja detsembris, kui toimusid vastavalt ideede laekumised ja tehti teatavaks hääletustulemused.

Kuigi kajastused olid neutraalsed ja faktidel põhinevad, avaldus ajakirjanduse suhtumine kaasavasse eelarvesse 31. detsembri 2013 Postimehes, kus tehti kokkuvõtte Tartu linnas toimunud ettevõtmistest. Välja toodi need plusside ja miinustena (positiivsed ja negatiivsed aksioonid). Ühe negatiivse nähtusena ehk siis miinusena oli kirjas ka KEM: „Linnavalitsuse teesklus, nagu kaasataks kodanikke otsustesse, näiteks korraldades oluliste planeeringute arutelusid suvepuhkuse ajal.“ Negatiivsena nähakse kahte aspekti – kaasamine on näiline (teesklus) ning otsuste tegemise aeg on ebasobiv (arutelud suvepuhkuste ajal).

Mõned näited meediakajastustest

- Delfi 4.12.2013 „Imre Mürk: Heade mõtete linna mitte nii head mõtted“ – volikogu liikme arvustus, mis kõik KEM-i juures valesti tehti, lisaks võrdlus NY kaasamisprojektiga. Tegemist on põhjendamatult kriitilise ja negatiivse artikliga (opositsioonis oleva autori poolt), millele L. Lukka saatis omapoolse vastuse. Lugejate kommentaarid (13) ei ole eriti negatiivses võtmes – pigem saab kriitikat I. Mürk kui vinguja ja passiivne rahulolematu kodanik (mitte volikogu liige).
- Müürileht 6.12.2013 Johannes Lõhmus „Utopia kui teostamatu unistus?“ – „Tartu kaasava eelarve hääletus on seni saanud teoks ähmase informeerituse ja minimaalse kogukondliku suhtluse tulemusena linna ja osalejate vahel, ent suurimad võitjad on siiski elanikud, kelle koostöö viljasid saab kauges tulevikuski noppida.“ Sisaldab üleskutset hääletada kultuurikvartali esitatud idee poolt, kuid mitte väga pealetükkivas stiilis. Avaldatud üks kommentaar: „Artikkel on tartlasele omaselt poeetiline ning innustav lugemine,“ st mingit arvamust ei avaldata kaasava eelarve projekti kohta.
- Tartu Postimees 10.12.2013 J. Olmaru „Rahvas eelistas kultuurikvartalit“ – linnavalitsuse ametnikud selgitavad hääletamise tagamaid ja toovad välja erinevaid nüansse, miks oli hääletajate osalusprotsent „vaid 3,3“. J. Mölder hinnangul tingis ülepingutatud kampaania võtteid asjaolu, et hääletamistulemused olid jooksvalt jälgitavad. R. Tamm: „See oli ju täiesti uus asi. Paljud inimesed pole sellest veel midagi kuulnud. Aga kuidagi tuleb rahvani jõuda. Võib öelda, et esimese aastaga see veel ei õnnestunud.“ Tamm oli veendunud, et väike aktiivsus polnud seotud vähese teavitamisega. „Ei saa öelda, et meediakajastus oleks väga nõrk olnud. Sellest räägiti

nii teles, raadios kui ka ajalehtedes. Pigem on põhjus selles, et tegu on uue asjaga ning inimestel polnud veel selgust, mida see endast kujutab.“ L. Lukka sõnul võis olla vähene hääletus tingitud halvast (jõulude-eelsest) ajast.

- Öhtuleht 11.12.2013 M. Suviste „Rahva kaasamine maksis 26 600 eurot“ – L. Lukka selgitab, kuidas jagunesid KEM-iga kaasnenud kulud. Artikkel on neutraalne, objektiivne, ühtegi kommentaari sellele ei olnud. Artiklit illustreerib pilt linnaametnikust, kes kontrollib üle, kas kõik hääletanud on ikka Tartu kodanikud. See annab märku hääletuse õigsuse kontrollist ja loob usaldusväarsust.
- Tartu Ekspress 12.12.2013 „Kaasamine või häälteost“ – pealkiri viitab, et hääletus ei olnud eetiline, kuid artikkel iseenesest selgitab tagamaid ja ei ole negatiivse alatooniga. Kommentaare annab inimene, kes põhjustas segaduse ja keda kahtlustatakse esikoha saanud idee poolt hääletamisele kallutamisel. Kuid teiseks jäänud ideed kommenteerib lasteaia esindaja: “Eks see on lastevanemate oma süü ka – info oli olemas, aga uut asja ei peetud nii oluliseks,” sõnas Ristikheina hoolekogu liige Selleke. Selleke pakkus omalt poolt, et linn võinuks võimaldada paberkujul hääletada ka väljaspool kesklinna, näiteks haruraamatukogudes.“/---/“Linn on siit oma sõnumi saanud.“

Lisa 7.

Süvaintervjuu

Intervjuu eesmärgiks oli olemasoleva kommunikatsioonistrateegia tagamaid pisut paremini tundma õppida ning kaardistada ka senised ressursid ning võimalikud tulevikuplaanid sarnase projektiga.

Süvaintervjuu (antud kontekstis ka ekspertintervjuu) toimus KEMi projekti peamise vastutaja ja läbiviija, Tartu Linnavalitsuse Avalike suhete osakonna Teabeteenistuse juhata Lilian Lukkaga. See leidis aset 10. detsembril 2013; kaks päeva pärast hääletuse lõppemist ja päev pärast lõplike hääletustulemuste teatavaks tegemist; ASO kontoris Uppsala majas, Jaani 7, Liliani enda kabinetis.

Projekti eesmärgid Lilian Lukka arvates üldjoontes täitusid, kuid kuna need ei olnud sõnastatud konkreetsete numbrite või näitajate najal, siis ei saa nende puhul täitumist ka päris must-valgelt vaadata. Üsna rahul oldi ideede esitamise faasiga, kuhu laekus 158 ideed. Lukka enda sõnul oli ta hääletuse eesmärgiks seadnud 4000 osalejat; selle arvu sai ta arvutades protsentuaalselt välja Lissabonis toimunud taolise projekti osalusaktiivsuse.

Selle Lissaboni näite põhjal arvutasin ma välja, et palju siis meil peaks hääletama tulema nii, kui oleks sama aktiivne see rahvas. Ja siis sain 4000. Ja siis panin selle eesmärgiks, noh... niiviisi oma peas.

Hääletajaid oli kokku 2645, mis tekitas kerget pettumust küll, kuid Lukka rõhutas, et kuna tegu oli Eestis esmakordse projektiga, siis läbikukkumiseks seda kindlasti nimetada ei saa, pigem on nüüd mingi orientiir olemas. Teise kahe eesmärgi peale tagasi mõeldes leidis Lukka, et need tuleks kindlasti ümber sõnastada, kuna eelarveloogika seletus ja avaliku võimu teostamise lahtimõtestamine on natuke liiga ümarad, et neid reaalselt eesmärkideks kirja panna. Samas märkis ta ka, et nende kahe teemaga ei olnud ka aega eraldi tegeleda. Edukaimaks etapiks pidas Lukka ideede esitamist. Tegu oli tema sõnul ühest küljest lihtsaima etapiga, lisaks on ta ka rahul laekunud ideede arvu ning kvaliteediga – enamasti olid ideed sisukad ja läbimõeldud.

Ressursid olid üks problemaatilisemaid kohti. Kogu projekti vedamine oli suures osas Lukka õlul, kes lisaks sellele ka oma igapäevatööd selle kõrvalt tegi.

Ma tegin ikka metsikuid, 14-tunniseid tööpäevi, eriti just siin viimase kuu jooksul.

Nädalavahetusel ja... no selles mõttes ma olen ikka täiesti soodaks ennast töötanud. Ja muu

töö, see on kõik kannatanud.

Üldiselt selgus, et parem oleks, kui taolist projekti koordineeriks eraldi inimene, kuid selleks ei paista aga kuskilt piisavat finantsilist ressursi; võimalik on aga edaspidi tööülesandeid olemasolevate töötajate vahel jagada. Lukka aga rõhutab, et abi oli ka teistest osakonna töötajatest. Ajalise ressursi koha pealt arvas Lukka, et temal läks selle projekti tegemiseks umbkaudu kolm kuud puhast tööaega, kuid täpsemalt on seda hetkel raske hinnata.

Finantsressursse võiks alati rohkem olla, kuid Lukka leidis, et korralduskuludeks läinud 26 000 eurot on piisav, eriti kuna 11 220 sellest läks eRiigi Akadeemia ekspertteenustele (metoodika väljatöötamine, protsessi kirjeldus jne) ning 8400 AS Andmevarale elektroonilise hääletussüsteemi tarbeks. Need kulutused olid aga ühekordsed, hääletussüsteem vajab vaid veidi täiustamist. Tulevikus nende teenuste peale enam selliseid summasid ei kulu ning eeldatavasti saab need summad suunata teavituskampaaniasse.

Siht ja sidusrühmadeks olid linnakodanikud, ideede esitajad, eksperdid ja linnaametnikud. Eksperte kaasati laekunud ideede põhjal ning esmasena kaasati antud valdkondade linnaametnikke, lisaks vastavalt teemale mõeldi ka variante väliste ekspertide kaasamiseks.

Me vaatasime, et hästi palju on nagu Emajõeiga seotud asju, siis me kutsusime

Lodjaseltsist inimese.

Üldiselt kaasati eksperte põhimõttel, et tegemist oleks valdkondadega kursis olevate inimestega, oluliseks kriteeriumiks ei olnud seotus linnavalitsusega, kuid linnavalitsuse ametikke tuli siiski kaasata, kuna tegu on inimestega, kes enim kursis erinevate linna puudutavate teemadega. Oluline oli, et kõik välja pakutud ideede valdkonnad oleks kaetud. Välistest ekspertidest sai lõpuks osaleda kolm, lisaks eRiigi Akadeemia esindaja.

Aga siis me võtsime ka nende valdkondade osakonna juhatajad [linnavalitsusest], sest noh... oleks lihtsalt kuidagi ka see, et kui pärast on vaja sellel osakonnal see idee ellu viia, siis nad on olnud selle protsessi juures ja rohkem nagu seotud, mitte et üks tavaametnik läheb osakonda ja ütleb, et „nüüd me seal otsustasime midagi sellist“ ja... ühesõnaga, et info võib-olla eriti ei liigugi ja osakonnajuhataja pärast on mingi portsu otsas.

Lukka aga leidis, et projektkorraldajad (nagu tema ise ja teised ASO liikmed) järgmistel aastatel ekspertgrupis olema ei peaks, lisaks leidis ta, et rohkem võiks kaasata väliseid eksperte.

Linnaametnikke teavitati linnavalitsuse siseveebi kaudu, kus korraldati ka küsitlusi KEMi teemadel. Otseseid andmeid või tagasisidet nii ekspertide kui linnaametnike kaasamise jarahulolu kohta ASO-l hetkel ei ole. Ideede autoritega oli Lukka sõnul tihe suhtlus, lisaks oli tal intervjuu tegemise hetkel plaanis saata tänukiri kõigile ideede esitajatele. Tagasiside autoritelt on olnud erinev.

Üks proua on mulle kaks korda kirjutanud ja tänanud ja kiitnud ja öelnud, et „uskumatu, te käisite ise kõigis nendes kohtades ära ja tegite pilte“ ja siis ta oli nii liigutatud ja see oli väga armas. Aga siis üks jälle oli hästi kuri ja ütles, et see kõik on nii vale, et selles mõttes, et ei ole aus...ma ei mäletagi, kuidas ta täpselt kirjutas, aga põhimõtteliselt, et mingi seltskond teeb tohutut promo oma ideedele ja nii kui nii võidab ja nemad kuhugi ei jõua enda omaga, et kõik on siuke ebaaus.

Lisaks tõi Lukka välja mõned arusaamatused ideede autoritega – näiteks tõi üks autor paberil hulga allkirju enda idee toetuseks ning ei mõistnud, et hääletusel need ei loe. Sellest võib järeldada, et kuigi autoritega suheldi palju, tekkis selles osas probleemseid kohti.

Kampaania oli mitmeosaline, vastavalt KEMi etappidele; enim rõhku läks aga hääletuskampaaniale. Kanalitena töötasid hästi tehtud videod, Youtube'is oli vaatamisi palju. Tähtsal kohal olid ka ajalehed – nii artiklid kui reklaam. Reaalset statistikat aga kanalite efektiivsuse kohta tehtud ei ole. Ideede autorite kampaaniate kohta pealt ei osatud eriti arvata, kuidas autorid oma ideid ise populariseerima hakkavad, vaid Kultuurikvartali puhul teadsid

nad seda oodata, kuna selle idee autorid uurisid selle kohta linnavalitsuselt järgi. Kampaaniate tegemine on aga Lukka sõnul tervitatav nähtus, sellega saab veelgi rohkem inimesi kaasatud.

Ma tahaks, et seda oleks isegi rohkem, et pandaks seljad kokku. Üks näide, mida ma olen siin rääkinud, et Raadi pargi kohta tehti siin viis ettepanekut. Kõigepealt purskkaevud Raadi parki, purskkaevud Raadi järvele, siis pingid Raadi parki, siis mingi infokeskuse esine sillutis korda, siis oli... see ei tulnud nüüd samade inimeste poolt, aga põhimõtteliselt tuli veel sinna, et mingid sildid panna Raadi parki mingite puude ja pinkide... või majade juurde, mingid tutvustavad sildid. Aga see ju kõik hakkis selle teema ära või no...lahustuvad ära kõik need hääled, kes arvasid, et võibolla tahaks, et seal Raadi pargis mingeid ägedaid asju veel tehtaks. Ühe sõnaga, mõte on see, et siis võiks nagu tulla suuremate ideedega lagedale ja panna seal tõesti seljad kokku ja näiteks linnaosa koondada.

